

# VIGILIA

2017 / 12



VARGA LÁSZLÓ: A karácsony és a megtestesülés titka  
Petrus Abaelardus karácsonyi himnuszai

*A Vigilia körkérdése: Otthon és otthontalanság*  
Áfra János, Béres Tamás, Buji Ferenc, Czigány György,  
Cseke Ákos, Dér András, Gáncs Péter, Gelencsér Gábor,  
Halmai Tamás, Hegedűs Endre, Iancu Laura, Jeges Valéria  
Mirjam, Jelen János, Klukon Edit, Kocsis Fülöp, Kodácsy  
Tamás, Kokas Katalin, Kunszabóné Pataki Anna, Lackfi  
János, Marno János, Máthé Andrea, Mezei Balázs, Orosz  
Gábor Viktor, Patsch Ferenc, Sopsits Árpád, Steinbach  
József, Szabó T. Anna, Szőke Péter, Tóth Krisztina, Várszegi  
Asztrik, Vasadi Péter, Velkey György és Zalán Tibor válasza

| 82. évfolyam       | VIGILIA                                                                                                                                      | December |
|--------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| LUKÁCS LÁSZLÓ:     | Örömhír                                                                                                                                      | 881      |
| VARGA LÁSZLÓ:      | Mit jelent embernek lenni? A karácsony és a megtestesülés titka                                                                              | 882      |
| SIMON GYULA:       | Petrus Abaelardus himnuszai. Bevezető a fordításokhoz                                                                                        | 889      |
| PETRUS ABAELARDUS: | XXX. In Nativitatem Domini. In 1. Nocturno; XXXI. In 2. Nocturno; XXXII. In 3. Nocturno; XXXIII. Ad Laudes ( <i>Simon Gyula fordításai</i> ) | 891      |

#### A VIGILIA KÖRKÉRDÉSE

*Otthon és otthontalanság*  
 Áfra János (költő), Béres Tamás (evangélikus lelkész, teológus),  
 Bujti Ferenc (filozófiai író, műfordító), Czigány György  
 (költő, író, szerkesztő-műsorvezető), Cseke Ákos (esztéta),  
 Dér András (filmrendező), Gáncs Péter (evangélikus püspök),  
 Gelencsér Gábor (filmesztéta), Halmai Tamás (költő),  
 Hegedűs Endre (zongoraművész), Iancu Laura (költő),  
 Jeges Valéria Mirjam (kármelita szerzetesnővér, magyarszéki  
 perjel), Jelen János (a Tan Kapuja Buddhista Főiskola rektora),  
 Klukon Edit (zongoraművész), Kocsis Fülöp (görögkatolikus  
 metropolita), Kodácsy Tamás (református lelkész, teológus),  
 Kokas Katalin (hegedű- és brácsaművész),  
 Kunszabóné Pataki Anna (a „Csak Egyet” Szociális Segítő  
 Központ vezetője), Lackfi János (költő), Marno János (költő),  
 Máthé Andrea (esztéta), Mezei Balázs (vallásfilozófus),  
 Orosz Gábor Viktor (evangélikus lelkész, teológus),  
 Patsch Ferenc (jezsuita szerzetes, teológus), Sopsits Árpád  
 (filmrendező), Steinbach József (református püspök),  
 Szabó T. Anna (költő), Szőke Péter (a Sant'Egidio közösség  
 magyarországi vezetője), Tóth Krisztina (költő, író),  
 Várszegi Asztrik (pannonhalmi főapát), Vasadi Péter (költő),  
 Velkey György (orvos, a Bethesda Gyermekkórház főigazgatója)  
 és Zalán Tibor (költő, író) válaszai

894

#### SZÉP/ÍRÁS

|                    |                                                         |     |
|--------------------|---------------------------------------------------------|-----|
| JÁSZ ATTILA:       | Kamerás angyal; Lassító szolgálatban; Neonfény (versek) | 955 |
| FRIEDLER MAGDOLNA: | Csendes éj (novella)                                    | 956 |

#### KRITIKA

|                      |                                                                                     |     |
|----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| GÁSPÁR CSABA LÁSZLÓ: | Török Csaba: <i>Írás és Hagyomány. Kísérlet egy megújult katolikus értelmezésre</i> | 959 |
|----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-----|

*A 954. oldalon Szűcs Attila: Napnyugta küldetés című festménye*

# Örömhír

A Jézus születése körüli eseményeket sejtelmes, minden mértéket meghaladó boldogság járja át. Több ez a szülők öröménél gyermekük világra jöttékor. Ez az öröm felülről, a mennyből sugárzik le a földre angyaliszóval: „Nagy örömet hirdetek!” Az Ószövetségben is felcsendül olykor az Istennel találkozó ember öröme. Jézus születésekor ez eget-földet összekötő ujjongássá válik.

Nem afféle elillanó öröm ez, amely lassan emlékké halványul. „Maradandó”: átfogja múlt időnket, és belényitja az örök boldogságba. Jézus születésének eseménye az egész világtörténelmet meghatározó öröm forrása. Feloldja emberlétünk tragédiáját, kivezet a Teremtő és teremtménye közti kapcsolat zsákutcájából.

A világ és az ember keletkezéséről sokféle elmélet látott napvilágot. Valójában azonban nem a „hogyan?” az igazi kérdés, hanem a „miért?” Mi indította Istent az ember megteremtésére, és milyen célt tűzött eléje? A Biblia tömör válasza: „Isten a Szeretet”. Amikor Istent Szentháromságnak — Atya, Fiú és Szentlélek szeretetegységének — valljuk, akkor ezt próbáljuk esetlen fogalmainkkal megközelíteni. Isten nem valami „ősmonád”, „ősésme”, hanem az isteni személyek hármasságának szeretetének önmagukat egymásnak ajándékozó „körtánca”. A Teremtő azért hívja létbe az embert, teszi „saját képmásává”, szerető és szerethető személlyé, hogy bevonja saját benső szeretet-életébe.

A Biblia első lapjai szerint az ember az Édenkertet kapja otthónál, amely mindent biztosít biológiai életéhez. A Teremtő azonban nemcsak múlt földi élettel ajándékozta meg, hanem meghívja örök szeretetközösségébe is. Világra jött a megkérdése nélkül történt. De ez a meghívás szabad válaszra vár (tehát — öngyilkos módon — el is utasítható). Itt kezdődik a teremtés drámája. A szeretetre szólító hívást az ősszülők elutasítják: letérnek az egyetlen útról, amely boldogságukhoz vezetne. Bűnbeesésük rányomja bélyegét az egész történelemre. Bármilyen bámulatos haladást ér is el, az ember mégis botorkálva járja útját. Vágyódna arra, hogy szeressen és szeressék, de minduntalan belebotlik saját rosszra csábuló akaratába, és nemet mond a Szeretet hívására. Isten azonban hűséges „szerelmes”: nem nyugszik bele az elutasításba. Megküzd az ember hűtlenkedő, bűnös és bűnbánó válaszával.

Az Istenfia megtestesülése aztán mindent megváltoztat. „Felülről leszállva” átöleli a tétova és esendő emberlétet, magára veszi a világ bűnét. Máriától születve viszont emberként is bekapcsolódik a hármasságos isteni szeretet életébe. Benne végérvényesen eggyé lett az „emberszerető Isten” és szeretetre vágyó, csetlő-botló emberségünk. A karácsony ajándéka: „Az én örömöm legyen tibenetek, és örömetök ezzel teljes legyen”.

VARGA LÁSZLÓ

# Mit jelent embernek lenni?

## *A karácsony és a megtestesülés titka*

1956-ban született Tapolcán. A kaposvári egyházmegye püspöke.

Ember, fogadd el végre, hogy Isten szeretett gyermeke vagy! Jézus Krisztus megtestesülésének titka, aki Isten Fiaként valóságos ember volt, feltárja előttünk, mit jelent embernek lenni. Létünk ősmintája nem mi vagyunk, hanem az Atya, a Fiú és a Szentlélek. A Szentháromság szeretetközösségéből olvashatjuk ki, mit jelent embernek lenni. Jézus azt mondta: „Aki engem lát, látja az Atyát is” (Jn 14,9). Benne a Szentháromság jelent meg előttünk, és mintát adott arra, hogy miként kell élnünk.

Számomra Henri Nouwen fontos felismerése, hogy Jézus a küldetését nemcsak a tanításain keresztül vagy a cselekedetei által teljesítette, hanem azáltal, hogy magára vette az emberi létet. Karácsony titka azt is megmutatja, miben áll a mennyei Atya által óhajtott öazonosságunk. Ő gyermekeiként, Jézus barátaiként és a Szentlélek szentélyeiként tekint ránk.

A Szentírásban Pilátus szájából hangzik el: „Íme, az ember!” (Jn 19,4). Jézus az, aki emberségünk teljességét élte meg, aki mindvégig az Atyától tette függővé önmagát. Ő tökéletesen Isten Fia volt, ezért példáját követve megismerhetjük, mit jelent Isten gyermekének lenni.

Gyermekké lett az Isten! Ő, aki azt mondja: „Ha meg nem változtok, és olyanok nem lesztek, mint a gyermek, nem mentek be a mennyek országába” (Mt 18,3). Isten Fiaként bemutatta, hogy mit jelent valóságos emberként gyermeknek lenni, és mit jelent felnőttként megélni istengyermekségünket.

Szegénnyé lett az Isten! Emberi létünkhöz nemcsak a gyermekség tartozik hozzá, hanem a szegénység is. Jézus a megtestesülése által ezt is magára vette: „Ő, a gazdag, értetek szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjatok” (2Kor 8,9) — írja Szent Pál. Mivel félünk a szegénységtől, igyekszünk félelmünket leplezni a hatalmunkkal, kapcsolatainkkal, sikereinkkel, ám ha megérint bennünket a betegség, vagy lemaradunk a versenyben, akkor azt fogjuk érezni, hogy nagyon szegények, magányosak vagyunk. A „boldogok a lélekben szegények: övék a mennyek országa” (Mt 5,3) örömhíre különösen is fontos most, amikor a gazdagság bűvöletét kényszeríti ránk a média, és mindenkit arra sarkall, hogy gazdag legyen bármi áron, és kerüljön a gúla csúcsára. Mindenki retteg a szegénységtől, Jézus mégis ezzel a mondattal nyitja prédikációját a hegyi beszédben: „Boldogok a lélekben szegények: övék a mennyek országa” (Mt 5,3).

Sebezhető lett az Isten! Mivel emberlétünkhöz hozzátartozik a sebezhetőség, a kiszolgáltatottság, Jézus a megtestesülésével ezt is magára vette, és ebben is közösséget vállalt velünk. Fogantatásától kezdve sebezhető és kiszolgáltatott volt az élete. Erről nem szívesen veszünk ma sem tudomást. A sikeres, a gyógyító, a hatalmas tömegeket mozgató Jézus az, aki igazán vonzó számunkra, akivel szívesen kötünk szövetséget, bízva abban, hogy meggyógyít, gazdaggá, boldoggá és sikeressé tesz minket is. Ő pedig arra hívja követőit, hogy fogadják el a keresztet, a szenvedést, a sebezhetőséget és a másokkal való együtt-szenvedés fájalmát. Jézus passiója folytatódik bennünk, ezért, amikor szenvedéseinket, vagy mások szenvedéseit nem fogadjuk el szeretettel, akkor nemet mondunk órá is és önmagunkra is.

„Ő az Isten Szentje” (vö. Mk 1,24, Lk 4,34, Jn 6,69), aki értünk szentelte magát, hogy mi is szentek legyünk az igazságban (vö. Jn 17,19). Jézus a megtestesülésével magára vette emberi létünk teljességét, az életszentséget is. Mi a Szentnek vagyunk képmásai, ezért az életszentségre törekvés mindannyiunk hivatása. Amikor erre nemet mondunk, akkor életünk teljességére mondunk nemet. Karácsony ünnepe arra bátorít bennünket, hogy merjük kimondani: „Szent akarok lenni!”, és legyen bátorságunk eszerint is élni!

Egy zsidó mondás szerint, „ha valaki magára veszi a Tóra igáját, az megszabadul a világ összes igájától”. Jézus pedig azt mondja: „az én igám édes, az én terhem könnyű” (Mt 11,30). Akik elfogadják, hogy ők Isten gyermekei, és magukra veszik Jézus „édes igáját”, azok mernek szabadon gyermekek lenni, szegények és sebezhetőek. Megszabadulnak minden kényszertől, amit a világ rájuk akar erőltetni, és az Atya irgalma szentté teszi őket.

Akik viszont nem veszik magukra mindazt, amit Jézus a megtestesülése által magára vett, a gyermekséget, szegénységet és sebezhetőséget, azok arra kényszerítik önmagukat, hogy nagynak, gazdagnak, tökéletesnek és sebezhetetlennek látszanak mások szemében, és így a világ igájába hajtják önként a fejüket.

Karácsony az ellentétek egybeesése! Jézus Krisztusban egyszerre van jelen a Gyermek és az önmagát kiüresítő Áldozat. Ő a Gazdag, mert minden az övé, és közben értünk Szegénnyé lesz. Benne ott feszül a Hatalmas mindenható, gyógyító, csodákat cselekvő és a Sebezhető, keresztre feszíthető, önmagát a végletekig kiszolgáltató. Ő az, aki egybefogja saját testében az Istent, aki Szent, és a valóságos Embert, aki képes magára venni a világ bűnét.

Ezek az ellentétek végigkísérik az életünket. Hogyan lehetünk egyszerre Isten szeretett gyermekei, és közben áldozatok? Hogyan lehetünk mérhetetlenül gazdagok őbenne, és közben szegények? Hogyan lehetünk egyszerre sebezhetőek és gyógyítók? Miként lehetünk egyszerre bűnösök és szentek? Mit tanulhatunk mindabból, amit ő a megtestesülésével magára vett, amit tanításával, tetteivel kibontott és elmélyített: a gyermekségből, szegénységből, sebezhetőségből és szentségből?

Mit tanulhatunk mi az Ő gyermekségéből?

Jézus születésével elkezdődik a bizalom új ideje. Az emberré lett Isten emberekre bízta magát. Az Isten egy kiszolgáltatott, védtelen, segítségre szoruló gyermekben testesül meg, hogy megmutassa, mennyire rászorul a szeretetünkre. Elfogadja az emberi lét határait, törekenységét és gyengeségét, hogy segítsen minket ezek elfogadásában. Gyermekként ő sokkal inkább a passzivitása által, nem pedig a tettei által tanít. Azáltal, amit emberként magára vesz, beleértve minden szenvedést is.

Többször kérdezik a tanítványok Jézustól: *„Ki a legnagyobb a mennyek országában?”* (Mt 18,1). Jézus erre nem szavakkal válaszol, hanem gesztusokkal. Középre állít egy gyermeket. Egyes szövegekben átkarolja, átöleli őt és aztán azt mondja: *„Bizony mondom nektek: Ha meg nem változtok és olyanok nem lesztek, mint a gyermek, nem mentek be a mennyek országába. Aki tehát kicsinné lesz, mint ez a gyermek, az a legnagyobb a mennyek országában”* (Mt 18,1–4).

Mária és József, Jézussal együtt IGENT mondtak az Atya bizalmára, ezért Isten gyermekének lenni az ő példájuk alapján azt jelenti, hogy minden fenyegetettség közepette igent mondunk Isten bizalmára. Amennyiben életben akarunk maradni, semmi mást nem tehetünk, mint rábízunk magunkat egy nálunk sokkal nagyobb szeretetre, égi Atyánk szeretetére, és megtanulunk belenőni a Tőle való teljes függésbe. Ez ment meg minket itt, és visz be minket az Életbe.

Mit tanulhatunk mi az Ő szegénységéből? *„Boldogok vagytok ti szegények! Tiétek az Isten országa”* (Lk 6,20). Mit tett Jézus? *„Ő, a gazdag, értetek szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjatok”* (2Kor 8,9). Miért tette ezt? *„Ő, isteni mivoltában nem tartotta Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amihez föltétlenül ragaszkodjék, inkább szolgai alakot öltve kifosztotta önmagát és hasonló lett az emberekhez: külsőjét tekintve olyan lett, mint egy ember. Megalázta magát és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig”* (Fil 1,6–8).

Engedelmesen a halálig, mégpedig a kereszthalálig akarta Jézus az ő Atya iránti szeretetajándékát visszaadni, és ezáltal bennünket, embereket az új életre megváltani. A félelem azonban megakadályoz bennünket abban, hogy megszokott dolgainkat feladjuk, s elfogadjunk egy új, messzemenően szokatlan életet, ami számos belső komplikációtól szabadítana meg minket. A gazdag ifjú meghívási történetében láthatjuk, hogy milyen a külső és a belső ellenállás Jézus meghívásával szemben. Jézus követésre hívó szavai sikertelenek voltak. Miért? *„Szomorúan távozott, mert nagy vagyona volt”* (Mt 19,22).

*„Isten nem személyválogató”* (Gal 2,6), írja szent Pál. Az Isten nem azért lett emberré, hogy minket jókra és rosszakra föloszson, vagy tiszteltekre, tekintélyesekre és megvetettekre csoportosítson. Nem azért jött, hogy elítélje az embereket, hanem hogy megmentse. Jézus tudta, hogy a szegények, megvetettek, peremre jutottak nem tudják

saját magukat a társadalmi kiközösítettség börtönéből és saját belső magányuk börtönéből megszabadítani, és ezt ők is tudták. Nekik szükségük volt valakire, aki zárt falait lebontja, egyszerűen az embersége, az emberléte által.

Jézus azt mondja: *„Nem az egészségeseknek van szükségük az orvosra, hanem a betegeknek”* (Lk 5,31). *„Menjetek és tanuljátok meg, hogy mit jelent ez, irgalmasságot akarok, nem áldozatot”* (Oz 6,6). *„Mert nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket”* (Mt 9,13), *„hogy a bűnösök megtérjenek”* (Lk 5,32). Azért lett tehát az Isten emberré, hogy az utolsó helyet foglalja el a bűnösök között. Őket a köztük való jelenlétével akarja megtérésre és az új élet követésére meghívni. Jézus tudja, hogy ők várnak erre a meghívásra, mert tehetetlenek, segítségre szorulnak, és nem tudják saját magukat erőből erre az új életre szabaddá tenni. Ők azok, akik Izraelben már évszázadok óta valaki másnak a hívására vártak. Annak a hívására, aki isteni teljhatalmával és egyszerű emberléteével kihozza őket szokásaik börtönfalai mögül. Annak a meghívására, aki vakágukban megnyitja szemüket és a bénaságukból megszabadítja őket, és Isten irgalmas szeretetében megváltva új élettel ajándékozza meg őket. Az Isten szegény lett, hogy ezáltal mi a szeretet gazdagságát és teljességét tudjuk megélni!

Mit tanulhatunk mi az Ő sebzettségéből? Ezen a ponton Karácsony és Nagypéntek szorosan összetartozik. Jézus a megtestesüléssel sebezhetővé tette magát, és szeretné, ha megértenénk, hogy az Isten áldotta, az Isten küldötte nem az, akinek minden sikerül, hanem olyan, akinek ellent lehet mondani, akit meg lehet tagadni, de bizalommal rá is lehet hagyatkozni. A bensőséges egység a gyermekkel, a keresztre feszítettel és a feltámadottal állandóan próbára teszi a bizalmunkat. Bár keresztények vagyunk, mégis nehezűnkre esik a keresztet elfogadni. Mi imádjuk a keresztet, de nem egykönnyen viseljük el.

Miért nem tudta Péter és a többi tanítvány Jézus szenvedését elviselni? Miért kételkedtek benne? Miért veszítették el a fejüket? Eközben miért nem esett kétségbe és szaladt el Mária, Jézus édesanyja? Jean Vanier szerint azért, mert ő Jézussal először egy gyermekben, egy gyenge, törékeny kis csecsemőben találkozott. Péter pedig, miként a többiek is, egy erős Jézust ismert meg, s ebbe az erős Jézusba nagy reményeket helyezett. Péter látta, hogy Jézus betegeket gyógyít, hogy démonokat űz ki, halottakat támaszt fel, csodákat cselekszik, hogy a tömegeket megigézi tanítása. Egy ilyen kisugárzó személyiség az ő szemében is alkalmas volt Izrael megszabadítására, akkor is, ha Jézus elsődlegesen és nyilvánvalóan más eszközökkel dolgozott, mint egy hadsereg fölállítása.

Miért tagadta meg mégis? Azért, mert akkor még saját sebzettségét is képtelen volt elfogadni, mert még nem tudott különbséget tenni saját elvárása és aközött a remény között, ami Istentől jön. Jézus megtagadásában Péter saját magát is megtagadta. Nem tudta

elfogadni, hogy őt lelke legmélyebb részéig, a sötétségeiben is szereti az Isten. Még nem tudta megérteni, hogy Jézus miért éppen a szenvedés, a megvetettség és a gyalázat útján hagyja magát vezetni. Jézus Péterrel is és mindegyikünkkel éppen ott szeretne találkozni, ahol magunkat lenézzük, ahol magunkat megvetjük, ahol saját magunkat méltatlannak tartjuk, hogy megmutassa szeretetét, hogy megmutassa azt, mennyire szeretve vagyunk.

Tibériás tavánál a föltámadt Úr attól a Pétertől, aki őt megtagadta, megkérdezi: „szeretsz te engem?” (Jn 21,17). Jézus emberlétünknek éppen azon a területein teszi fel nekünk is ezt a kérdést, ahová senkit nem akarunk beengedni. Amelyekről mi magunk sem akarunk tudomást venni, mert éppen ott szégyelljük magunkat a leginkább, ebben az intim zónában, amelyikről legszívesebben azt szeretnénk, ha nem is tartozna hozzánk.

Jézus emberré levése, szenvedése és halála, a pokolra való alászállása által éppen ott van jelen életünkben, amit személyes poklunknak tartunk, azért, hogy abból személyes jelenlétével megváltson minket. Minket az Atya teremtett, a Fiú megváltott és a Szentlélek templomai vagyunk, és azok vagyunk emberlétünk legsötétebb csücskéig. Ezzel a szeretettel találkozáva Péter önmagával teljesen és egészen megbékélt, kiengesztelődött. Szeretni tudta magát és el tudta magát fogadni olyannak, amilyennek őt az Isten megteremtette. A gyermekké lett, meghalt és feltámadott megmarad sebezhetőnek és sebzettnek. Mi pedig a „sebei által gyógyultunk meg”.

Mit tanulhatunk mi az Ő szentségéből? „Értük szentelem magam, hogy ők is szentek legyenek az igazságban” (Jn 17,4). Mit jelent ma szentnek lenni? Korunknak olyan szentekre van szüksége, akik segítenek legyőzni a jelen bomlasztó erőit. A modern típusú szent a világ forrágában mozog, és mindenekelőtt nem megy el részvétlenül a véres, fájdalmas szociális problémák mellett. Az életszentségre szóló hivatásunk a keresztségünk óta nem tőlünk származik, nem önkiszolgáló bolt, amiben szabadon válogathatunk, és nem is olyan, mint az adott divat szerint való öltözködés. Ez a hivatásunk! — amiben engednünk kell, hogy történjék velünk az, ami már rég megtörtént: be legyünk töltve túlcserélve mértékben azzal a szeretettel, ami már a szívünkbe áradt a Szentlélek által. Akik Jézus Krisztust követik, azok már felismerték az Isten szeretetére való ráutaltságukat, a Szentlélek munkáját, ők teljességgel tudják, hogy maguktól semmire sem képesek, és eszerint is élnek. Akik Jézus Krisztust követik, azok életüket szüntelenül Isten szeretetétől hagyják változtatni, alakítani, betölteni, és ebben áll az életszentségük, aminek gyümölcse a hősiesség fokozott mértékű erények, a morális teljesítmény.

Arra kaptunk meghívást, hogy a tökéletes szeretetben Krisztushoz hasonuljunk. „Bármilyen rendű-rangú keresztény ember meg van hívva a teljes értékű keresztény életre és a tökéletes szeretetre” (LG 40), azaz az életszentségre. Aki nem akar szent lenni, az nem akar teljes életet élni.

A szentek minden korban „búzaszemnyi életük” halálára mondtak igent, a mindent választották. Ők azok, akikben túláradó fokon van jelen a Szent, a Lélek által, és akiknek élete egyszerűen szeretetválasz: Istent önmagáért szeretik, és ebben a „céltalan” kapcsolatban felragyog identitásuk teljessége. Már itt láthatóvá válik, mit is jelent a mennyei Atya gyermekének, Jézus Krisztus barátjának és a Szentlélek szentélyének lenni. Ők azok, akik beengedték a hétköznapijukba is Istent, és ezáltal túlnőve önmagukon, életük soha nem látott gazdagságban bontakozott ki. Nem legyőzték a világot, hanem életüket adták érte, ezzel fölülmúlták korukat, igazi reményt adtak nemcsak akkor, hanem ma is, nekünk is. Meghallották és elfogadták az Úr kérését, *„legyetek szentek, mert én szent vagyok”* (1Pét 1,16), és ráhatároztak arra, aki megígérte és megtette, hogy értük szenteli magát, hogy ők is szentek legyenek az igazságban (vö. Jn 17,19).

Isten túláradó szeretetét nem személyüknek szóló ajándékként fogják fel, hanem mint az egyháznak az ajándékát, és visszaadják, viszonozzák azáltal, hogy karizmáikkal szolgálnak a többi tag felé (*communio sanctorum*) földön és égben. Ne mentsük föl magunkat azzal, hogy mi nem tudunk úgy élni, ahogy Jézus, mert ebben a pillanatban már a kikapukat keressük! Istennél és Istennel semmi sem lehetetlen. Inkább azt keressük, hogy hogyan élhetnénk meg egyre teljesebben gyermeki kapcsolatunkat a mennyei Atyával! Ebben is Jézus a példa: *„Vegyétek magatokra igámat és tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű, — és nyugalmat találtok lelketeknek”* (Mt 11,29). *„Ha tehát én, az Úr és Mester, megmostam lábatokat, nektek is mosnotok kell egymás lábát. Példát adtam nektek: Amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek. Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött küldőjénél. Boldogok vagytok, ha megértitek ezt és így is tesztek”* (Jn 13,14–17). *„Ugyanaz az érzés legyen bennetek, amely Jézus Krisztusban volt”* (Fil 2,5). Fokról fokra kell hozzá hasonlóvá válnunk. A szentek pedig annak bizonyítékai, hogy Istennek semmi sem lehetetlen.

Egyedül soha nem leszünk szentté, de a testvéreink szeretete által és Istennel azzá lehetünk, mert őneki semmi sem lehetetlen. Aki vele lép szövetségre, és ezt a szövetséget éli embertársai felé, annak az életszentség nem lesz lehetetlen. Emberlétünk teljessége Jézus Krisztusban jelent meg, aki maga a Szent. Azt kéri, azt várja tőlünk, hogy mondjunk igent az életszentségre, mondjunk igent Istenre, és engedjük meg, hogy kibontsa bennünk az életszentséget.

Nehezen hisszük el, de már a születésünket megelőzően döntöttek felőlünk, ugyanis már a világ teremtése előtt Isten kiválasztott bennünket, ő akarta, hogy legyünk, és azt akarta, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk a szeretetben (vö. Ef 1,4). A mennyei Atya előbb akarta, hogy legyünk, mint a szüleink, s még mielőtt megfogant volna az életünk, már elrejtette nevünket a szívében.

Egyedül Isten irányította az élet minden mozzanatát. *„Hálát adunk neked, szent és erős Istenünk, mert te irányítod a világ sorsát, és gondot viselsz minden emberre”* (VII. B. Eucharisztikus ima).

Nemcsak a sejtekbe helyezett el genetikai programot, hanem a kibontakozásunkat is ő irányította és irányítja (vö. Zsolt 139,13skk). Isten, az Atya a szeretet „genetikai” programjával indította el, tartja fenn és akarja beteljesíteni valamennyiünk életét. Mivel ő áll életünk kezdeténél, az ő gyermekei vagyunk, benne, a mennyei Atyában fog beteljesedni valamennyiünk élete. Egyedül ő határozhatja meg valamennyiünk életének értelmét és célját. Ő pedig mindent Jézus Krisztusban nyilatkoztatott ki és őbenne akar teljessé tenni. Azért adta őt testvérként és barátként, hogy minden embert hazavezessen az Atya szeretettel teli szívébe.

Ez a cikk bátorítani szeretne arra, hogy éljünk Isten gyermekeinek a szabadságával, és váljunk szabaddá a Szentre és a szentségre. A mi szabadságélményünk szerint az a szabad, aki megszabadult minden kötöttségtől. Isten tervében viszont az a szabad, aki egyedül tőle és az ő szeretetétől teszi függővé magát. Jézus, mint valószínű ember, ezért nem tudott bűnt elkövetni. Bár valószínű Isten volt, emberként folyamatosan az Atyától tette függővé életét. *„Az én eledelem az, hogy annak akaratát tegyem, aki engem küldött, és hogy elvégezzem művét”* (Jn 4,34) — mondja a tanítványainak. Mérhetetlenül szabad volt, mert csak egy valakitől függött, a mennyei Atyától.

Az emberi tekintetektől való függés és a megfelelni akarás kényszerétől akkor fogunk megszabadulni, ha csak a mennyei Atya tekintetétől függünk. Mivel az ember képtelen a dolgoktól, eseményektől, kapcsolatoktól független életre, szabadságunkat azért kaptuk, hogy függjünk valamitől vagy valakitől. Ha ez így van, akkor a legjobb választás, ha olyan valakitől tesszük függővé magunkat, akinek a szeretete teljes és tökéletes, s ilyen egyedül a mennyei Atya.

Ez a cikk bátorítani szeretne arra, hogy a kudarcok és sikertelenségek láttán se essünk kétségbe, hanem folytassuk utunkat igazi reménnyel. Ez a cikk szeretne mindenkit bátorítani abban, hogy fogadjuk el sebezhetőségünket, és kétségbeesés helyett engedjük be oda is Jézust. Azokba a mélységekbe, félelmekbe, szorongásokba, amelyek megbénítják szeretetkapcsolatainkat, és szomorúvá, szenvedésekkel telivé tesznek bennünket. Szeretnék mindenkit bátorítani arra, hogy minden eddiginél jobban merje rábízni életét a megtestesült és szenvedő Jézusra, aki ott van bennünk, és ott van az embertársainkban is. Csak így lehetünk szentek, ezzel együtt élhetjük meg teljességben istengyermeki életünket, és fogadhatjuk el szeretettel a valóságot, követve ebben is Jézus példáját.

SIMON GYULA

# Petrus Abaelardus himnuszai

## Bevezető a fordításokhoz

1935-ben született a Győr-Sopron megyei Víttyén. Nyugalmazott középiskolai tanár, műfordító.

Petrus Abaelardus (1078–1142) filozófus, teológus és költő volt, aki életében példátlanul nagy hírnévre tett szert. Dicsősége, hírneve tetőpontját Párizsban érte el 1128 körül. A kor körülményeinek megfelelően elsősorban előadóként, szóban fejtette ki gondolatait: nézeteit tanítványai adták tovább. Két könyve — eretnakség vádja miatt — megsemmisült. Írásban is ránk maradt munkái: *Sic et non*, *Historiae calamitatum mearum*, *Hymnarius Paraclitensis*. Himnuszgyűjteményét föltehetően élete utolsó évtizedében, 1129 és 1142 között alkotta.

A himnuszalkotás a középkori egyház tevékenységéhez, működéséhez szorosan kapcsolódott. Hatalmas anyag, nagy része máig eleven az egyházi liturgiában. Többféle típusát lehet megkülönböztetni. Abaelardus gyűjteménye a szerzetesi élethez kötődik. Szent Benedek Regulájának középpontjában a zsolozsmázás napi menetének előírása áll: az éjjeli officiumok (1. 2. 3. Nocturno) és nappali officiumok, vagy órák (Matutinum, illetve ad Laudes: hajnali, s utána háromóránként: prima, tertia, sexta, nona, este a vespers, illetve completorium, valamint természetesen minden alkalommal étkezés után: post prandium). Ezek időpontját percnyi pontossággal meghatározni nem lehetett, bizonyára kolostoronként is változott, és évszakonként is valamelyest. Ezeknek az imádságoknak, officiumoknak volt része az énekelt himnusz: olybá lehet venni a megjelölést, mintha cím lenne (mai fogalmaink szerint): a himnusz tartalmát is, formáját is jelezte, sőt meghatározta. A felsoroltakon belül el lehet különíteni a vasárnapi (a Dominica) és hétköznapi (feria secunda, feria tertia, feria quarta, feria quinta, sexta: hétfő–péntek) és sabbato: szombati himnuszokat; ezek az alaptípusok, amelyek vasárnaponként, köznaponként, illetve óránként váltották egymást és ismétlődtek: az év minden hétfőjére, keddjére stb. érvényesek, használhatók voltak — ezeket tartalmazza Abaelardus kötetének első része, amely 29 darabból áll. Külön himnuszai vannak azonban az ünnepeknek: Abaelardus könyvében a XXX–LXXV, valamint a szentek tiszteletére mondandó himnuszoknak: LXXVI–CXXXIII. Abaelardus könyve teljes gyűjtemény: tervszerűen összeállított, megszerkesztett verskötet.

Abaelardus himnuszainak forrása, elsődleges anyaga, s ebben követi a himnuszalkotás elfogadott, mindenkre érvényes hagyományát, akár szabálynak is mondhatjuk: a Biblia, megközelíthetően

egyforma arányban az Ó- és Újszövetség. Itt feltétlenül érdemes megjegyezni, hogy a Bibliának kevés olyan alapos ismerője volt, mint Abaelardus, hozzá mérhető talán Szent Jeromos, a fordító. Sorok, szókapcsolatok, képek szinte nyomon követhetetlenül kerülnek át a Bibliából a himnuszaiába. Mivel első himnuszai a teremtés történetéhez kapcsolódnak, itt fő forrása Mózes első könyve. Utalnunk kell arra, hogy a bibliai anyagot Abaelardus, más himnuszalköltőkhöz hasonlóan, realitásként kezeli: az átvett, újraköltött anyag allegória, amelyhez a költői mondandó, az érzelem, az „amor sanctus” kapcsolódik. Allegorikus költészet ez, párhuzamos a középkori, ugyancsak allegorikus szobrászattal és festészettel. Az allegória itt nem eszköz, hanem maga a tartalom, amit a középkori ember, főleg a középkori szerzetes pontosan értett, hiszen naponta látta, hallotta. Olykor a mai ember számára kissé szokatlan, erre jó példa a nagyszombati LIII–LVI. darab: az oroszlánról, illetve az oroszlán kölykéről szólnak a Genézis 49,9, illetve Hoseás 5,14 és Ezekiel 19,2 alapján. A hagyomány e bibliai képet Krisztus előképének tekintette. Ha a mai magyar olvasó például Tompa Mihály allegorikus verseire gondol: *A madár, fiaihoz* vagy *A gólyához* címűekre, könnyebben érti ennek a költészetnek a technikáját. Elmondhatjuk, hogy Abaelardusnak ez a versgyűjteménye a par excellence allegorikus költészet.

Himnuszgyűjteményének a Biblia mellett másik forrása a Szent-hagyományt megőrző írások gazdag anyaga. A *Sic et non* könyv második előszava (igazában bibliográfia) felsorolja ezeket a könyveket. Szent Gelasius pápa (492–496) állította össze a gyűjteményt, amit az általa összehívott zsinat el is fogadott. Abaelardus ennek az anyagnak alapos ismerője volt, mondhatni egyedülállóan alapos ismerője. De forrásai között feltétlenül meg kell említeni a korábbi himnuszalköltőket is.

Végül néhány gondolat, észrevétel azzal kapcsolatban, ami a legkülönösebb, mondhatni egyedülálló Abaelardus himnuszaiában. A kötet, nevezzük verskötetnek, három prefációt, előszót tartalmaz. A költők általában egy előszót se szívesen írnak: az előszót nem szokták elolvasni. Abaelardus mindhárom előszavában nyomatékos, ismételt s így erőteljes hangsúlyt kap az a tény, hogy a gyűjtemény Heloysa és társnői kérésére készült. Az első könyvhöz kapcsolódó kitétel érdemes idézni: „a világi életben egykor kedves, és most Krisztusban még kedvesebb Helysa”. Neki szánta, kurta tehetsége (*ingeniolum*) kicsike ajándékául (*munusculum*): a tehetség is, az ajándék is kicsinyítőképzős alakban szerepel. Minden darabja egy-egy virág, s az egész együtt csokor Heloysának. Az „amor sanctus” ihlette a himnuszok költőit, de Abaelardus verskötete, anélkül, hogy az „amor sanctus”-t sértené, sőt mellőzné: a földi szerelem vallomása is. Talán ezzel magyarázható az egész kötetet egyöntetűen átható öröm, életöröm. Ebből a szempontból is egyedülálló ez a mű: a siralom völgyének tekintett világ egyik legszerencsétlenebb sorsú alakjának a vallomása.

# XXX. In Nativitatem Domini. In 1. Nocturno

PETRUS ABAELARDUS

A himnuszok fordításánál  
használt kiadás: *Peter Abelard's Hymnarius Paraclitensis*. An Annotated Edition  
with Introduction by Joseph  
Szövérfy. 2 volumes. Classical  
Folia Editions, Albany,  
N.Y. – Brookline, Mass.,  
1975.

## 1. Az Igéből

Szűzben Ige fakadt:  
napkelte ez:  
igazi virradat,  
melyből igaz  
fény áradt szerteszét,  
s eloszlott,  
mindent, ami sötét.

## 3. Csodás szülés:

szegényes, nincstelen,  
hogymindenek  
számára kincs legyen;  
szegényes, ám  
mégsem mindennapi,  
mert törzsöke  
királyi, főpapi

## 5. Bábái a

szülésnek nincsenek,  
csak angyalok,  
hogymitt segítsenek,  
s meghirdeti  
ezek nagy kórusa,  
mily ünnepi  
e nap habitusa.

## 7. Fenn glória

Istennek, béke lent  
nekünk, melynek  
legyen törvénye szent,  
mit e napon  
nem szűntek zengeni  
az angyalok  
dicső seregei.

## 2. Boldog nap, a

napok tündöklete,  
mert hajnala  
az öröm hírnöke.  
Boldog anya:  
Isten szülője lett,  
boldog Csillag,  
amely Napot teremt.

## 4. Utat adott

ő mint úton levő:  
feje fölött  
szállás csak a tető.  
Királyi sarj,  
egék úrnője bár,  
szoba helyett  
egy istállóba száll.

## 6. Fürdő vizek

ugyan nem voltak ott  
se makulák  
tisztítani valók.  
Nincs fájdalom,  
nincs mit enyhíteni,  
nem voltak e  
szülésnek sebei.

## XXXI. In 2. Nocturno

1. Isten atya,  
s anya egyetlene:  
s jászol és nem  
bölcso a fekhelye.  
Szorultságot  
jelentett jászola,  
kinek a tág  
mennye volt az otthona.

3. Szegénnyé lett,  
s mi több: mindenkinél  
szegényebbé  
az emberi nemért:  
van hála, mely  
e tethez mérhető,  
tőlünk, kiknek  
e tett volt éltető.

5. A szénától,  
mit adtak állatok:  
angyal-kézzel  
nyugvóhely válhatott;  
a csorda állt  
itt engedelkenyen,  
az angyalok  
emitt tevékenyen.

2. Silány kunyhó  
fogadja, szűk szoba,  
akié a  
nagy égi palota.  
Kit nem fog el  
emiatt ámulat?  
Kinek eszét  
nem gyötri kábulat?

4. Jászlóban  
potyogtak könnyei,  
ki az eget  
mennykővel döngeti;  
ágyneműje is  
csak széna-gombolyag,  
ki bíborral  
lát el királyokat.

6. Fenn glória  
Istennek, béke lent  
nekünk, melynek  
legyen törvénye szent,  
mit e napon  
nem szűntek zengeni  
az angyalok  
dicső seregei.

## XXXII. In 3. Nocturno

1. De boldog, ó,  
e széna-fonadék,  
mely képezi  
a Szűz nyugvóhelyét!  
És mely ama  
kisdud szülőhelye,  
kinek eget  
fog át a tenyere!

3. Táplálékul  
tejet királyfinak

2. A királynők  
selyemben mindegyik,  
a kínokat  
el nem kerülhetik;  
de ez az ágy,  
e széna-aljzat  
nem ismeri,  
ami fáj vagy nyomaszt.

4. Mindent, amit  
királyi konyha ad,

a kirendelt  
dajkák emlője ad,  
de őneki  
nincs más eledele,  
nincs semmi, csak  
a szűzanya teje.

5. A Szűz szegény,  
s nyilván megterheli,  
hogya kicsit  
tejével eteti:  
az angyalok  
s az ég csodálata  
övezi őt:  
odaadó anya.

ami ínyenc,  
s különleges falat,  
elutasít:  
neki a szűzi tej  
az egyetlen,  
s más semmi, ami kell.

6. Fent glória  
Istennek, béke lent  
nekünk, melynek  
legyen törvénye szent,  
mit e napon  
nem szűntek zengeni  
az angyalok  
dicső seregei

## XXXIII. *Ad Laudes*

1. Örülj, ó Szűz,  
mindenkinél dicsőbb,  
legboldogabb  
te az anyák között:  
az üdvözült  
Szentek kara leli  
Kedvét: veled  
együtt örvendeni.

3. Fogadalmát  
tenéked szenteli  
mindenki és  
szívét hozzád felemeli:  
Isten után  
reményünk, biztatónk,  
védelmezőnk  
te vagy s te pártfogónk.

5. Kegyes anya  
s fia, ki maga kegy,  
kit arra szült,  
s ki arra született,  
hogya éljenek  
a szolgák általa:  
ez e nagy nap  
határozott szava.

2. Szent ósatyák  
s királyok lányaként  
az Úr nekünk  
régóta megígért;  
te rejtélyek  
és titkok nyitja vagy,  
s a próféták  
jósló szavainak.

4. Kik rettegik  
az ítélet szavát,  
bíráikét,  
számítanak terád:  
te vagy, tudják,  
ki esdekelní kész,  
s bűnösökért,  
értünk, közbelépsz

6. Fent glória  
Istennek s béke lent  
nekünk, melynek  
legyen törvénye szent,  
mit e napon  
nem szűnnek zengeni  
az angyalok  
dicső seregei.

*Simon Gyula fordításai*

# Otthon és otthontalanság

A Vigilia decemberi számában immár hagyományosan közös meditációra hívtunk tudósokat és művészeket, jeles hazai személyiségeket. Ezúton is köszönetet mondunk mindazoknak, akik megtisztelték folyóiratunkat írásukkal.  
(A szerk.)

Karácsony idején fokozottan megerősítik egymásban összetartozásuk tudatát a családok és más kisebb-nagyobb közösségek. Útra kelnek egymáshoz olyanok, akik talán már jó ideje nem látták egymást, s valamilyen módon azok is próbálnak kapcsolatba lépni egymással, akiknek nincs lehetőségük a személyes találkozásra. De az összetartozás nyomatékosításához nincs feltétlenül szükség térbeli távolság legyőzésére: az otthonok díszítése, a közösségi terek ünnepi külsőségei azokat is emlékeztetik belső összetartozásukra, akik a dísztelenebb időszakokat is egymás közvetlen közelében töltik.

Ugyanezekben a hetekben azonban az egyedüllét és a magány tudata is úrrá lesz sokakon. Mások ünnepi közössége kíméletlenül rávilágít arra, mit jelent nélkülözni az élettel teli otthont és az összetartozás érzését.

Az evangéliumok világában csak ritkán esik szó otthonról, mint ha hangsúlyosabb lenne a befogadottság hiánya és az úton levés. Az otthon említésével azonban legalább két felejtethetetlen szakaszban találkozunk: a János-evangélium elején arról olvasunk, aki az otthonába érkezik, de az otthonában élők nem fogadták be; az evangélium végén a szeretett tanítvány otthonába fogadja a történet egyik kitüntetett szereplőjét. Úgy tűnik, mintha Jézus befogadásának hiánya és Jézus ebből következő magánya végül azt eredményezné, hogy emberek be tudják fogadni egymást, otthont tudnak nyújtani egymásnak, ahol immár meg is értik azt, akit oly sokáig értetlenül szemléltek.

Az otthon mindenkinek mond valamit. Az emberek nagy része átélte már, milyen elfogadó emberek körében lenni, s ha valaki nem tudja, milyen mások elfogadását élvezni, akkor máshol, dallamokban, tájakban, szövegekben vagy álmokban érzi otthon magát.

Sokan átélik a szó szerinti otthontalanságot, amikor háborúk elűzik őket otthonukból. Vannak, akik várva várják, hogy visszatérhessenek lerombolt otthonukba, remélik, hogy újjáépíthetik a valamikori otthont. Mások útnak indulnak, hogy új otthont keressenek maguknak távoli földön, idegen kultúrában.

Önnek mi a véleménye arról, hogy az ember miként találhat rá az otthonára? Van-e egyáltalán otthonunk? Lehet-e közös otthonunk? Megszünteti-e az otthonunk a magányunkat, vagy menthetetlenül egyedül vagyunk? Voltak-e az életében olyan kitüntetett események, amelyek az otthon érzetét nyújtották? Hogyan tudja összekapcsolni személyes életében az alkotáshoz, a gondolkodáshoz, az elmélyüléshez szükséges magányt az elfogadó közeg ápolásával?

# Az otthonosság próbája az egyediüllét?

ÁFRA JÁNOS

Költő

Az otthon az a közeg, amiben újra és újra átéljük az önfeledtség állapotát, mert jelenlétünk természetesnek hat, feltűnésmentes a szó megnyugtató értelmében, nekünk és a körülöttünk lévőeknek egyaránt. Ha meg sem fogalmazódik a kérdés, hogy otthonos-e, ahol élünk, mert minden a maga rendje szerint adott — egy rend szerint, ami alakított, mégis helyénvalónak hat —, akkor otthon vagyunk. Mert a természetesség érzése uralkodik, a mindent ismerés és átlátás érzete biztonságot ad, s ha ezen a helyen kívül napra nap elveszítjük is magunk, visszatérhetünk erre a szigetre, hogy megtaláljuk életünk sarokpontjait. „Ki vagyok én?” — eleinte leginkább az otthonunkhoz köthető embereken és tárgyakon múlik, milyen kép áll össze bennünk magunkról.

Otthon, ahol feloldódhatunk egy nagyobb egységben. Nevezzük családnak például. Az alap, akár vérszerinti kötelékeken alapul, akár nem, akár nő és férfi kapcsolatán, akár nem. De figyeljünk csak a kezdetekre. Miután a gyerek és az anya közös teste szenvedések árán szétszakad, s az öntudat kialakulásával kezd bontakozni egy saját magány, valami mégiscsak megmarad neki abból az egységből, amit az anyával élt meg, vele egy testben. Az otthon — amely emlékeztet arra is, hogy egyek vagyunk Istenben —, ez a biztos pont fogódzókat ad, miközben reprodukálja a védettség élményét, a fizikai és szellemi összeköttetést, egy nagyobb, konstruált, üreges test az organikus helyett, amely segít összetartani az anyát és gyermekét a születés után. Szerencsés esetben a család többi tagjával is. Táplál és teret ad a lassú kibontakozásra.

Aztán így vagy úgy, de oldódik a kötelék a növekedésben, ahogy az otthonon kívüli, bejárt terek egyre kiterjedtebbé válnak, és egyre érthetőbbnek tűnnek, ahogy a kapcsolatok hálózata átrendeződik, megváltozik a viszony a kapott otthonhoz. Felkínálják magukat másként adódó dolgok, és igény támad irántuk. A vágy elvezet egy otthonosabb otthon gondolatához. Mert kinőttük, ami volt, ha nem is fizikai értelemben. Már más megvilágításban látjuk. Jön egy új közeg, más helyen, újabb törvények és emberek, talán olyanok is, akik a mi testünkől indulva növesztenek majd maguk köré életet. Tegyük fel, hogy ez is elérkezik. Felépítünk egy otthont nekik, hogy később majd bennünket is elhagyhassanak. Hogy végül magunkra maradjunk az otthonunkban. Így képzelem. Gyorsan elérkezik. Ez a bezárulás aztán lehet szép, de keserves is. Olyan, amilyenné tesszük. Nem történhet másképp.

Az otthonosság próbája az egyediüllét? Amennyire vissza tudok emlékezni, sosem éreztem magam annyira otthonosan, mint amióta egyedül vagyok, távol a helytől, ahol felnőttem, eltávolodva azoktól, akik nélkül nem lennék ugyanaz, sőt, nem is lennék. Persze bo-

nyolítja a helyzetet a változás, egyáltalán kik ők, és én ki vagyok. Alig hihető az azonosság a huszonegy- vagy épp tizenegynéhány évvel ezelőtti énnel, aki kitermelte nekem a ma emlékeit. Nem csak a sejtek cserélődtek, nem csak a gondok. Az otthon összefüggésében arról tudok beszélni mégis, ami éppen adja magát, ahogy most fekszem az ágyon, meleg van és csend, és erről mégiscsak eszembe jut a hideg, eszembe jut, ahogy fagyoskodtam a szobámban és írtam tizenévesen, és valahogy ekkor lettek a szövegek is otthonosak. Nem volt pénz, hogy fűtsük az egész házat, a nagy házat, amiért apám dolgozott, ami ott maradt, miután az elsötétült tüdő leállt a fáradt testben. A testben, amire azóta annyira elkezdtem hasonlítani. Hét éves voltam, és apám halála mindent megváltoztatott. A családi ház innentől az ő halálának emlékezhelye, senki sincs otthon benne igazán.

És most itt ez a test, aminek keresem a helyet, még most is keresem, mert a lakás, amit magamnak választottam, amit berendeztem, belaktam, amiben elképzeltem a jövőt, végül nem adta meg magát nekem, néhány hónapja a tulajdonos külföldön szörnyethalt, épp mielőtt megkötöttük volna a szerződést, így hiába fizettem ki az előleget már régen, az örökösök visszaléptek az eladástól. Ki akarta így? Itt van a testem, és kezdenem kell vele valamit, amíg hordoz, amíg hordozom. Tudom, hogy van valami, ami elvezet majd a végső azonossághoz, egy igazabb otthonhoz, amiben mind egyek vagyunk most is — akarat ide vagy oda —, egészen azonosak. Annak ellenére, hogy szinte minden külső jel ennek az ellenkezőjét, a totális különállóságot hangsúlyozza. Rejtegetett zavar. Nincs más út hát a feltárulkozáshoz, csak a befelé. Talán így kívül kerülünk ezen az egészen egyszerű. Az lesz az igazi hazaérkezés.

BÉRES TAMÁS

## Otthonaim

Evangélikus lelkész,  
teológus

Gyerekkorom ünnepei között a névnapok szellősek voltak és üdék, a születésnapok komolyak, a húsvét illatosan légszerű (sehogy sem tudtam elhelyezni tapasztalati világomban), a karácsony pedig fényes, erős és megbízható. Talán ezért is történhetett meg, hogy évekké később, amikor először hallottam a *dies Sol invictus*-ról, a rómaiak legyőzhetetlen Nap-ünnepéről, amelynek helyébe a kereszténység a karácsonyt helyezte, nem csodálkoztam túlságosan sokáig. Mindig is tudtam, hogy karácsonynak az erős és megbízható Naphoz van köze. A földi élet központi energiaforrásához, amely nem változtatja tulajdonságait, nem függ a Föld mozgásától, nem befolyásolja emberi érzelmek, elbizonytalanodás vagy dühkitörés, apátiák, antipátiák és empátiák. Karácsony egyszerűen csak van. Ott vár az év végén, és mintha a vége felől irányítaná, igazítaná rá lábunkat egész évben a helyes útra, mely végül talán nem is csupán Rómába, hanem egyenesen a Meg-

váltóhoz vezet. Azaz mint út talán nem is vezet sehová sem a szó szoros értelmében, mert az utak nem is mozognak és nem fognak karon senkit, hogy bárhova elvezethetnének bárkit. Hanem csak pont ott fekszenek, azon a helyen, ahol épp lenniük kell ahhoz, hogy az úton levők, követve kanyarulataikat, végül céljukhoz érjenek. Ilyen formán, akinek karácsonya van, annak útja is van. Akinek pedig útja van, annak kettős értelemben is van helye és lehet otthona: az úton magán és a célban, ahova az út segítségével megérkezhet.

A népi gondolkodásban sem élhetett ez másként, ahol a nap azért süt éppen hétágra, mert a teljesség hetes száma előtt, ahogy a Nap előtt sem, nincsenek titkok. Hét ága épp a világ hét szegletét ragyogja be: a négy égtájat és a szellemi világ három szintjét: az alsót, a középsőt és a felsőt. A népmotívumok Napja elől így az alvilág sem zárkózhat el. Lehet ott sötétség vagy akár örök homály, ha van azon a helyen egyáltalán valami, annak annyiban van értelme és jelentősége, amennyiben napvilágra kerül vagy nem kerül napvilágra. A felső világban lakók közül előbb-utóbb el kell indulnia valakinek otthonról, hogy bejárja a földi emberek világát. Segítsen, útba igazítson sokakat, megszüntesse a hosszú ideig fennálló vagy épp csak legutóbb elharapózott igazságtalanságot, helyrebillentse a kozmikus egyensúlyt égiek és földiek között. Ám aki eddig eljutott, annak tovább is kell mennie, mert a földi életben „nem problémák vannak, hanem tragédiák”, és kevés a „megoldás”-keresés ott, ahol „irgalomra” van szükség. Irgalmazni pedig hogy is tudhatna más, mint aki felülről és alulról egyképpen ismeri azoknak az embereknek a hétköznapi életét, akik menny és pokol közé szorulva, ezen a mézga aladári „lepenybolygón” sohasem válhatnak képessé az önerőből fakadó irgalom gyakorlására vagy akár csak jelentőségének felismerésére is?

Karácsony Jézus Krisztus megjelenésének, s még több: megszületésének ünnepe. Aki megszületett, az nemcsak itt van, hanem alá van vetve, részesül és társa az embereknek is magában foglaló természeti világnak. Jézus ezzel együtt a „felső világból” érkezett, ahol az Atyával és Lélekkel „kezdetben teremtette az eget és a földet”. Irgalomra tanított, továbbment az alvilágba, majd visszatért az Atyához. Nehéz is máshogy elképzelni, mint ahogy János írja: Az Ige a sajátjába jött el, de otthona nem lehetett itt. Sajátjába jött, nem csupán sajátjaihoz. Amikor sajátjai szemébe nézett és megszólította őket, azok belelkesültek, mint Péter, szívük hevült, mint az Emmausiaké, értetlenkedni, hinni, hitetlenkedni, szervezkedni kezdtek, megmentettekké vagy ellenséggé váltak, ahogy az evangéliumok szereplői. De ki lehetett volna közülük az, aki viszonzva a teremtés egészét magában foglaló pillantást, felmérhette volna a szavak jelentőségét? Ki mondhatta volna ki válaszként *minden* teremtmény nevében az ott-hont felkínáló szavakat?... Jézus utolsó társai így a fa, a vas, a növényekből készített kötél és ágyékkötő és egy törvényileg elítélt ember utolsó szavai lettek. Élete utolsó pillanatainak részletei a nonhumán világ csendes és állandó jelenlétére is ráirányítják a fi-

gyelmünket, nemcsak a hatalomgyakorlás mindennapos határkérdéseire, a változékony emberi szerepekre és a megváltás történetének hagyományos teológiai érveire.

Bizonyos fókig elkerülhetetlen, mégis nehéz az otthonomra a külvilággal szemben álló, a pihenést vagy felkészülést lehetővé tevő helyként, menedékként gondolnom. Részben azért van ez így, mert nincs okom a külvilág és a belső világ szembeállítására. Feszültségek és örömök mindkét „domain” alatt adódnak, és nemcsak a belső világban gyógyulhatnak a külsőben kapott sebek, hanem fordítva is. Ahogy az egyik helyen szerzett örömök, az esetek nagy részében, a másikon is éreztetik hatásukat. Évekkel ezelőtt az otthon fogalmába szorosan beleértettem még azt a helyet, ahol az ember a személyes tárgyait *tartja*. Öröklött bútorok, könyvek, tárgyi emlékek. Idővel a lakásban levő tárgyak személyes oldala mélyebbre költözött gondolataimban, és az emlékek elváltak hordozóiktól. Mint csiga a házát: akaratlanul is magammal viszem őket már mindenhová, és üzeneteiket képes vagyok belelátni idegen tárgyakba. Pihenni kirándulásokon, színházban, vonaton, könyvekkel, barátokkal és két feladat között is lehet, helytől függetlenül. Feladatokra készülni, könyvek, ismeretforrások közelében lenni az SD kártya és adatfelhő korában egy asztal és szék átmeneti társaságában senkinek sem okozhat gondot. Nehezen tudnám most *hely*hez kötni az otthonot, bár sejtem, ha nem lenne, így tenném.

Az *anyag*hoz kötöttség azonban hozzátartozik az otthonról alkotott fogalmamhoz. A kapcsolatainkban levő erő, ahogy a hozzánk legközelebb álló emberekkel való kapcsolatokéi is, és ahogy Isten szeretete is, folyamatosan inkarnálódik. Az ehhez használt anyag esetleges, de esetleges voltában nélkülözhetetlen. Évekkel később nem is tartjuk talán már számon az életben tartó vagy a teljes életet kínáló események hordozó közegét: egy kézszorítást, egy ruhadarab elhelyezkedését, a megmentő gondolatot hordozó papírdarabot, az élelmet, egy feliratot, egy kicserélhető, de a kellő időben kéznél levő tárgyat. Nem tesszük el a buszjegyet, amelyet nagyműtét előtt álló barátunk meglátogatásakor váltottunk. Nincs értelme mutogatni a vízcsapot, amelyből egy pohár vizet kaptunk egyszer valakitől, vagy egy hegycsúcs fényképét, amelyet emlékezetes körülmények közt néztünk valamikor együtt valakivel. Sokszor eszembe jut Schramkó Péter barátom egyszerű mondata, melyet a kőhegyi turistaház zászlótartó rúdjának alapzata őriz: „Ahogyan egymással bánunk, *az* a hazánk”. Erre is gondolva azt mondanám: otthonom az, ahogy a teremtettségi világ tárgyai kapcsolati létem evidens jeleit hordozzák. S hogy ne maradjon érthetetlen, hadd mondjak néhány példát. Otthonom a találkozás, amelyben más ember anyagi jelenléte meggyőző erről. Otthonom szeretteim születésnapja, amikor torták és arcokon látszó mosolyok győznek meg erről. Otthonom Isten jelenléte, amikor a kórházi ágy vaskerete győz meg erről. Otthonom ez a geoid alakú lepénybolygó, amint a hátamat melegítő Nap sugara meggyőző erről.

BUJI FERENC

# Úton hazafelé

Filozófiai író, műfordító

Miközben karácsony ünnepe már-már az egész világ számára a *szeretet* és az *otthon* ünnepe, a Szent Családnak éppen a szélsőséges *otthontalanságot* jelentette: Máté gyermekség-evangéliuma szerint a Szent Család az újszülött Jézussal otthonát maga mögött hagyva menekült el a vérengző Heródes elől a messzi Egyiptomba; Lukács evangéliuma szerint pedig a Kisjézus éppen akkor született, amikor a család — *az utolsó napos Máriával* — egy népszámlálás miatt kénytelen volt Názáretből Betlehembe menni, s mivel még szállást sem kaptak, egy ottani istállóban született meg a világ megváltója. Mindez már előrevetítette a gyermekből immár férfivá érett Jézus kijelentését: „A rókáknak vackuk van, az ég madarainak fészük, de az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania”. S abban a pillanatban, amikor Krisztus elszánta magát, hogy tanításával a nyilvánosság elé lépjen, otthonról, a názáreti családi házból a „tenger melletti Kafarnaumba költözött”, nehogy személyes életével megcáfolja nem sokkal később megfogalmazott tanítását: „Aki az (...) evangéliumért elhagyja otthonát (...), százannyit kap, most ezen a világon otthont (...), az eljövendő világban pedig örök életet”. Íme, a földi otthon tagadása, mely csak az égi otthon igenlésének fényében kap értelmet.

Az Emberfia tehát az otthontalanságot és a vándorpróféta életét választotta. Otthon lenni és úton lenni: első pillantásra e kettő között áthidalhatatlan ellentét feszül. Az egyik egy statikus *állapot*, a másik egy dinamikus *folyamat*. Azonban nemcsak a kalandvágy és az újdonságok vonzereje tudja utazásra bírni az embert, nemcsak azért lehet úton, hogy távoli és idegen világokat fedezzen fel, hanem azért is, hogy távoli és idegen világokból *hazatérjen*. És ez a keresztény ember úton levésének lényege. Nem a távolodás, hanem a közeledés. A keresztény ember számára az út *hazavezető út*. Ami őt mozgásban tartja, az nem a kalandvágy, hanem a hazatalálás vágya. Az út és az utazással járó küzdelem eszközként rendelődik alá annak a „nyugalmi állapotnak”, amely semmiképpen sem valamiféle tartalmatlan absztrakt üresség, hanem egy magas energiaszintű állapot, mely az ellentétes erők tökéletes egyensúlyából fakad. „Egyszerre az egészet, és ott, ahol minden összefut és egy” (Hamvas Béla): ez az, ami a valódi hazatalálásban megvalósul. Az igazi hazatérés visszatalálás a kiindulóponthoz. Az igazi otthon a forrás. A forrás, az eredet, a tulajdonképpeni otthon vonzereje sehol sem jelenik meg olyan erővel, mint egyes halfajok esetében, amelyek a folyó sodrásával ellentétes irányban úszva, leküzdhetetlen akadályt nem ismerve, gyakran vízeséseken verekedve magukat keresztül egyre feljebb és feljebb küzdik magukat, hogy végül elérjék a forrásvidéket: azt a helyet, ahol először látták meg a napvilágot. Számukra a forrás a végső hazatalálás helye.

Lehet-e ékeesebb bizonyítéka annak, hogy az ember otthona nem a valódi otthon, mint az, hogy rendre eluralkodik fölötte a kaland-

vágy, az újabb és újabb felfedezések utáni sóvárgás? S ahogy a célt eltalálni csak egyféleképpen lehet, de mellétalálni ezerféleképpen, éppúgy az újdonságok is végtelen gazdagságban kínálják magukat az embernek. És vajon mi más lehetne ez az „egy”, mint az az *unum necessarium*, az az egyedül szükséges, amelyről megmondatott: „Márta, Márta, sok mindenre gondod van, és sok minden nyugtalanít, pedig csak egy a szükséges”.

Ámde még ha azt állítottuk is, hogy az ember földi otthona — háza — nem valódi otthona, ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy hamis otthona lenne. Ahogyan a középkori teológia szerint minden szépség csupán az isteni szépségből részesedve létezhet, s ahogy minden jó az isteni jószág visszhangja, éppúgy minden otthon is csupán halvány képe ennek a végső otthonnak. Halvány képe — *de mégiscsak képe*. Ez adja minden otthonnak azt a különös ízt és zamatát, amely még a legmesszebbre kalandozókat — az Odüsszeuszokat — is ellenállhatatlanul csábítja haza. Az ember igazán csak otthon lehet „nyugalmi állapotban”. Ezért számított egykoron az egyik legsúlyosabb büntetésnek az otthontól való megfosztás: a száműzetés. A száműzött a folytonos *elidegenítettség* állapotában van.

Az otthonnak tehát megvan a maga ellentmondásossága: egyszerre eltakarja és képviseli az igazi otthont. A premodern ember földi otthonát az égi otthon mintájára igyekezett megformálni, és szimbolikus utalásokban fogalmazta meg önnön szakrális helyét a kozmoszon belül. Az otthon e szakrális súlyát és kozmikus beágyazottságát visszhangozzák a gyermekrajzok házai a maguk szinte elmaradhatatlan kozmikus kellékeivel: a Nappal, a Holddal és a csillagokkal. A régi ember otthona a mi 21. századi otthonainkhoz képest általában végtelenül puritán volt — de rendelkezett egy olyan „dimenzióval”, amellyel az agyoncivilizált mai otthonok nem rendelkeznek. A modern otthonnak ez a deszakralizált volta, gyakorta egyenesen „lakógép” (Le Corbusier) jellege a technikai megvalósítás minden ördögösségével együtt is az elidegenedettség irányába mutat — amelynél súlyosabb vád aligha érhet egy otthont. A *kis herceg* sivatagi virágja életében egyszer látott egy karavánt, s ebből levonta lesújtó következtetését: „Az emberek? (...) Sosem lehet tudni, hol-merre vannak. Viszi, sodorja őket a szél. Nagy baj nekik, hogy nincs gyökerük.” És ez az otthontalanság éppen ellentéte annak az otthontalanságnak, amelyről az Emberfia beszélt.

A mogul birodalom alapítója, Nagy Akbar, aki birodalma székhelyéül egy egész várost épített, a város mecsetének kapujára — talán hogy magát is figyelmeztesse — e feliratot vésette: „Jézus mondta: A világ csupán egy híd. Menj át rajta, de ne építs rá házat”. Bár a mondás aligha autentikusan jézusi, mégis rávilágít az Evangélium egyik fontos tanítására: „Nincsen itt maradandó hazánk.” A valódi „öröklakások” nem téglából épülnek. S ahogy az egyház földi zarándokútját járja, úgy az egyes keresztény ember sem más: a Végtelen zarándoka.

*Barátom, bármi légy, még nem szabad megállnod:*

*Hagyd el a régi fényt, s az újat megtalálod.*

(Angelus Silesius)

CZIGÁNY GYÖRGY

# Otthonom

Költő, író, szerkesztő-  
műsorvezető

Apám karácsonykor halt meg, anyám karácsonykor született. Most már kettejük új, mély szövetségét ajándékozza ez az ünnep: együtt van, egyfelé tart a világba lépők és a távozók pillanata. Otthonom általuk teljes, porosodnak tehetetlenül az emlékeink. Mint otthonunk kedves tárgyai, a naponta látott festmény formái, színei, a régi írógép betakarva, mint alvó kisgyerek. A könyvek, az ingaóra arca, a fakó arany díszek karikái évtizedek pillantásaiba préselődtek. E tárgyak, ezek a szinte testünkkel vált fáradt falak valami biztonság illúzióját keltik: jó itt lenni. Mert gyermekkorán, ismerősen zörren a kutya pórása, a kilincs: talán feleségem lép be, talán a lányom, vagy valamelyik fiam. Esetleg a már húsz éve halott anyám, keze az ölében mozdulatlan. Tanuljuk a várakozás nyugalma tőle. A napi teendők hirtelen apályában annak megsejtését, hogy elég létezni. Ez is cselekmény. Ahogy játékaik közt a kisgyerek tanácstalanul dudorászik. Amikor a napsütésben elheverő állat tétlensége, otthonos békéje szinte hálaadás. A teremtés örömében meg lehet pihenni. Ez is az otthon adománya.

Ha társunk velünk van, tudjuk, hogy szótlanul is ujjong szemérmes zárkózottságában a lélek: együtt, egymásért vagyunk. Ezáltal lehet a legsivárabb otthon is darabkája valami örökkévaló hazának. Nem vagyok itt száműzött, inkább gazda, őrzője érzelmeknek, hűségnek, szeretetnek. A család jelenléte a lélek műhelyében válik megronthatatlan valósággá, ezért lehet bennünk türelem és béke, ha beteg fölé kell hajolnunk, ha a mentőket kell hívunk, vagy meghallgatnunk valaki szomorúságának elbeszélését, a kétségbeesés hangsúlyokban megbúvó, a szó monoton dallamtöredékekbe rejtő zenéjét. Ebben a hangnemben foganhat meg a vigasztalás kísértete is. Az indulatok, a feszültségek itt átvészeltető jelenségek, a természet törvényei szerinti létezők, akár a fák, növények a téli megpróbáltatásokban. Természetes lehet itt az is, ami képtelen és elfogadhatatlan. Néha némán öntözzük a szomorúság virágait. Nem a reményre, nem a virágzásra, a vágyakra gondolva. Csak abban a józan és fokozhatatlan örömben, mely lélegzetvételünkhöz hasonlít s alig észrevehető, abban, hogy együtt vagyunk. Család, otthon. A lét lehetséges elfogadása és megszentelődése. Otthonunkban régen volt házi-oltár, ostrom alatt tört el a kis, giccsesbájós Szűz Mária porcelánfigura, akkor hullt még darabokra. Valamiképpen mégis megvan ez is. Gondolhatunk rá. Gondolhatok halottaimra is, akik itt, velem, velünk éltek. Első feleségem, első fiam. Sírjuk a Farkasréti temetőben kereshető fel, de ők velünk vannak. Haláluk: otthonom.

# Ugyan miféle

Esztéta

Ugyan miféle otthon? Jézus azt mondja: „A rókáknak van barlangjuk, a madaraknak van fészük, de az Emberfiának nincs hol lehajtania a fejét” (Mt 8,20). Máskor azt: „Az én országom nem innen való” (Jn 18,36). Szókratész pedig Platón szerint azt: mivel az ember itt, földi élete során, semmit nem láthat meg a szépből és a jóból, mely valóságok pedig egyedüli otthonát és igazi táplálékát jelenthetik, ezért „a helyesen filozofálók gondosan készülnek a meghalásra, és minden ember közül számukra a legkevésbé félelmetes a halál” (*Phaidón*, 67e). Nem a halál és azon túl a másik, a remélt, túlvilági élet-e az egyedüli valóságos otthon, amely az emberre vár, és amely jótékonyan és hatalmasan zárójelbe teszi korábbi, mégoly kedves e világi otthonait? Lelke „ott” majd talán, az istenekhez hasonlóan, „alámerül az ég belsejébe és hazatér; a kocsis jászol mellé állítja a lovakat, ambrosziát vet eléjük és nektárral itatja őket” (*Phaidrosz* 247d).

Nem mintha nem volna gyötrelmesen nehéz, még Jézusnak is, elszakadnia az itteniektől: iszonyú kiáltása a kereszten éppúgy erről tanúskodik, mint kérése, imája, megrendítő remegése, halálfélelme, amely során „verejéke mint megannyi vércsepp hullott a földre” (Lk 22,44). A méregpoharat kiürítő Szókratész látszólag, mintegy Jézussal szemben, egyetlen pillanatra sem tör meg, amikor el kell hagynia testét, életét, szeretteit, földi otthonát. Ez azonban nem annak köszönhető, hogy bizonyos a halál otthonosságában, hanem annak, hogy maradéktalanul megértette és magáévá tette az embernek a halállal és a túlvilággal kapcsolatos teljes, felszámolhatatlan bizonytalanságát. Ugyan mitől kellene félnem, kérdezi magától, barátaitól és bírától a *Védőbeszéd*ben, ha, bárki máshoz hasonlóan, semmit nem tudok a halálról és arról, ami ott vár rám? „Abban különbözöm a legtöbb embertől — s ha egyáltalán, akkor ennyiben mondanám magamat bölcsőbbnek — , hogy mivel beláttam, hogy nem tudok eleget a Hádész-beli dolgokról, ezért vélekedéseimben is tartom magam ehhez a belátáshoz” (29b).

Kebész *Phaidón*ban megfogalmazott irtózatoss felvetése (70a: „mihelyt elválnak az ember a testtől és kilép belőle, szertefoszlik, eltávozik és elrepül, mint a lehelet vagy a füst, és attól fogva semmi sincs belőle sehol”) voltaképpen mindenestül magának Szókratésznek a kétélye tehát. Nem azt ecsetelte-e maga is a *Védőbeszéd*ben (40c), hogy a halál „vagy egyfajta nemlét, amikor is a halott semmit sem érzékel többé, vagy talán — amint beszélnek — valamiféle átlépés, amikor is a lelke erről a világról egy másikra költözik”, anélkül, hogy azt állította volna: tudja vagy tudhatná, hogy e két lehetőség közül melyik igaz? Egyfelől józanul felméri annak a kétségtelen lehetőségét, hogy a halál talán nem más, mint teljes, végső megsemmisülés, másfelől önfelédten átadja magát annak az alaptalan és igazolhatatlan reménynek, hogy a halál egy új, egy igazi — az igazi — otthon: átlépés, meg-

térés, hazatalálás. Erre a reményre teszi fel az életét, erre hivatkozva hagyja maga mögött szeretett városát, barátait és jajveszékélő feleségét karon ülő gyermekével együtt, és vág neki nyugodt szívvel a halál birodalmának. A halálra ítélt, mindentudó Isten jajgatva köszön el e világi otthonától; a semmittudó filozófus derűs nyugalommal segíti át magát, bírái parancsára, a túlvilágra. Ugyan miféle otthon tartaná vissza? Nincs — hogy is lehetne — végérvényes földi otthonunk, előbb-utóbb mindent maga alá temet az idő, a pusztulás; egyedüli reményünk, úgy látszik, az lehet, hogy igazi otthonunk nem egy test, egy élet, egy ház, egy vidék, hanem egy másik világ, ami múlhatatlan haza, nyár, fény, szeretet, odaadás. Addig is marad az, ami itt, férfiként, érdemtelenül és hiábavalóan is otthonunk lehet, amíg lehet: egy elképzeltetlenül lágy női test, amely gyöngéden magához szorít és magába fogad, egy nyelv, egy évszak, egy városrész, egy táj, egy eleven szempár, és valami elmondhatatlan hála e múltó otthonokért.

A *Godot-ra várva*ban az mutatja az ember felülmúlhatatlan nyomorúságát, hogy minden hiten és hitetlenségen túl (Vladimir: „Mindennek egyre kevesebb a jelentősége.” Estragon: „Még mindig nem elégé kevés.”) is szüntelenül végső otthonra, megnyugvásra, melegre, hazára vár; miközben e remény tárgya persze valahogy az értelmetlennek és üresnek tűnő idő alig várt, sürgetett vége, beteljesülése, halála is. De milyen különös, hogy ezt az otthont, ezt a vágyott elalvást, az időn való túl- vagy kívülkerülést a dráma két felvonásának végén Beckett éppen egy váratlanul felbukkanó gyermek, végső soron a születés képében villantja fel! A sötétből előbújó kisfiú riadtsága, a melegség, amiről számot ad Vladimirknak és Estragonnak, a gondoskodás, a felügyelet, a széna, amelyre az ember „ott” lehajthatja a fejét, a jóllakottság, ami talán Godot-val várja őket. Mintha egy darab szénán akarnának összekuporodva lefeküdni már a kietlen országúton időtlen idők óta toporgó koldusok, mintha egy jászolban szeretnék lehajtani végre majd a fejüket, pásztorok köszöntének őket, és kecskék és juhok vigyáznának álmukra. Mi lesz, ha holnap végre megjön Godot? — kérdezi a darab végén Estragon Vladimirtől, aki ezekkel a szavakkal válaszol: „Nous serons sauvés.” Kolozsvári Grandpierre Emil fordításában: „Akkor megmenekültünk.” Valójában és/vagy egyúttal — mivel franciául a „sauver”, vallási értelemben, elsősorban megváltást, üdvözülést, a „sauveur” pedig megváltót jelent —: „Akkor üdvözültek leszünk.” (A Beckett által készített angol változatban: „We’ll be saved.”) Végső soron, még ha ez elképzeltetlennek tűnik is, otthonra találunk, otthonra lelünk. „Látod, Didi, mindig akad valami, ami elhiteti velünk, hogy élünk.”

DÉR ANDRÁS

## Sanyi otthona

Filmrendező

Estefelé, amikor az egész napos munka, forgatás, tanítás után rákanyarodok a Pilisborosjenő felé vezető keskeny, göröngyös útra és a fák

alagútjából előtűnik a Kevélyhegy vonulata alatt megbúvó falu, megnyugvás, melegség tölt el. Közeledem az otthonomhoz. A fizikai közelség lelki ellazulást eredményez. Kint és bent. Kizárom a zajt, bezárom a csendem és nyitok az immanensen túlra. A főtéren meglátom Sanyit. Otthontalanul gubbaszt a buszmegállóban. Mankója, mint hajótörött csupasz árboca. Jobb lábfeje elfagyott 2010 kemény telén. Hiába viszik évente menhelyre, minduntalan megszökik. Azzal érvel, hogy az nem lehet, hogy egy falu ne tudjon eltartani egy hajléktalant. Itt született, ez az otthona. Az utca. De nem az utcán született, hanem egy házban, ahol most is ott élnek az ősei. Nap mint nap látják. Sanyi maga a szürreál. Integet, lassítok. „Hogy vagy, főnök!”, kiáltja harsányan és szélesen vigyorog. Adom a kikészített aprót és megyek haza.

Lennie kellene-e lelkifurdalásnak? Nincs. Valahol mindannyian otthontalanok vagyunk. Ki így, ki úgy. Új népvándorlás korát éljük. Fizikai és lelki békéjétől megfosztottan bolyong sok ember. Vigasztalan pusztaság számukra a fényárban úszó város. Kifosztott, üres lélekkel hol találni menedéket? Reménytelen ez a bolygó? Kisiklott kísérlet vagyunk? Nem gondolom. Bennünk van a kulcs.

Otthonunk intim szférájába idegenek költöztek be. Sorozatok hősei, véres leszámolások és katasztrófák áldozatai, valóságshow-k bizarr figurái. Családunkba fogadunk távoli és megoldhatatlan problémákat. A tévé és az internet tematizál. Beleszól és irányít a konyhától a hálósobáig. Hol van az Arany János-i meghitt „családi kör”? A feszültséget nem akasztjuk fogasra, nem mossuk ki magunkból szeretteinknek örülve. Autonómiánk elveszett. Önként adtuk át a nyílvanosságnak. Okostelefonunkat szuggeráljuk, ahelyett, hogy kedvesünk szemébe néznénk. A tabletet nyomkodjuk, ahelyett, hogy gyermekünk arcát simogatnánk meg. Otthonunkban is hajléktalanul lézengünk. Elveszett biztonságunk utolsó menedéke.

Sanyi otthon van hajléktalanul is.

## *Nincsen itt maradandó városunk*

GÁNC S PÉTER

*avagy a betlehemi Gyermek „parókiája”...*

Evangélikus püspök

A témával kapcsolatosan személyes hangvételű reflexióra kaptam a megtisztelő felkérést. Ennek igyekszem eleget tenni, ezért egészen személyesen kezdem. Soha nem értettem igazán annak a hivatalos okmányokon kötelezően kitöltendő rubrikának a címét, amely az „állandó lakhely” hollétét firtatja. Számomra ugyanis erősen kétséges, hogy egyáltalán létezik-e ilyen, hogy állandó lakhely?

Evangélikus lelkészként, 66 évesen immár a tizedik (!) „állandó” lakhelyemen élek. S ezekben a hónapokban, feleségemmel együtt lázas igyekezettel keressük a következő, immár tizenegyedik otthonunkat, hiszen *Deo volente*, jövő májusban nyugdíjba vonulok, és emiatt el kell hagynom a jelenlegi szolgálati lakásomat.

Ebben az összefüggésben már a görög/latin eredetű parókia szó is izgalmas üzenetet hordoz, amit főleg a protestáns, úgynevezett parókus lelkészek szolgálati lakására szoktunk használni. Bár a kifejezés alkalmazható a katolikus papok otthonára is, de az ő esetükben inkább a plébánia szó az elterjedtebb.

Bizonyos értelmezések szerint a parókia szó görög jelentése: „para oikia”, azaz „ház melletti”, valamiféle ideiglenes épület, átmeneti szállás. Ha úgy tetszik: egyfajta „felvonulási épület” az igazán fontos ház, „az atyai ház”, a templom mellett, hiszen a parókián élők küldetése az Úr házának építése a szó konkrét és átvitt értelmében.

Ebből következően a parókia mindennek inkább nevezhető, mint állandó lakásnak, otthonnak. Ez persze fokozottan igaz a plébániákra is, hiszen katolikus szolgatársaink még inkább „mobilisak”, azaz rugalmasan mozgathatók, helyezhetőek, mint az olykor nagycsaládos és emiatt nehezebben mozduló, mozgítható protestáns lelkészek.

A karácsonyi történet kontextusában különösen is érdekes, hogy Máriának és Józsefnek még a szálláson sem jutott hely, így csak a ház melletti hajlékban (parókián) találtak menedéket. Ennek következtében a világ megváltója tulajdonképpen egy „parókián” látja meg a napvilágot, illetve a mécses fényét, ahogy Weöres Sándor gyönyörű karácsonyi dalában énekelhetjük: „Rongyos istállóban pislákol a mécs, / A gyermek felébred, nem sír: egyre néz...”

A Gyermeke felnőve sem sírt soha a saját sorsa miatt. De nem szégyellte a könnyeit mások miatt: a halott Lázár sírjánál megállva, vagy a pusztulásra ítélt vak Jeruzsálemre tekintve... Ugyanakkor világosan rögzítette, kimondta a zord tényállást: „A rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészük, de az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania” (Lk 9,58). Újszülött csecsemőként még átmeneti otthonra talált az istálló jószágai között, a jászol szalmáján, de úton a kereszt felé már olykor a szó legszorosabb és átvitt értelmében is hajléktalanná vált. Még a sziklasír se az Övé volt...

Ez nem azt jelenti, hogy soha, sehol nem érezte volna otthon magát. Ellenkezőleg! Pontosan azért (is) vádolták ellenségei, hogy túlságosan is otthonosan mozog a vámszedők és bűnösök hajlékában. Sőt, jól érzi magát közöttük, velük együtt eszik és iszik, például a megvetett fővámszedő, Zákeus, jerikói házában...

Bár soha nem volt saját, állandó földi otthona, de fontosnak tartotta, hogy az övéi ne érezzék magukat földönfutó hajléktalanoknak. Amikor forradalmi fellépésével, talán ebben a jubileumi évben szabad így is fogalmaznom: már-már „reformátori” cselekedetével megtisztítja a jeruzsálemi templomot, akkor azt atyai háznak, az imádság otthonának nevezi.

Bátorító búcsúbeszédében is, ugyan más összefüggésben, de újra felbukkan az atyai ház képe, amikor így biztatja tanítványait: „Ne nyugtalankodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben és higgyetek én bennem. Az én Atyám házában sok hajlék van; ha nem így volna, vajon mondtam volna-e nektek, hogy elmegyek helyet készíteni a számotokra?” (Jn 14,2).

Ez természetesen nem azt jelenti, hogy csak majd egyszer, csak majd odaát lehet otthonélményünk. Ha belegondolok eddigi vándorló életünkben, szinte mindegyik zárandokállomáshoz kötnek igazi otthonélmények: többnyire éppen karácsonyi, szentesti emlékképek.

Az első karácsonyomra Csepelen (1951) természetesen csak egy fakuló fénykép segítségével „emlékezem”. Azután sok-sok felejtetetlenül szép karácsony következett Nyíregyházán, ahol felnőttem, és ahol átélhettem, mit jelent egy lelkészcsalád otthonának melege. Ahol nem vált külön a templom és az otthon. Ahol természetes volt, hogy minden napot énekkel, igével és imádsággal kezdünk a családban, és ugyanakkor lelkész-organista Édesapám mellett mindig otthon éreztem magamat a gyülekezet nagy családjában is.

Mindez bizonynyal döntő szerepet játszott abban, hogy én is Édesapám hivatását választottam, és ezzel együtt a lelkészcsaládok zárandok életformáját, a „parókusi” létet, melynek egyik alapigéje lehet a címben is olvasható apostoli bizonyosságtétel: „nincsen itt maradandó városunk, hanem az eljövendőt keressük” (Zsid 13,14).

Sőt, mi több, amit különösen ilyenkor, adventben, karácsonyra készülve átélhetünk: az Eljövendő is keres minket! Közeledik hozzánk, hogy szállásra, otthonra találjon a szívünkben. Erről vallunk a talán legszebb evangélikus karácsonyi énekünkben, melynek dallamát Johann Sebastian Bachnak, szövegét Paul Gerhadtnak köszönhetjük:

*„Csak egyet, egyet kérhetek.  
Egy égi jóra várok:  
Hogy a szívemben végy helyet,  
Ó, Jézus, bárhol járok.  
Tedd jászladdá a szívemet!  
Jer, térj be, és betér veled  
Az öröm égi fénye.”  
(Evangélikus Énekeskönyv, 161, 6)*

GELENCSÉR GÁBOR

## Otthonos magány

Filmesztéta

A magány rossz tanácsadó — szokták mondani. Nos, akkor ez a rövid eszmefuttatás nem lesz valami érdekes... Merthogy dolgozószobám magányában írom, ahogy minden más munkámat is. Egyedül — de nem magányosan. Talán ez a megkülönböztetés fejezi ki azt a di-

namikát, amely feloldja a fogalmat övező negatív jelentés, s ugyanakkor az iránta érzett, esetleg szégyenkezve bevallott vonzalom ellentmondását. Merthogy magányosnak lenni nem jó, de egyedül lenni, legalábbis néha, kifejezetten az. Akkor jó magányosnak, jobban mondva egyedül lenni, amikor van hova visszatérni; visszatérni a közösségbe, a családba, a barátok közé, a munkahelyre; amikor tudom, hogy a dolgozószoba magányából kilépve, mindjárt a szomszéd helyiségben, a feleségem találom, a fiam pedig bármikor rám nyithatja az ajtót. Elcsendesedés, töprengés, egyedüllét kell az alkotó munkához, oktatóként az órai készüléshez — hogy aztán minél több diáknak adhassam át a magányos órák eredményét. Hasonlóképpen az íráshoz — hogy aztán, reményem szerint, az olvasók minél nagyobb virtuális közösségéhez jussanak el gondolataim. De egy magányos erdei séta is sokszor a másokhoz/másikhoz való viszonyom tisztázását segítheti. Az idegen városok felfedezése — a szabad kószálás, amelyet különösen kedvelek, s amelynek szabadságát, ez kétségtelen, az egyedüllét alapozza meg — akkor nyeri el „értelmét”, ha utána van kinek mesélni róla, mutogatni az elkészített, avagy el sem készített, „belső” képeket. Mindez társaságban csupán turistáskodás (vö. a társasutazás gyakran kényelmetlen kötelmeit, amit éppen „szabadságunk” idején nem szívesen veszünk magunkra). De el tudjuk-e képzelni a flâneur Walter Benjamin-i alakját akár másodmagával bolyongani? A szabadság nemes kategóriája mellé azonban beköszön egy jóval provinciálisabb motiváció: az önzés. Egyedül vagyok — tehát nem kell alkalmazkodnom senkihez. Csakhogy a ‘nem kell’ imperatívusza nem egyenlő a szabadsággal, azt, már csak a szavak jelentésének szintjén is, épp az ellenkezője írhatja le, hiszen ami ‘kell’ vagy akár ‘nem kell’, az nem szabad. Az egyedüllét szabadsága csak a másikkal élhető meg.

Bevallom, egyre magányosabbnak érzem magam ebben a gondolatmenetben. Nem vagyok esszéista, legfeljebb esztéta; kell valami (mű)tárgy, amin, amivel, ami által ki tudom fejteni mondandómat. S mivel filmesztéta vagyok, hadd hívjam segítségül a mozi történetének talán egyik legmagányosabb alakját, Robert Bressont! Következetes és összetéveszthetetlen stílusú filmjeinek nagy sorozatát 1950 és 1983 között alkotta, s ez a korszak felöleli a modern filmművészet időszakát, beleértve a francia új hullámot. Bresson mégis irányzatoktól függetlenül járta végig kikezddhetetlen gondolatiságú és stílusú művészi útját — s kivételes belső fegyelmenek és koncentráltságának kulcsa épp ez a fajta magányosság. Pályafutása alatt talán egyszer nem érezte magát magányosnak: az 1983-as cannes-i filmfesztiválon, ahol Andrej Tarkovszkijjal együtt vett át utolsó filmjéért, *A pénzért* alkotói nagydíjat (az orosz rendező ugyanezt utolsó előtti munkájáért, a *Nosztalgia*ért kapta). Kivételes pillanat volt ez ott akkor, a fesztiválpalota színpadán; egyúttal a modern filmművészet hosszú és összetett korszakának a végét is szimbolizálta. Bresson azonban nemcsak alkotó művészként tudott sokat a magányról (utolsó filmje után még 16 évet élt teljes visszavonultságban, 98 évesen bekövetkezett haláláról alig értesült a világ), ha-

nem filmjei hősei is magányosak. Magányosak, mert halálos betegséggel küzdenek (*Egy falusi plébános naplója*), börtönbe zárták őket (*Egy halálra ítélt megszökött*), tiltott tevékenységet űznek (*Zsebtolvaj*), nem érti őket a világ (*Jean d'Arc pere*); magányukban magukra veszik a világ bűneit, mint a Vétlen Baltazár számára „főhőse” vagy a Mouchette kiskamasz címszereplője; magányosak, mert „szelídek” vagy „álmodozók” (*Egy szelíd asszony*, *Egy álmodozó négy éjszakája*), mert az egyetlen szerelmet keresik (*Lancelot, a Tó lovagja*), mert depressziósak (*Talán az ördög*), mert rablógyilkossá váltak (*A pénz*). Bresson magányos hőseinek filmről-filmre ívelő sorsa egyre komorabb formát ölt, ugyanakkor nem nélkülözi a dinamikát, a kitörési, szabadulási szándékot a magányból, az egyfajta élőhalott állapotból a mással, a közösséggel — akár csak szellemi szinten megvalósuló — valódi életbe. Sőt, azt mondhatjuk, hogy — a Bresson gondolkodásmódjától egyáltalán nem idegen — megváltást a magányból történő valós vagy szellemi kilépés hozza, hozhatja el, akár még a legkárhózasabb órában és helyzetben is. A falusi plébános nemcsak a naplójában, hanem a naplójával is társat talál magának, a halálra ítélt végül megszökik, a zsebtolvaj a börtön rácsa mögött megéli a találkozást a szerelemmel, *A pénz* gyilkosa végül feladja magát, s talán a legabszurdabb módozata a magány merevhalott állapotából történő kétségbeesett kilépésnek a *Talán az ördög* fiatal hőséé, aki egy barátját veszi rá arra, hogy végezzen vele öngyilkossága gondosan kiválasztott helyszínén, a Père Lachaise temetőben.

Halálunkban egészen magányosak vagyunk — Bresson művészete mintha ez ellen is szót emelne.

HALMAI TAMÁS

## Egymásvilág

### Bekezdések az otthonról

Költő, kritikus

*Az ember ott van otthon, ahol először szerették* — írtam egyszer. Egy háromsorosom pedig úgy fogalmazott: „*Otthon vagyunk bárhol, / elvégre / a valóság Isten vendége*”. Mai tudásommal (tudatlanságommal) összevonnam e két tapasztalatot: az az otthonunk, ahol misztériális szeretetben egyszítál a jelenlétünk. Ahol az összekapaszkodás melengető biztonsága és a gondviselés forró bizonyossága egybeér, egyet jelent. Ahol azonos nyelvet beszélünk emberrel, anygallal.

„Édes otthon”, mondja az állandósult szókapcsolat. De talán fordítva van: otthon az, ahol édes a létezés. S mindig kész, hogy segítségünkre épüljön egy ölelés menedéke vagy egy keresztrím mentsvára.

Olykor műalkotásokba (s más, ember kifundálta szépségbe-kalandba) költözünk; de Dobai Lili verseiben vagy Norwichi Julianna látomá-

saiban sem lakozhat senki torpanások nélkül. Másvilág, *egymásvilág* biztosítja a barátságos földi időzés légkörét. Jegyzetfüzetem lehet ugyan lakályos zug, de végül angyalnak kell szállást vennie bennem, hogy otthonná, otthonossá rendeződjem — neked.

Ércnél maradóbb házunk mindenesetre nem Győrben vagy Harkányban áll, hanem Isten szívében. Országában.

Megállapodni valahol (térben, időben, időtlenségben): felelősség is. Nem ácsolhat se házat, se hazát, aki csak magának. Bebútorozott szabadságunkat kötelezettségek erősítik anyagtalanná, elköteleződések szentelik teljessé. Otthonkereső, otthonalapító mozdulatunknak érintenie kell hajléktalan honfitársainkat éppúgy, mint a migráció honfoglalóit. Érintenünk kell egymást, hogy értsük.

Társból, testvérből áll a világ, különben elvesznénk idegenségében.

Az ember ott van otthon, ahol szeret.

HEGEDŰS ENDRE

## Otthon...

Zongoraművész

Két szó tolul föl bennem és minden mérhetetlen-fölfoghatatlan mélység és magasság, ami mögöttük van: szeretet és zene. E kettőből szőtt meg Teremtő Istenem, és a legnagyobb ajándékként élem meg minden nap, hogy az Úr annyira szeretett engem is, személy szerint, hogy előhívott a semmiből — nem akarta, hogy ne létezsem! Ha magamba tekintek, akkor találkozom is azzal a mélységes vágyammal, hogy szeretve legyek, s szeretetet tudjak adni. Azt hiszem, hogy e legbensőbb igény kivétel nélkül mindannyiunkban él. Olyan erősen, hogy enélkül életre képtelenek vagyunk. A családban, ahová születtem Hódmezővásárhelyen, találkozhattam először ezzel a szeretettel, ahol elfogadtak, ahol teljes bizalommal hagyatkozhattam édesanyámra, édesapámra. Majd kamasz koromban én is feltettem az alapvető kérdéseket: ki vagyok én, kihez tartozom és mi dolgom e világon? Már kora ifjúságomtól lelkes könyvbarát, több közkönyvtár olvasója voltam szülővárosomban: csak úgy habzsoltam a könyveket. Most visszatekintve látok egy világos vonalat: a meséktől a fantasztikus regényekhez, majd a szépirodalom kincsei után és azok mellett a lelkeségi, vallásos könyvekig vezetett érdeklődésem, melynek alapja az a kiáltó ellentmondás, amit e kérdésekre a világ, és vele éles ellentétben az Anyaszentegyház ad. Drága édesanyám átadta nekem a hit alapjait, mégis, a tinédzser korom végéig „alvó keresztény” voltam. 1978-ban megismertem zeneakadémiai osztálytársamat, Katicámat, akiben az első perctől kezdve megéreztem, hogy ő az Igazi, s aki 3 nap együtt járás után igent mon-

dott nekem! Feleségem valóban a jobbik felem, akivel 38 éve éljük azt a kiteljesítő életet, amit Isten mérhetetlen kegyelméből megkaptunk: a szentségi házasságot. Katica ad otthont nekem, s ő vezetett el szelíden megfogva kezemet a vasárnapi szentmisére, hogy lassan megtaláljak abba a végleges otthonba, amit Krisztus titokzatos teste, az egyház ad annak, aki szabad akarattal elfogadja ezt a mindennél nagyobb kincset! Mert ahogyan mindketten valljuk, hogy életünk fő műve szentségi házasságunk, ugyanúgy érezzük, s tudjuk, hogy bizony ott van és lesz a második, az örökkévalóságba átvezető otthonunk! Házasságunk kezdete igen romantikus volt, egyetlen pici kis szobából álló kerti lak volt otthonunk Katica szülőházának kertjében, majd pár évre rá megkaptuk azt a nagyon nagy boldogságot, hogy valóban „házasság” házaspár lettünk: immár 20 éve lakunk saját kertes házban, ahol felnevelhettük szerelmünk gyümölcseit, három gyermekünket. Az otthon érzés nálunk egymáshoz kötődik leginkább. Éltünk 3 esztendőt Japánban, legkisebb gyermekünk ott is született, Szapporóban. Kinti lakásunkat is feleségem szeretete, otthon-szépítő tehetsége tette a legjobb helyé, s mindmáig ő az, aki fantáziájával egyre szebbé és otthonosabbá varázsolja lakhelyünket Rózsavölgy peremén, Budafokon. Tudtuk, s mondogattuk is, hogy gyermekeink „vendégek a háznál”, egyszer ki fognak repülni, s e nagy váltás éppen idén nyáron ért bennünket: egy belvárosi bérelt lakásba mentek el együtt, kipróbálni az önálló létet, s megízlelni azt a szabadságot, amire a meleg szülői otthonban élve csak álmodoztak. Nagy kísérlet ez számukra, de hétvégeken biztosan találkoznak, s a napi telefonok sem hiányoznak. Visszagondolva a megszámálhatatlan vidám, meghitt, vagy éppen harcos és vitákban alakuló élet-pillanatainkra, azt érzem, hogy hála, végtelen hála van Isten felé lelkemben, hogy mindezt megélhettük! Katicámmal együtt reméljük, lesz még részünk abban a boldogságban, hogy megláthatjuk majd gyermekeink boldogságát a házasságban, hogy lesznek gyermekeik, a mi unokáink, akiket mi is terelgethetünk és szerethetünk majd!

Pilinszky János írja azonban valahol, hogy van az emberben egy rész, mely társulásra képtelen. Igen. Végső soron ez annak a magánynak megfogalmazása, melyet bizony mindannyian, még ha különböző erővel is, érzünk. Én magam is. Ember ezt a hiányt nem tudja betölteni. Ez Istennek, az én Teremtőmnek a „helye”. Szent Ágoston szavaival: „...mert magadért (a képmásodra) teremtetél bennünket és nyugtalan a szívünk, míg meg nem nyugszik benned.” Mennyi tragédia fakad a világban abból, hogy Isten helyére másokat, személyeket, vagy akár magas minőségű anyagi és szellemi javakat próbálunk tenni! Rettenetes zaj vesz körül bennünket, s így elveszíthetjük azt az érzékünket, hogy legbensőbb énünk csendes szavát meghalljuk. Vagy talán félünk a szembesüléstől önmagunkkal? Fájdalmakkal, sérülésekkel teli út ez, de nem térhetünk ki előle, ha találkozni akarunk Vele, Aki gyermekként jött közénk...

Karácsony számomra az elcsendesedést, az otthon melegét és az Isten imáadását jelenti.

# A szegény ember inge

Költő

Rövid. Alig néhány lépés az utcánk. Hamar elnyeli a jobbról ásítózó kanyar. És viszi magával. Kifele viszi a faluból. És keskeny is. Szűk, mint a tű foka. Például, mire a temetési gyászmenetben ágaskodó templomi lobogók utolsó szentjét is elnyeli a meggyfa méregzöld lombja, a halálszag hidege is bevégzi dolgát. Semmi különlegesre nem szükséges itt gondolni! Pusztán csak egy illedelmes: *Viszlát!* kacsintásra felkutatja az embert, az állatot, orrát megcsiklandozza, s már megy is tovább, követi őt, akinek járnivalója ezen a világon elfogyott. A feketén hömpölygő emberözön gyásszal mosta fel az utcát, többé már sohasem lesz olyan, leszünk olyanok, mint volt, mint voltunk... Itthon. Ottthon. Valahogy úgy áll a dolog, amint azt az igazságból szakasztott mondas tartja: A dologról, a közelség miatt csak lírai részletek ismereteseek...

Valami azt mondhatja velem, hogy az *i* kezdetű az igazibb. Mert csak ott lehetek *honn*, ahol vagyok. Mert csak *itt*thon lehetek. A létezést az idő méri, a tér, mindaddig, amíg idő van: adva van, elveszítethetetlen, de legalábbis: visszaszerezhető. Itthon lenni. Ez volna a cél.

Otthon van a ház, a félig lerágott kukoricacsutka, a teregetésre váró gyerekruhakupac, Pilinszky-összes, három ikeás doboznyí gyógyyszer — ha a szükség úgy hozza! Sok mindenre kellhet az otthon. Szükséglet. Szükségletek kielégítésére. De mit ér az otthon, ha Te nem vagy ittthon? Ha a fedél semmitől meg nem véd, csak eltakarja az eget, hogy ne hulljon ránk, kik itt vagyunk: kegyelme. (Álmodok egy égfedelű házról.) Mit ér az otthon, ha a benne lakó: üldözött (akármí, akárki, bármi, bárki által)? Mit ér az otthon, ha falai nem pirulnak el a sok-sok el-nem-imádkozott Miatyánktól?

Otthon dolgában is Magyarfalunak volna hát igaza? A kapuban kiáltó vendég kérdése így hangzik: — Honn van-e, keresztanyó? — Honn, jere bé! Nem ott(hon), nem itt(hon), nem imitt-amott, nem „majd este”, hanem csak *honn*, és csak *most*. A házat a benne lakó ember teszi otthonná. A ház tehát addig otthon, amíg lakják. A ház, akármire s akármiből épült, költöztessék bár arrébb, akármerre: helyben marad. Az otthon az ember cipeli magával. Nem csak úgy /azért, mert létét maga(magában) hordja, hanem mert az embert ott találom otthon, ahol (éppen) van. És aki nem az embert/a ház urát keresi otthon/a házban, az tolvaj. Az ember, éljen bárhol is a világon, felnégyelt és átkeresztelt hazában: csak *Valakiben* lelhet (elveszítethetetlen) otthonra. És csak addig van, amíg Valaki számára van. Aki a házat, hazáját, elveszíti, elcseréli: újat szerez(het) magának. Aki Valakihez jár haza, az Hajlékát soha el nem veszítheti, az mindig hazaérkezik. Holtában is. Utóbbi fedi fel az ember által meg nem fejthető titkot, hogy tudniillik az igazi otthon(unk) a szemnek láthatatlan, ésszel felfoghatatlan. Eszembe jut a beteg király esete a szegény ember ingével. A király orvosai azt tanácsolták uruknak: akkor nyeri el gyógyulását, ha boldog ember ingét ölti magára. A király katonáival

mindenütt kerestette a boldogot, de azok egyet sem találtak, akit valamiféle hiány ne gyötört volna. A reményvesztett, halála közeledtét érezvén, keresésbe fogott maga is. Sűrű erdőben botorkált, amikor egy kunyhóból énekszót hallott. Bekopogott. Szegény embert látott, ki családjával mécsvilágnál énekelt. Meg is kérdezte tőle: — Mondd meg nekem, te szegény ember, boldog vagy *most*? — Boldog, felségem! — Na, akkor add ide hamar az ingedet, mert ha én azt felveszem: meggyógyulok! — Adnám én szívesen, királyom, de nekem nincsen ingem! — felelte. A szegény ember inge az otthonunk. Már itt a földön, az evilági is: láthatatlan, megérinthatetlen. Elveszíthetetlen.

Azt mondják, Jézus feltámadása az oka a világtörténelem legnagyobb visszatérésének. Bizonyra a kanyarok teszik, hogy ebből a visszavezető útból semmi nem látszik. Mindössze annyi a bizonyos, hogy az utcánk görbületébe épített apróköves grottában a Fatimai Szűzanya *honn* van.

JEGES VALÉRIA MIRJAM

Kármelita szerzetesnővér,  
magyarszéki perjelnö

## Felfénylő jelenlét

Amikor hajdanán két sivatagi remete összetalálkozott, nem azt kérdezték egymástól: „Hol laksz?“, hanem: „Hol küzdesz?“ Én már huszonnyolc éve a Kármelben élek és itt küzdök a mindennapi szeretetért.

A Kármel jelentése: *az Isten kertje*, de kolostorunk ugyanakkor a *pusztaság helye* is. „A Kármel szépségében az a lélek részesül, aki hasonlít a pusztasághoz” — írja Nüsszai Szent Gergely. Ez a különös kettősség egyszerre van jelen az életünkben. Az istenközelség, a Vele megélt bensőséges együttlét szépsége szüntelenül nekiütközik az önző, hamis énem tülekedő kis vágyainak, a felszínesség vonzásának. Az öröm és a küzdelem keveredik. Ebben a tulajdonképpen jó feszültségben állandóan szembetalálkozunk az életem igazsága Isten irgalmával, s ez esélyt ad arra, hogy lassanként onnan felülről is megszülessek.

Jelenlegi kolostorunk korábban lovaspanzióként működött. Miután ideköltöztünk, az egyik istállót kápolnává, a másikat pedig az épülő kolostor egy részévé alakítottuk. Ez a kép szinte metaforaként égett belénk: istállóból templomot. Akár életfeladatként is felfogható: a velünk és bennünk lakó Isten számára lakóhelyet készíteni, „lelkünk istállójából” szentélyt formálni, üres térré válni, amelyben Isten sátrat verhet. Az építkezés nehéz külső munkafolyamata elvezetett annak a megértésére, hogy igazi identitásomat nem az határozza meg, hogy hol lakom, hanem az, hogy bennem ki lakik. Megrendítő volt ebben az istállóból átalakított szegényes kápolnában karácsonykor bemutatni az első szentmisét. Még lehetett érezni a lovak, a széna és a trágya szagát, a friss mész nem fedte el egészen. Emlékszem, eszembe jutottak Márta szavai, amelyeket Jézushoz intéz Lázár föltámasztása előtt: „már szaga van”. Elgondolkodtam azon, vajon be merem-e engedni Jézust a bensőmnek azokba a zugai-ba, az életemnek azokba a helyzeteibe, amelyeknek már „szaga van”. A hitem, a bátorságom vagy a bizalmam deficites?

„A kolostorok — mondja Gustave Thibon — nem steril emlékhelyei a múltnak, hanem staféták, amelyek az örökkévalóság folyamatosságát biztosítják az időben.” Kolostorunknak két különösen is ki-tüntetett helye van: az egyik a kápolna, ahol az élet forrása fakad, ahonnan kiárad az áldás, a másik a szerzetesi cella. A sivatagi atyák azt a tanácsot szokták adni a kezdő, nyugtalan és kísértésekkel küzdő szerzetesnek, hogy „maradj a celládban, és a cellád mindenre megtanít”. Milyen nehéz is belakni önmagunkat, otthon lenni önmagunknál! Celláink berendezése meglehetősen kopár — egy priccs, egy zsámoly, egy kicsi íróasztal, imasarok —, és mégis, valahogy több ezeknél. A keleti keresztények Jézus születésének ünnepére egy különösen szép megnevezést használnak. Fotosznak, azaz Megvilágosodásnak, Felfénylésnek nevezik Isten világba lépését. S mint egykor Betlehemben a rideg, komor díszleteket — istálló, jászol, szegénység, kiszolgáltatottság, éjszaka — bearanyozta ez a „derűs, szelíd fény”, úgy celláinkra is titokzatos módon rávetül Krisztus boldog fénye. Olyan ez, mint az ikonoknál az arany háttér, ez az alap tart mindent. Új dimenzióval gazdagítja a realitást, mintegy „átkeretezi” egyszerű kis világunkat, s ebben a fényben felsejlik alapvető megajándékozottságunk ténye. S amikor rám tör, hogy amim van, mégsem elég, s ami körülvesz, nem elég jó, amikor hiányokkal viaskodom és elégedetlenség van a szívemben, szívesen idézem föl magamban Chesterton bölcs szavait: „Ha a molnár harmadik fia azt mondaná a tündérnek: »Magyarázd meg, miért nem állhatok fejen a tündérpalotában!«, a tündér nyugodt szívvel így válaszolhatna neki: »Nos, ha már erről van szó, magyarázd meg a tündérpalotát!« És ha Hamupipőke így szólana: »Hogy van az, hogy már éjfélkor el kell mennem a bálból?«, keresztanyja válasza így hangozhatnék: »Hogy van az, hogy éjfélkor ott maradhatsz?«” Igen, hogy van az, hogy vagyok? Hogy van az, hogy Isten képére és hasonlatosságára lettem teremtvé? Hogy tőle jövök és Hozzá megyek? Hogy sorsom az Ő sorsa is, és Országában ad nekem lakóhelyet? Talán az egyik legadekvátabb emberi magatartás a rácsodálkozás, az ámulat és a hála.

Az első tanítványok kérdésére — „Mester, hol laksz?” — az igazi választ a János-prológus sejteti meg: „az Atya keblén” (Jn 1,18). Jézus elsődleges és örökös lakóhelye az Atya keblén van. Ezt soha el nem hagyta, s ígérete szerint ide vonz mindnyájunkat, hogy ahol Ő van, mi is ott legyünk (vö. Jn 14,3), Vele együtt az Atya keblén. Nyugalmat adó távlatot nyit és mindent felülíró örömet ad a szívembe, hogy a különféle otthontalanságainkból minket ide, ebbe a menyegzős otthonba hazavárnak.

Egy keleti szerzetesatya így fogalmaz: „Kellenek olyan szerzetesek, akik az emberek nevében különülnek el a világtól, hogy általuk a nyílt égboltra irányuljon a világ szeme. A világ azt mondja: micsoda haszontalanság! Az ájtatosok azt mondják: legalább néha eljönnének és beszélnének nekünk! De ők egészen elrejtőztek az Atya ölén. A létükkel azonban állandó, csöndes hívást sugároznak minden ember felé: Jöjj az Atyához!”

# Az otthonból az otthontalanságba

JELEN JÁNOS

A Tan Kapuja Buddhista  
Főiskola rektora

A Buddha tanításainak középpontjában a szenvedésteli élet minden ember számára elkerülhetetlen fordulatainak — a születés, az öregség, a betegség és a halál — örök körforgásából való kiszabadulás áll. A feltehetően gazdag családból származó ifjú, aki számára minden világi örömet biztosítottak, az évezredek során köré szőtt legendák szerint a trón várományosaként, épp fia születésekor döntött úgy, hogy az „otthonból az otthontalanságba” távozik. Az évszázadokon át ma is megdöbbentő pontossággal, követői emlékezetében megőrzött tanításai alapján azonban „a túlpartra jutást”, a minden ember számára már evilági életében elérhető boldogságot, „közös otthonunkat” nem a túlvilágon, hanem az emberi tudaton belül kereste, s szívünkre, együttérzésünkre, önzetlen örömeinkre és mindezek összhangjára támaszkodva kívánta létrehozni. A szünni nem akaró emberi gyötrelmek okát a vágyainkhoz való ragaszkodásunkban jelölte meg. Jézushoz hasonlóan, ő is „jó hírrel” szolgált: szerinte minden ember számára már e földön elérhető a szenvedéstől való megszabadulás. A Buddha által ajánlott gyógyír evilági: olyan helyes *szemlélet* elsajátítása, amelyből humánus *szándékok* fakadnak; e kettőt nevezi valódi bölcsességnek. *Erre* már biztosabban építhetjük *beszéd*ünket, *cselekedete*inket és egész *életmód*unkat: vagyis erkölcsünket. Persze ezért *erőfeszítések*et kell tennünk: elsősorban tudatunk állandó *éberségét*, szellemünk lankadatlan összeszedettségét célszerű kifejleszteni. Sajátos *elmélyültségről* beszélt a Buddha — amit gyakran indokolatlanul a meditációs gyakorlatokra szűkítenek —, s amelynek segítségével már gondolataink megszületésének pillanatában képessé válhatunk azok alapos szemrevételezésére. Nyughatatlan majomként ugrándozó gondolataink lecsendesítése, s a nyomukban szakadatlanul feltámadó vágyak felismerése, magunkhoz ölelése, majd elengedésük: komoly gyakorlást igénylő feladat.

A Buddha gondolataival elmélyülten csupán a legutóbbi másfélszáz évben ismerkedő nyugati értelmiségiek közül nem kevesen e befelé forduló, „köldöknéző”, látszólag minden spiritualitást nélkülöző magatartást a lét értelmét elutasítónak, végső soron önzőnek vélték. Pedig a Beérkezett, ahogyan önmagát nevezte a Buddha, már felismerései megszületését követően, azok súlyos következményeit belátva némi bizonytalanság után épp azért döntött úgy, hogy tanait, felismeréseit átadja, hogy követői számára megteremtse az „új otthon”, a szerzetesi közösséget, a törekvők és gyakorlók családját: a *szanghát*. Ebben a közösségben, s annak vezetőjében, a *Buddhában*, és az ő *tanaiban* vesznek „menedéket” követői; ezt hívják a buddhisták a Három kincsnek.

Az első néhány évszázadban a zárt, szabályokkal teli kolostori élet vállalásáért „cserébe” a szerzetesek világi követőik családi szeretetét

kapják. A több ezer év alatt szinte áttekinthetetlenül sokféle buddhista irányzat alakult ki. Közülük az „öreges tanítását” követő — leginkább a mai Délkelet-Ázsiában fellelhető irányzatok — a legszigorúbb, több mint kétszáz szabály betartásával igyekeznek világi családtagjaiknak is példamutató életet élni. Közöttük az őseredeti, a Buddha által bevezetett szabályokat leginkább szó szerint követő, úgynevezett „erdei szerzetesek” azt az ételt fogyasztják, amit világi támogatóik az adott napon adnak, azt a ruhaanyagot varrják meg maguk, amit híveik ajánlanak fel számukra. A felajánlásokat legtöbbször érzelmnyilvánítás nélkül fogadják, arra vigyázva, hogy az adományozó, bármilyen szegény vagy gazdag, a legteljesebb odaadással élhesse meg adományának létfenntartó jelentőségét. A szerzetes teljes kiszolgáltatottsága világi családtagjának a legsajátosabb és legőszintébb együttérzés örömeinek megélését teszi lehetővé nap mint nap. Közöttük élve, világi emberként segítve megélhetésüket, mosogattva, takarítva és főzve rájuk mindannyiszor különleges, meleg otthon-érzést élhettem át a kolostorokban.

Az a buddhista közösség — nyugodtan mondhatom: a második családom —, amelyhez tartozom, már itt, Magyarországon jött létre. A hang hangjára csöndben ülünk, sétálunk vagy épp fekszünk. Ilyenkor befelé figyelünk, olyan közösségben foglalkozunk saját gondolatainkkal, amellyel bátran megoszthatjuk érzéseinket, gondjainkat. Nem kell tartanunk attól, hogy megítélnek bennünket. Az éber figyelem, másként fogalmazva, a tudatos jelenlét „ügyes eszközével” visszahódítjuk magunknak a jelen pillanat örömeit. Aztán teázunk, s ha kedvünk tartja, megosztjuk egymással gondolatainkat. Vagy épp ezt énekeljük: „Megérkeztem, itthon vagyok, a jelenben, itt és most.” Egy másik versbe öntött modern „zsoltárban” így dalolunk: „Gyönyörű fák vannak az én szigetemem, / Tiszta vízforrások, boldog madarak, / Napfény, friss levegő, / kilégzek s jól vagyok, / Örömmel térek meg szigetemre.”

Ez már a 20. századi buddhizmus, s egy olyan magyar *szangha*, ahol korunk talán leghíresebb vietnami szerzetese, Thich Nhat Hanh a karizmatikus vezető. Ő maga a 9. században élt, szokatlan stílusról ismert kínai csan buddhista apát, Lin-csi vonalának 42. követője. Hozzánk Jan Boswijk holland tanító hozza el a modern buddhizmus otthonteremtő élményét. Persze — ismét a vietnami mestert idézve — „nincsen lótusz sár nélkül”. A magány, a kiégés, a hétköznapi megpróbáltatásai az én életemnek is része. Legfeljebb együtt könnyebb szívből fakadó, az otthon biztonságát, megelégedését újratemtő környezetben gyógyírt, szavak nélküli válaszokat találni gondjainkra. Sosem vagyunk egyedül, hiszen szertartásainkban is gyakran mélyen megrendülve fedezzük fel magunkban őseink törekvéseit, gondjaik és örömeik kitörölhetetlen nyomát, vagy épp előre tekintve eljövendő századokban majdan megszülető lezármazottjainknak „üzenhetünk”. Ismét a vietnami mester költői metaforáját idézve: mindannyian egy kezdet és vég nélküli folyam hullámtarajaként éljük meg közös természetünket.

KLUKON EDIT

Opus négy

A N G Y A L      I L L A T

J Á S Z O L      P Á R A

Á L O M

S Z Á R N Y A M      F É S Z E K

C S Ö N D E M      Ü N N E P

Á L D O M

R I N G A T O M

S Z O L G Á L O M

KOCSIS FÜLÖP

Görögkatolikus  
metropolita

# Otthont kereső karácsony

Miért vágyunk otthonra? Mert istenképiségünkben fakadóan tudjuk, hogy ezt lehetséges megvalósítani, hogy ez nem elérhetetlen vágy. Van is egy halvány emlékképünk arról, hogy ez valamikor mennyire csodálatos lehetett, amikor két ember szerető harmóniában, ringató biztonságban, minden testi és lelki igény folyamatos teljesülésében élt. Ezt törte meg a bűn, innen kellett kimenekülnie a falánk, önző, hazug, testvérét — majd az Istent is — vádoló szerencsétlennek. Állapotát jól jellemezte meztelensége, amellyel rádöbbszent nyomorultságára, kiszolgáltatottságára és szégyenére. Annyira, hogy bújt és menekült attól, akit előtte akkora hálával szeretett, hisz lényé minden porcikája hálás szívvel tudta, hogy mindent tőle kapott. Lám, ezt hozta, ezt okozza ma is a bűn!

Mérhetetlenül fáj, hogy ezt a boldog állapotot elvesztettük. De ki-  
mondatlanul is tudjuk, sejtjeinkben érezzük, hogy nem végérvényesen. Hiszünk abban, hogy visszanyerhető, hogy újra vár minket ez a mindent felülmúló boldogság. Sőt, nemcsak ez, hanem ennek tökéletes megvalósulása: nemcsak a paradicsomi állapot, hanem annak végső beteljesülése, a megígért Isten országa. Ennek megjelenő reményét hozta el nekünk Krisztus, meghirdette, hogy már közel van, sőt, már itt is van: bennetek van — mondta.

Amikor otthonra vágyunk, amikor kezdjük kialakítani saját kis életterünket, amelyben jól érezhetjük magunkat, sohasem szabad megfeledkeznünk erről az igazi otthonról. Annál inkább lesz a házunk, lakásunk, családunk ennek a végsőnek előképe, minél inkább, minél több részletében hasonlít hozzá. Kicsi mennyországot kell építenünk egymás számára ebben a világban.

Alighanem ezért is fűződik a karácsonyhoz leginkább az otthon-élmény. Fölidéződik gyermekkorunk időtlen boldogsága, amikor elegendő volt életünk vágyainak beteljesüléséhez megpillantani a csillogó karácsonyfa alatt a várva várt ajándékot. Észre sem vettük, hogy mi minden kell ehhez a családnapi boldogsághoz, ezt megteremtették nekünk szüleink, családtagjaink, s mi csak lubickoltunk az éneklő örömben. S ezt talán még azok is ismerik, akiknek nehezebb sors jutott, akik erre mindig is vágytak, de sohasem kaphatták meg. Hisz az ősi közös emlékkép az ő lelkükből sem tud kitörlődni, és Krisztus érkezése, közénk jövedele, Betlehemben való első igazi család-eseménye újra emlékeztet mindenkit, újra előhívja tudatalatti tudásunkból. A barlangban lejátsszódó jelenet mindent elárul. A nyomorúságos körülmények ellenére mégis tökéletesen teljesül a régi álom, beteljesül a vágy: újra teljes békében, egységben, akadálytalan szeretetben élhetünk azzal, aki ne-

künk a Paradicsomot adta, és aki annak végső beteljesülését nekünk megígérte. Itt van a Teremtő, itt van a Megváltó. Még aki ezt nem érti, még aki tagadná is, emberi lelke mégis szíve lüktetésével harsogja, hogy itt van, amire, vagy inkább, akire annyira vágytunk.

Ekkor megértjük, hogy a boldogságot nem a körülmények adják, hanem a személyek. Minél erősebb a szeretetkötelék, annál megtapasztalhatóbb, annál érzékletesebb a földi mennyország. Ahol szeretet van, ott van az Isten. A karácsony Isten-élmény. Még a hitetlenek számára is. Mert éhezünk a szeretetre, s ilyenkor a Szeretet érzékelhető módon érkezik közénk. Ezért nevezzük — egyáltalán nem tévesen — a szeretet ünnepének. Talán helyesebb a Szeretet ünnepének nevezni.

Mindent meg kell tennünk, hogy valóban az, valóban azzá legyen. Talán erre érthető a legteljesebben: aki sokat kapott, attól sokat is követelnek. Minél több szeretetélményben volt vagy van részünk, annál nagyobb a felelősségünk, hogy mások számára is Isten-élmény legyen a karácsony.

KODÁCSY TAMÁS

Református lelkész,  
teológus

## Otthonosan mozogni

Egy neves budapesti épületre nemrég tettek ki egy emléktáblát, amely a ház építészének, Hegedős Károlynak állít emléket. Lánya így nyilatkozott: *„Általában azt a személyt ünnepeljük meg, aki a házban lakott, de az építésről sose tudunk semmit.”* Úgy tűnik, hasonlóan van ez Jézussal is: *„A világban volt, és a világ általa lett, de a világ nem ismerte meg őt: a saját világába jött, de az övéi nem fogadták be őt”* (Jn 1,10k). Pedig meg kellett volna ismerni Őt a saját világában, és be kellett volna fogadni Őt, mert itt minden általa lett.

A kortárs teológiában a *mély inkarnáció* (*deep incarnation*) fejezi ki azt a gondolatot, hogy a testet öltés nem csupán egy személyben történik meg, hanem az egész teremtettségben. A testté létel nem csupán az emberi test és személyiség felvételét jelenti, hanem azt is, hogy megfogható lesz, és érvényesek lesznek rá a természeti törvények. Isten Fia belép a világba, mindenestül evilági lesz, kapcsolataival, lábnyomával, érintéseivel, emberi anyagcseréjével része lesz annak a világnak, amelyet úgy szeretett az Atya, hogy ebbe Őt küldte el (Jn 3,16). A kereszténységen kívül nincs még egy olyan vallás, amely jobban tudta volna annak a polaritását kifejezni, hogy mit jelent egy személyben teremtnőnek lenni és teremtté válni. Hitvallásainkban úgy fejezzük ki ezt tömören, hogy Isten emberré lesz, de felfoghatjuk tágabban is: a világ Alkotója egy *endemikus élőlény* lesz a világban. Pál apostol nyomán értem ezt, aki az *endemikus* kifejezést erre az ember evilági, jelenvaló, földi létére használja (2Kor 5,6–9).

A betlehemi jászol a teremtettség közepe lesz, szimbolikusan az egész teremtettség megjelenik ott. Tertullianusz szavaival a teremtettskor

*„bármilyen formát és kifejezést adott is akkor az agyagnak, az volt az Atya gondolataiban, hogy Krisztus egy napon emberré lesz”.* Ha igaza van, akkor a jászolban központosul a teremtet világ. Az első nap világossága most megy a sötétségbe. A második nap ege most ért össze a földdel. A harmadik nap szárazföldjén virágzott ki Jessze vesszeje, aki eljött a Galileai-tengertől (Lk 1,26), hogy oda térjen vissza. A negyedik napon felhelyezett csillag áll meg az istálló fölött. Az ötödik napon megteremtett szárnyas angyalok (Ézs 6 — Chanina rabbi) jönnek el, hogy dicsőítsék Istent, és hármasszózatot énekeljenek a Szentháromság-nak. A hatodik nap élőlényei is mind ott vannak, kicsik és nagyok, szegények és gazdagok, kidaszítottak és előkelők. Minden mozgás, a napkeleti bölcsek keresése, a pásztorok ijedelmé, a mennyei seregek éneke a közös otthonunkba belépő Fiúra fókuszál, aki a legnagyobbat lépi: a bennragadt Ige kimondott lesz, eljött közénk.

A közös otthonról való gondoskodás és a karácsony közötti szoros kapcsolatra leginkább a keleti apologeták és egyházatyák szóhasználatát mutat rá, akik az *oikonomia* kifejezést mind az isteni gondviselésre, mind krisztológiai értelemben az Ige testet öltésére használták. Ezzel azt fejezték ki, hogy Isten gondviselése a közös otthonunkra (*oikosz*) nemcsak azokban a természeti törvényekben (*nomosz*) valósul meg, amelyet Isten dolgaink és létünk szabályozásában adott elénk, hanem abban is, hogy a törvényadó a törvények alá került, hogy betöltse a törvényt. Isten legnagyobb gondviselése irántunk az, hogy hozzánk hasonló lévén megmutatta, hogyan kell otthonosan mozogni az otthonban, nem gőgösen, tájékozatlanul, kizsákmányolóan. Az otthonosságot nem a bezárkózás, elszigetelődés teremti meg, hanem a világban való otthonos mozgás, ahogyan Jézus a legnagyobb természetességgel él földön és vízben, faluban és városban, lakodalomban vagy gyászban, ülve vagy állva, éhesen vagy jóllakottan.

Az otthont számos költő és író próbálta meghatározni, kilépve a fizikai falakból, a lakberendezési fortélyokból, vagy a vonalak által határolt térből. *„Mindannyian tudjuk, hogy az otthon nemcsak négy falat, tárgyakat jelent, az otthon menedék. Az az ember, akinek van hová — és van kihez — hazamenni, mindenkor könnyebben viseli az élet konfliktusait, csapásait. Az otthon számomra azt is jelenti, hogy valaki meghallgat, valaki megvigasztal”* — mondja Szabó Magda. Az otthonban érzések, társak, kapcsolatok vannak. Nem a lakcímünk definiálja az otthont, hanem ott van, ahol az otthonosan mozgó Jézus van. De nem is érzések vagy illatok csupán, hanem az otthonosságunkat mint teremtmények a Teremtőhöz való viszonyunkban éljük meg.

A karácsony otthoni ünnep, ezért minden erőnkkel otthonossá akarjuk tenni. A karácsonyi reklámok nagy része a meghitt pillanatok egy részletét emelik ki, ahhoz ajánlanak megoldásokat, termékeket, hogy azzal a nélkülözhetetlennek tűnő kis hozzájárulással teremtsenek bensőséges hangulatot a családnak, különösen a gyermekekre fókuszálva. Alságos trükkök ezek, mert mi is szeretnénk ezt az otthonosságot, bár jól tudjuk, hogy nem ezen múlik. De akkor min múlik?

Teológus hallgató koromban minden ünnepen legációba mentünk, amely azt jelenti, hogy az egyházi ünnepeket nem a családdal töltöttük, hanem gyakran Isten háta mögötti helyeken hirdettük Isten Igéjét. A karácsonyi vonatozások sokszor bizarr utazások voltak, mert a hosszú, szentesti szerelvényeken a kalauzok és a legátusok ültek, vagy tétlenül vártak. A várakozásokat legtöbbször az ünnep magányában rendszeresen vonatnak ugró öngyilkosok okozták. Ebben mutatkozott meg legerőteljesebben a napforduló előtti sötétség démoni tombolása, miközben máshol az emberek családi körben örültek egymásnak és Jézus születésének. Soha nem felejttem el azt a hideg Szentestét, amikor a bogviszlói gyülekezetbe igyekeztem, és Tolna–Mözs állomáson leszállva néhány kilométert kellett még gyalogolnom a csendes úton, hogy elérjem a bogviszlói parókiát. Nem tudom miért, mindentől távol olyan nyugalom és erő áradt belém, mintha otthon lettem volna: ragyogott a táj a friss fehér hótól, emlékszem az égbenyúló fákra, a friss levegőre. Nem volt ott sem a család, sem társaság, sem karácsonyfa, sem meleg, sem vacsora. Mégis ott volt Isten.

## *Mit jelent számomra az Otthon?*

KOKAS KATALIN

Hegedű- és  
brácsaművész

Otthonom a Családom: gyermekeim, férjem, testvéreim, szüleim, nagymamám. Nekik köszönhetően van az „időnek” értéke. Miattuk van múlt, jelen és legfőképpen jövő.

Gyermekeimben látom az életem értelmét.

Otthonom Magyarország.

Művészként bejártam az egész világot, de hazatérni csak Magyarországra tudok. Ahol Ady, József Attila, Petőfi nyelvén beszélnek az emberek körülöttem, ahol Bartók zenéje a mi saját vérünk hangja, ahol az emberek magukban hordják népünknek a múltját annak minden tragédiájával és örömével, amire amíg világ a világ büszke akarok lenni.

Otthonom a színpad a világban mindenütt... hiszen a színpadon 5 éves korom óta estéről estére megélem, hogy kifejezhetem legbensőbb érzéseim, csatornája lehetek a legnagyobb zeneszerzőknek. Az őszinte érzelmek áradása és az azt megelőző munkafolyamatok csiszolják a lelkem, szellemem.

Otthonom az Alma Materem: a Zeneakadémia.

11 éves korom óta ez a hely áldott a szívemben... Folyosóin Bartók Béla, Kodály Zoltán járt, termeiben a nagy mesterek tanítottak, koncerttermében az óriások léptek fel! Ez nagyon nagy teher volt már 11 éves koromban is, itt kaptam az évek alatt útravalót a tarisznnyába, diplomát, és azóta is hazajárok a Zeneakadémiára, de immár tanítani és

koncertezni. Szeretnék minden egyes hanggal, minden perc hegedű-órámmal elődeimnek megfelelni.

Otthonom a hangok világa. Mert ahol az ember valóban ki tudja magát fejezni, valójában ott van otthon... Nemzetközi nyelv... egy közös rezgés és harmónia, melyet a világon mindenütt értenek.

Otthonom: egy hely, ahol lakhatunk. Bárhová is sodor az élet.

Az otthon lelki értelemben: biztonság, szeretet, őszinteség, ragaszkodás a gyökereinkhez, kötelességtudat, hit, bizalom, tisztesség, felelősség, munka, gyakorlás, szenvedély, megnyugvás, megpihenés.

KUNSZABÓNÉ  
PATAKI ANNA

## Senki Gyermekai

A „Csak Egyet” Szociális  
Segítő Központ vezetője

<sup>1</sup>„Amikor az ember megszületik erre a világra, nem rendelkezik minden-  
nel, amire szüksége van testi és lelki életének fejlődéséhez. Szüksége van másokra. Különbségek jelennek meg, melyek életkorhoz, testi képességekhez, értelmi és erkölcsi adottságokhoz, gazdasági tevékenységhez és vagyonhoz kötődnek. A talentumok nem egyformán kerülnek szétosztásra. E különbségek Isten tervéhez tartoznak, aki azt akarja, hogy mindenki megkapja a másiktól, amire szüksége van, akiknek pedig különleges »talentumai« vannak, osszák meg értékeiket azokkal, akik rászorulnak ezekre. A személyes különbségek nagylelkűségre, jóindulatra, ajánlkozásra készítetnek és gyakran köteleznek; serkentik kultúránkat,

Az igazi otthon kapcsolatot jelent. Szeretetkapcsolatot, melyet töredékességében élünk meg mindaddig, míg el nem jutunk igazi otthonunkba a Mennyei Atyánkhoz. Erre vagyunk teremtve. Amikor nyomorult emberként megérkezünk az Atya jelenlétébe még földi életünk során, akkor érkezünk igazán haza. Amikor szívünkkel is megértjük, mekkora szeretettel, elfogadással van irántunk a mi Teremtőnk, szétvet minket a vágy, hogy megosszuk ezt másokkal is, különösen azokkal, akik a földi otthonukban is igazi koldusok. Azokkal, akiket nem féltettek, akikért nem aggódtak, sírtak, virrasztottak.

Ők a senki gyermekei, nem tartoznak igazán senkihez, nincs család, mely védőszárnyaival betakarja őket. Isten oltalmába vezettjük, ajánljuk őket. Ez a mi elhívásunk.

Nem tudják, hogyan kell szeretni, mert még nem tapasztalták meg. Elvárja tőlük a világ, hogy egészségesen létezzenek benne, mikor képtelenek rá. Szívük eleven sebektől vérzik, melynek fájdalmát droggal, alkohollal, alkalmi beteg kapcsolatokkal próbálják enyhíteni sérülten, hiszen sebeikből bűn fakad, sérülésük sérülést fakaszt.

Kis nappali melegedőnkben gonosz szívünkkel Isten Irgalmas szeretetét leesdve a mi szívünkbe igyekszünk szeretni a mi éhező vendégeinket. Miközben osztjuk az élelmet, a ruhát, szállást, menedéket, esetleg munkát találva nekik, valójában szeretni próbáljuk őket, mert nem tehetünk mást, ennek van egyedül értelme.<sup>1</sup>

Minden munkanapon nyitva vagyunk, hogy a koldusaink, kik szállókon, utcán, esetleg szegényes, fűtetlen lakásban aludtak, betérhesenek, otthon legyenek, elmondhassák, mi történt velük, kisírhassák magukat. Hét éve nyitottunk ki, és azóta több százan, ezren tiszteltek meg minket azzal, hogy megosztották velünk életük történetét, sokszor órákon át csak meséltek, végre mesélhettek. Volt olyan nap, hogy négyszázan is betértek hozzánk, van, hogy százan jönnek le a pincénkbe. Mégis egyesével próbáljuk megszólítani őket, azt az egyet, aki épp előttünk áll, aki akkor fontosabb minden más embernél.

Katit, akit még csecsemőként állami gondozásba adtak, majd, amikor 12 évesen nevelőszülőkhöz került, a „szülők” prostitúcióra kényen-

hogy egyik a másikat  
gazdagítsa.” (A Katolikus  
Egyház Katekizmusa  
1936.1937.)

szerítették, hogy a saját kisebb gyermekeiknek legyen élelemre. Ma egy fogatlan, huszonéves drogos prostituált.

Jenőt, aki „csak egyszerűen” elvesztette a munkáját, mert munkavégzés közben olyan súlyosan károsodott a látása, hogy elbocsájtották munkahelyéről, ahol 30 évig középvezető volt. Ötven valahány évesen, egyedül, mert a szüleit már elvesztette, család híján a rendkívül művelt, értelmiségi, egyetemet végzett ember kétségbeesetten mindent megpróbált. Még raktárosnak sem vették vissza a volt munkahelyére. Kis lakásán és lassan rajta is meglátszott a nélkülözés. Várja, hogy nyugdíjas lehessen, de addig a közmunkások megalázó munkáját végzi. Kutyaürüléket szed közparkokban, egyre romló egészségével. Már nem látszik rajta, hogy ki volt ő aktív éveiben.

Jancsit, akit nem tudni miért, kettő éves korában állami gondozásba adtak a szülei, majd a család, ahová került, évekig az istállóban tartotta a gyermeket az állatok között. Amikor hívó falubéliek kimenekítették a kisfiút hatéves korában, még egyáltalán nem beszélt. A család sajnos már nem tud róla gondoskodni, gondjainkra bízta az autisztikus, értelmileg sérült Jancsikát, aki már elmúlt hatvanéves. Hetedik éve az ő saját fix asztalánál rádiókat szerelget forrasztópákával, és este „hazamegy” megszokott éjjeli menedékhelyére, ahol „tartják az ágyát”.

Marcsit, aki hat testvérével együtt másfél hónapos korában az anyukája adott állami gondozásba. Valószínűleg ekkor simogathatták meg őt utoljára önzetlenül. Édesanyja soha nem látogatta többé őket, minden testvére, az ikertestvére is máshová került, másik intézetbe, akkor ez volt a „szokás”. A nevelők nem vehették fel a síró kicsiket, nehogy kötődés alakuljon ki köztük. A kislány, aki azóta egy ijesztő, durva megjelenésű ötven valahány éves nővé cseperedett, még a hajléktalanok között is kirekesztett, magának való magányos farkassá vált.

Péttert, aki mikor nyolcévesen hazaért az iskolából, az egész családját vérbe fagyva találta, mert nem tudni miért, édesapja megölte az édesanyját, a kisöccsét, majd magával is végzett. Péter sokkos állapotban hetekig bujkált a környező erdőkben, mire megtalálták. Ma felnőtt, negyvenes emberként sem találja a helyét, nincs otthona.

Ők a mi mindennapi vendégeink.

Hisszük, hogy Isten ismeri ezeket az irdatlan mélységeket is, tudja, min mentek a mieink keresztül. Hisszük, hogy őket is megváltotta és szereti, akkor is, amikor nekünk emberi szemmel nem tűnnek szerethetőnek a kinézetük, a viselkedésük miatt.

Hisszük, hogy ahogy minket is kihozott a mi bűneinkből, mélységeinkből, nyomorunkból, úgy őket is ki akarja hozni a mi tanúságtételünk által.

Van, hogy látjuk a szolgálat sikerét, amikor szemünk láttára szelídül meg egy addig nekünk is rémisztő ember, és válik mindennapi önkéntesünké, segítőnké, amikor a volt drogos roma férfi nélkü-

lözhetetlen munkatárssá válik, aki még hétvégén is a nagy családja mellett hazajár szülőföldjére, Ózdra, hogy tanúságot tegyen Isten végtelen szeretetéről. Amikor a nyitás napján hozzánk betévedő, árva huszonéves betörő fiú, aki harmadik börtönbüntetése után már senkit sem talál „otthon”, már nem talál otthont, egy nappali melegedőben igent mond Isten meghívására, és meg tudja változtatni az életét. Ő Tomi, aki már öt éve dolgozik, albérletben lakik, nem hajléktalan, mert családot talált köztünk.

Van, hogy nem látjuk a szolgálat gyümölcseit, mert „csupán” az a dolgunk, hogy együtt legyünk a vendégeinkkel. Próbálunk nekik megmutatni valamit Isten irgalmas szeretetéből, míg hazaérnek, igazi otthonukba, oda, ahová mindnyájan igyekszünk.

„Ma még csak tükörben, homályosan látunk, akkor majd színről színre. Most még csak töredékes a tudásom, akkor majd úgy ismerem mindent, ahogy engem ismernek. Addig megmarad a hit, a remény és a szeretet, ez a három, de közülük a legnagyobb a szeretet” (1Kor 13,12–13).

## A hordaléksziget zsoltára

LACKFI JÁNOS

Költő *Uram, kérdezlek, s ha akarsz,  
válaszolj, ha nem akarsz, ne.  
Vagy válaszolj úgy, hogy csak  
hümmmentesz, bólintasz, billegteted  
a tehének fejét a villanypásztor szelíd zizegése  
közepett, vagy a falevelek libikókáját,  
melyen mérlegelést játszik az őszi fény,  
mint ökölvívómeccsek előtt szokás,  
és talán arra készül, hogy aranyszín  
bokszesztyűjével jól orrba küldjön  
engem. Igaz, ami igaz, válasz ez is,  
de akkor most jöjjön feleletként a kérdés.  
Vajon az ember eredendően magányos  
lény, aki időnként képes áttüzesedő,  
társas pillanatokba feledkezni,  
vagy eredendően társas lény,  
aki rendszeresen a pálya szélére  
sodródik mindenféle előre nem látott  
lelki karambolok miatt? Vajon a közlekedés,  
egyiptomi vándorlás normális állapotunk  
vagy a parkolás, az ígéret földjére*

való megérkezetttség?  
És ha megérkezünk, miféle magányba?  
Hiszen otthonában, szerettei közt is  
maga van csak az ember, egymagában veled,  
magában a saját fejében, gondolataiban,  
Jákob lajtorjáján fel-alá  
zongorázó gondolataiban.  
Azért vagyunk-e a világon, hogy valahol  
otthon legyünk benne vagy azért,  
hogy otthontalanok legyünk,  
netán azért, hogy egy másik világban  
otthonos létiünkre száműzöttként  
kódorogjunk csak ideleenn?  
Reptéri sorban álldogálva egy kedves  
kis hölgy mondta, úgyis csak azok  
a pillanatok maradnak, amik  
élményt hoztak, utazási terveiről  
beszélgettünk, és hazudnék, ha  
azt mondanám, nem villannak be  
nap nap után Correns főterecskéjének  
platánjai, Luxemburg völgyhídjai, bástyái,  
Brüsszelből a Hentesek utcája színes rákjaival,  
a new yorki magasvasút vonala, melyet  
sétálóutcává alakítottak, vagy hát persze  
Párizs, amint srácokkal a parkban kosarazunk,  
és Algériában a római kori,  
tengerparti légióvároska maradványai,  
vég nélkül sorolnám,  
emlékezetemben otthonná  
kövült a sok-sok otthontalanság.  
Vándorok vagyunk a világban,  
szélfúttá kóro az ember, sivatag sivatag  
homokja, mely ma ide, holnap  
amoda sodródik a légáramok  
kénye-kedve szerint, uszadékfa vagyunk,  
olykor egybegabalyodva más  
víz-utaztatta szeméttel, zátonyt alkotunk  
együtt, petpalackok, nejlonzacsik,  
szakadt nadrágok, marmonkannák,  
liánok, korhadékok, tisztviselők,  
tanárok, építészek, orvosok,  
összejárunk focizni, imádkozni,  
filmet nézni, jótékonykodni,  
vacsorázni, okosodni, aztán felold  
a közönyös áramlás, széjjelhasadunk  
családokra, párokra, maró magánnyá  
változva, kítaszítottá, házunk falain

belülre taszítottá, belső sívatagunk  
sívító semmijébe tokozottá.  
Kertiünkben, Uram, az előbb még marokszámra  
zuhogtak napsugaraid, akár lobogó vízbe  
csobogó száraztészta, most meg már  
összeráncolod a felhők ősember-szemöldökét,  
úgy rohangásznak fák, levelek  
a feltámadó viharban, mint az FC Topolya  
harmadosztályú focistái, akiknek  
Imi bácsi megmondta, hogy és most  
szeditek a lábatokat, életek múlik rajta,  
aki utoljára fut be a célba, azt szétrúgom  
stoplis cipővel, odafenn te is belerúgsz  
egy zsákba szöges csukáddal, Uram,  
hirtelen jéggyöngyök szakadnak  
a földre. Ezt látnom kell, kifutok  
teraszomra kávéval a kézben,  
kávémban jéggyöngyök,  
disznók elé, akik vagyunk,  
Uram, szórod s már olvad is el,  
aki ezt az öt percet elkéste,  
annak sose lesz meg,  
ahogy a Swarovski-csillár  
a nyakunkba zuhog,  
ahogy a balesetes kocsí utasterében  
ripityomra csörren széjjel a szélvédő,  
állagot vált hirtelen, átlátszó  
szappanbuborék-hártya helyett  
millió csillámmá vagy csillió villámmá  
vagy valami ilyesmivé alakul,  
kesztyűtartóban, váratlan zugokban  
bújnak meg a leletek, már régen  
új szélvédővel furikázik az ember,  
még mindig felbukkan egy-egy  
kristálybogyó valahonnan.  
Így szakad szét világunk vagy  
fellengzősen szólva társadalmunk  
atomokra, padlószőnyeggel vattázott  
terekben kallódó hamis drágakövekre,  
körénk gyűlnek szelíden, és néznek,  
néznek a csillagászok, mindenki  
nevet kap, és a többiektől elválasztó  
távolságot is megsaccolják fényévekben.  
Te, Uram, földön jártadban közösségben éltél,  
halszagú, bakszagú társakkal osztozván  
mindeneden, ám igen gyakran kapaszkodtál  
fel hegymagasba előlük, hogy magadban

lehes, hogy háromságos egymagaddal  
osztozzál a mindenség ástításán,  
a semmiség végtelen értékű  
kötvénypakkjain. Háromisten  
hogyan lehet egyedül? Úgy, ahogy  
mi legalább háromemberként  
őrlődünk kietlen önmagunkban,  
egyik ezt mondja, másik azt, harmadik  
tromfol, mégis ridegen visszhangzanak  
fejdobozunkban a vacogó szavak.  
Közösségben is egyedül voltál,  
alig értették, mit beszélsz,  
azt mondták, eszelős vagy,  
majd ők hazavisznek,  
leszedálnak, félrevontak:  
Uram, ne beszélj bolondságokat,  
ez egyszerűen nem történhet meg,  
majd mi megmondjuk, miképpen  
dicsőülj meg. Te mégis konokul  
tanítottál a süket füleknek, melyek  
váratlanul tölcserré változtak,  
és évezredekken keresztül  
más és más fülek tölcseireibe  
fejtették tovább meg nem értett  
szavaidat. Aztán fogtad magad,  
bordáid létrafokain felmáshztál  
a keresztmagasba, ahol a madár  
se jár, és imádkozni is csak úgy lehet,  
Istenem, atyám, miért hagytál el engem.  
Magányosak legyünk hát vagy  
közösségiek? Zárt ajtók mögött  
imádóid vagy együtt dicsőítőid  
vagy ez is, az is, mindent  
a maga idejében, a maga ritmusa  
szerint, de hol az a ritmus,  
mi a képlete? Add, Uram, hogy ne fuldokoljak  
másokban, hogy ne fuldokoljak  
magamban, hogy másban mossam  
meg arcomat, de magamba törölközzem,  
hogy begyújthassak szerelmem  
testének és lelkének kályhájába,  
és hogy ne loccsanjak szét  
kocsonyásan, ha magam maradok,  
ne zuhanjanak szét a képmutatás  
akváriumfalai, ne változzak vissza  
baldog dezertőrré, portyázó  
betyárrá, akinek nem kedves az élet,

*se magáé, se a másoké.  
Közben megint kisütöttél valamit  
Uram, felhőid sehol, égszínké  
rinocéroszok potyognak odafentről,  
hahotázva placcsannak szét a kertben,  
az FC Topolya harmadosztályú  
csapata makaróniként lógó  
fénycipőfűzőkkel ücsörög  
fenn a semmi gyepén, és én egyedül  
könyörgök mindenkiért, a világon  
lusta mézzel ömlő jóakaratedért,  
ragadjunk bele, muslincáid,  
legyünk a te társas magányod  
alakatlan hordalékszigete.*

MARNO JÁNOS

## Válaszpróba

*Tandori Dezső születésnapjára (is!)*

Költő Messze még a Szenteste, még az Ádvent is, mégis igyekszem túllenni a Vigilia körkérdésének a megválaszolásán. Még nem álltunk át a téli időszámításra sem, nincs is szükségem rá ahhoz, hogy összehúзва magam gubbasszak a gép előtt, több rétegnyi öltözékben, ami keveset segít a dermedező testemben tartani a lelket. Kitörök tőle a fogam. Kiköpöm, nehogy véletlenül letüdőzzem hajnaltájban, ha sikerrel nyomott el az álom. Mennyit nyomsz az ágyban? — hallhatnám anyámat odaátrol, ha hinnék a túlvilágban, ami hivatott volna ennek a világnak a hibáit korrigálni, ráébreszteni a haldoklót az elmúlásban rejlő valódi buktatókra, nem csupán az alkonyatra, az éjszaka nyújtózkodására, a nappali ég zord boltozatára, melynek a látásától elfárad a tekintetem. Érzem, ahogy elrongyolódik, előbb a tekintetem, majd lassacskán az egész fejem, olajos géprongy a fejem, a szemem pedig nehéz, akár egypár diónyi csapágygolyó. És ekkorra megeléjelem a poétikus hangolódást a karácsony megtárgyalásához.

Barátságtalan idő. Megjártam a Vérmezőt, megszálltam az elliptikus trénert, hogy feltüzeljem valamelyest a keringésemet, de elég hamar ott termett a három nőalak, akik a minap bő másfél órán keresztül nem jöttek le a szerről, most pedig fenyegetően lecuccoltak a gép oldaloszlopára, hogy értsek a jelzésekből. Az idősebbik felkérdezkedett a tréner túlsó lábtapsijébe, és a fogantyút rángatva előadta, hogy a fiatalabb és soványabb barátnője meteorológus, szigorú leány, imádja a hivatását. Értettem talán a szóból, mert a lélegzésem elnehezült és a tempót se nagyon bírtam tovább. Annyira

azért bírtam, hogy tovább erőltessem, felizgatott a leány hivatása tudniillik, hiszen globálisan mégiscsak a meteorológia az a tudomány, amely a legmélyebbre hatolhat az élő és az élettelen matériák labirintus-kereszteződéseiben. De aztán amikor a meteorológus vette át túloldalt a két lábtépsit, egy másodperc alatt leforrázott az indulatával, rám förmedve, hogy neki az elliptikus tréner nem nosztalgikus csónakázás a *Hat tyúk tavában* (mintha csak én szoroztam volna meg hármójukat kettővel), hanem kemény kardio-tréning, tripla sebességgel, mint ahogy én csinálom. A kiszorítás művészete öniróniával — gondolok most utána ennek a gyors letámadásnak és a szer visszafoglalásának. A tréner az ő tulajdona, egyszerűen azért, mert ő tudja a legtöbbet kihozni belőle. Ahogy a tréner is belőle. Össze vannak nőve.

Karácsonyi sakktábla. Hogy néz ki a betlehem-i istállóból kilesve (TD-nek)! Fogytakozóban a fehér kocka. „Én maholnap már csak a feketékre emlékszem.” (Én maholnap már csak a feketékre fogok emlékezni.) De előtte egy villanásra a fehér köpeny- és fehér csempefrász, mert az ember sokat gyengélkedett gyerekkorában, amit ma, a sötétség torkában, nem engedhet meg magának. A sötétség torka éppoly szűk, mint amilyen tágas. Szaturnuszi torok, szemgúvasztó, a Kisded inkább hasonlít egy hullamerev liliputi lánykára, vagy mintha fából lenne, elnagyoltan, kifaragva, és — talán — szálkátlanítva is? A Kisded szálkátlanítása csecsemőhalált feltételez, és nem (vész)kijáratot a sötétség filmszínházából, ahova a gyerekeket szentesténként délutáni matinéra száműzték a felnőttek. A vészkijárat valóban egy tágas termelőszövetkezeti udvarra nyílt, az udvarban néhány barom várt a sorára, marad-e a közösben, vagy hazarángatja a csökönyös gazdája. Erre emlékezhetnek.

Mert hamarosan megreccsent a tanácsháza megafonja, és a gazdát, rokonostul, kikürtölték — majd pár év múlva ő lett a téesz elnöke, mogorva, szótlan, székely-német fajta ember. Nem illik bele a betlehem-i táblaképbe.

Ami pedig az otthoni Szentestét illeti. Vártuk izgatottan a Kisdeddel együtt a Vendéget is — istenigazában egyik sem nagyon jött, egy alkalommal sem. Vagy nem vettük észre! Elterelte figyelmünket az izgága várakozás. Az Egészségház szűkösebb felében kapott anyánk szolgálati lakást, 1954-ben, egy hajópadlós szobában éltünk előbb öten, majd 56 nyaratól, amikor apánkat amnesztiával szabadon engedték, immár hatan — apánkat ezért vendégként is említhetném, mert neki csak a váróban jutott éjszakára nyughely, egy súlyos vaságy, amit sötétedés után hoztunk fel a pincéből és kora reggel vittünk oda vissza, nehogy neszét vegye a falu a hivatali helyiség illegális használatának. Ugyancsak a váró jutott nekünk, a három gyereknek, Jézuska-várónak, mozi után még várni kellett tudniillik a Kisdedre, még nem készült el az angyal-bába a Fával

— ami csak így, visszatekintve korrelál érdekesen a 33 éves Fiú keresztfájával. Az idő előrehaladtával nemcsak virágzunk meg lombosodunk és gyümölcsözünk, de kopárodunk is. Tömörülünk, semmisülünk. Szögletesedünk.

És elég hamar, elég korán kiábrándulunk. Erre jelenetszerűen emlékszem, ahogy hárman, a nővérem és mi, ikrek, a fehér padok és a hat rekeszes pólyázóasztal közé szorultan vihorászunk, mert valakitől megtudtuk, hogy nincs is angyal, az ajándékokat mind a szüleinktől kapjuk. Egyelőre azonban úgy teszünk a csilingelésre, mintha a tényleges csoda helyszínére masíroznánk be, elfojtva vihogásunkat. Írhatunk éppen 1957-et, a nővérem most 11 éves, 31 lesz, amikor meghal. Úgy képzelem, neki árulta el valaki az igazságot az angyal kilétéről, és az egész ünnepi mese valóságalapjáról, az éjféli mise jelentőségéről. Nagy ismeretanyaggal gazdagodott akkor hirtelen a nővérem, azért is közvetíthette nekünk az újságot, hogy az igazság, illetve a kiábrándulás terhét ne kelljen egyedül viselnie. Anyánk nem tud még a felvilágosodásunkról, de megérezhetett belőle valamit, mert éneklés közben már reszketve tördeli a kezét, és hamarosan kitör a zokogás belőle, mert nem úgy sikerült a Szenteste, amilyennek szeretne volna, hogy a gyerekek felhőtlenül örüljenek a Jézuska ajándékainak, mi pedig megilletődötten hallgatunk, magam talán ekkor gondolom először, hogy a szeretet ünnepe csak az idegbajt hozza rá az emberekre, a téli napfordulóról viszont még mit sem tudok. Nem érzékelem, nem is érdekel, a karácsonyfadíszek utálatosak lesznek a szememben, és már a fenyőillat, amit még ma is kéjesen élvezek, akkor, az ünnepi éjszakán, már a fenyőillat, a potyogó tűlevelekkel együtt, a sűrű fenyőillat is irritál. Az ünnepi vacsora részletei nem hagytak nyomot bennem, anyám szünni nem akaró hisztériás zokogása tartja fogva a figyelmemet, és ami visszatekintve a legkülönösebb: nem látom sehol az apámat! Hova tűnhetett? Netán csöndben kiosont a váróba, onnan le a pincébe a vaságyáért?

Anyám rettegett a szeretetlenségtől, azt hiszem, elsősorban a saját elégtelen szeretetérzése ejtette őt kétségbe, ami engem viszont felbőszített, nem az elégtelensége, hanem az elégtelenség okozta kétségbeesése, és tényleg egy életre ellene fordított minden ünnepnek, különösen a Szenteste ünnepének, mint ami csak arra jó, hogy a hétköznapiakban úgy-ahogy spontánul kanalizálódó indulatok, érzelmek ezen az estén robbanásveszélyes folyékony vegyületté válva lötyögjenek a lélekben és más, egyéb edényekben, amelyek közül a legtöbbnek már nincsen meg a fedele. Sűrű pára a konyhaablakon, mely az udvarra néz, de rossz szememmel most elképzelhetetlen, hogy megállapítsam, hullott-e hó valamennyi, vagy pechünkre a föld feketéjét mélyíti a tegnapelőtt óta szemerkélő csapadék. Valami sem felületi feszültséggel nem rendelkező, sem kristályszerkezetűnek nem mondható nedves hulladék, mondjuk dara.

# Megtart

Esztéta

Az otthonban, és az ebből eredő otthon-érzésben van valami megtartó erő. Megtart és tartást ad. Odatartozást és kitartást. Fenn tart, amikor mélyen mennek a dolgok, ha össze-vissza szóródnak az események, és szerte-széjjel akarják szórni még a lelket is. Az élet zavart okozó dolgait, pillanatnyi váratlan eseményeit elrendezi az otthon és az otthon tudata.

Tartást ad, ami belülről fakad. Persze a külső otthon, a ház, az anya, az apa, a testvérek, a nagymamák, a nagypapák hozzáadják mindehhez a maguk részét. Ahhoz, hogy valakinek tartása legyen, hogy ne csak tudja, de érezze viselkedésének, magatartásának koordinátáit, úgy általában, a helyzetekben. Amikor helyzet van. Kicsi vagy nagy. Szituáció. Történet.

Mindez családi eseményekből, együtt-ünneplésekből, régi és új, ismétlődően mesélhető történetekből áll össze, egy-egy családtag személyiségének jellemrajzából, humoros vagy kesernyésen derűs családi anekdotákból, „cirkuszokból” vagy utazások, üdülések emlékfoszlányaiból.

A konyhából a szobába beillanó süteményillatokból, a diós hamismézeséből például, vagy a kora reggeli neszek hangjaiból, amikor a felnőttek még suttognak, hogy ne ébresszék fel a gyerekeket, de a készülő pirítós sercegése vagy a cikóriából főzött kávé illata már átlebegi az egész lakást, és otthonná változtatja. Mindent átmelegít télen: testet-lelket. Nyáron pedig kiszalad az udvarra minden illat, minden íz, hogy a lugas alatti asztal fölé gyülekezzen, körbevegye, és minden családtag, a hetven évestől a három évesig köréje gyűljön, és kóstolhassa, megízlelje, vigye magával. Nemcsak azt, hogy az étel adása az élet továbbadása, és folyamatos fenntartásának akarása, hanem hogy a szeretet legelemibb megnyilvánulásának kifejeződése. Szavak nélkül, csendben. Csak eléd teszik az illatozó levest vagy egy tálca süteményt, amely otthon készült a tészától kezdve a habig. Minden. Neked. Miattad. Érted. Mert bár mindannyian ott ültök az asztal körül, otthon vagytok, mégis azt érzed, hogy te vagy a világ közepe, és mindenki azt érzi egyenként külön.

Aztán kilépsz a házkapun, elmész otthonról, de tudod, hogy ez megvan neked, benned van, amikor jársz-kelsz, bármerre vigyen is az élet. Bármikor hazamehetsz. És megtart, fenntart, akkor is, amikor a világ nem kínál illat- és íz-koordinátákat, nem teszi eléd a házi krémest és az illatok sem illatok éppen. De te tudod, hogy a dolgok valójában és igazából hogy vannak. Megállsz egy pillanatra, magadba nézel, kiegyenesedsz, nyugodtan lépkedsz, mész tovább. Tartod magad. Van tartásod. Megtart, amivel átítatott az otthonod.

# Politeuma: otthonos otthontalanság

MEZEI BALÁZS

Vallásfilozófus

A magyar „zarándok” szó eredete az egyházi ószlávban keresendő, ahol a megfelelő alak jelentése „idegen”. Ennek alapjaként a héber „gér” sokszor az „idegen” fordítását kapja a magyar szentírási szövegekben is. Ábrahám visszatérően mondja magáról, hogy ő csupán „idegen” (Ter 23,4). Az újabb fordítások az idegenség szebb oldalát helyezik előre a „gér”-t vendég formában adják vissza. Vendég vagy idegen talán nem teljesen ugyanaz, mindenesetre egyik sem helybeli, mindkettő átmeneti állapot. Ez utóbbit erősíti meg Ábrahám parallelizmusa, amelyben a *gér* mellett a *tósáb*, jövevény szót is használja saját magára. Idegen, vendég, jövevény: mindez Isten kiválasztottjaira vonatkozik, először Ábrahámra, másodszor Ábrahám követőire, a zsidókra, akiknek Mózes mintegy parancsba adta: „Az idegent ne használd ki és ne nyomd el”. A zsidóság meghatározó élménye az idegenség: az egyiptomi kivonulás után a pusztai vándorlás következett, majd a honfoglalás, idegen hatalmak hódítása, száműzetés; később a templom lerombolása és a szétszórás. Az úton levés élménye biblikus forrásból így vált létformává, amelyet Arany János oly találóan adott vissza *Az örök zsidó* című versében: „Pihenni már. — Nem, nem lehet: / Vész és vihar hajt engemet, / Alattam a föld nem szilárd, / Fejem fölött kétélű bárd... / Tovább! Tovább!”

Ha ezt az idegenséget tekintjük történelmünk meghatározó alaprétégének, feltehető a kérdés: ma is ugyanabban a történelemben élünk? A zsidóság mára evilági otthonra lelt, országra, amely befogadja a kitaszítottat, védi az üldözöttet, megőrzi az elpusztítottak emlékét, összegyűjti és fenntartja a hagyományt. Mindezt döntő jelentőségűnek kell tartanunk. Ahogyan másutt<sup>1</sup> kifejtettem: Az üdvtörténet történelmi vonalán cezúrát jelent Izrael Állam létrehozása, amely a hagyományosan idegenként tekintett népet ettől kezdve evilági otthonhoz juttatja. Valami döntően megváltozott, olyannyira, hogy idegenül ma már Arany verse hat ránk: jellemzése egy másik kor elfogultságát tükrözi, amely a zsidóságot a bolyongással azonosította. Ma már az otthonlét a legfontosabb a zsidóság számára. Ha teológiai értelemben nem is ért véget ez az út (hiszen a Messiás visszatérése hátra van), politikai síkon a bolyongás kora befejeződött.

De véget ért-e ez a kor a keresztény számára, aki a zsidóság törzséből fakadt, amely zsidóságot Isten nem vetette el (Róm 11,1)? A szentírási felfogás szerint a keresztény: Isten vándorló népe, azaz a régi „idegen”, „vendég”, „jövevény” örökségét viszi tovább evilági életében. Ám ez az út már nem céltalan bolyongás, nem is sors-üldözte hányódás, mint Wagner Bolygó Hollandijának alakjában látható, hanem célzatos, a vég-

<sup>1</sup>Balázs M. Mezei:  
*Religion and Revelation  
after Auschwitz.*  
Bloomsbury,  
New York, 2013.

só beteljesülésre irányuló haladás... A végső cél az abszolút közösség, amely az „egekben” van, ahogyan Pál apostol pregnánsan ki is mondja: „A mi hazánk (*politeuma*)... a mennyben van” (Fil 3,20). A *politeuma* egyszerre jelent hazát, közösséget, kormányzást, államot, alkotmányt; s a „menny” eredeti alakja „*en ouranois*”, többes számban: az egekre vonatkozik.

Itt három vonatkozást kell vizsgálnunk: egyfelől a régi kifejezés többes számú alakjának jelentését, másfelől ennek magasabb értelmét, végül mai alkalmazhatóságát. A többes szám egyértelműen a régi, hagyományos felfogott világegyetem leképződése, amelyben az egyes planétáknak, az állatövnek és az állócsillagoknak külön „egük” volt, amely égsokaságban egyesek egészen a „harmadik édig” emelkedhettek (2Kor 12,2). A menny mintája az égsokaság archaikus tapasztalata, ami azonban mégsem jelenti, hogy ez a kozmo-teológia mindent megmagyarázna a régiek felfogásában. A „menny” mint az égtől megkülönböztetett szó kifejezi a teológiai igényt, hogy a szövegben ne az archaikus felfogás tapasztalati alapjaira, hanem az értelmére figyeljünk, azaz arra a valóságra, amely földi vándorlásunk célja. Az alapgondolat ugyanis nem volt s ma sem lehet más, mint ez: a földi lét korlátaival szemben egy korlátlan, üdvösségi, krisztusi valóság várja a keresztényt, aki e valóságból „reméli az Üdvözítőt is” (Fil 3,20).

A túlvilági hangsúly közös a kereszténységben és az iszlámban. A muzulmán túlvilág tele van minden érzéki jóval, amiben ezen a világon csak részlegesen részesedhetünk; az ízek, illatok, tapintások, együttlétek, az érzékiség megannyi örömteli mozzanata itt egyetlen valósággá olvad össze. Ennek neve: Paradicsom, ahol az igazhitűek (akik hisznek Isten egyetlenségében) minden fájdalomtól, csömörtől, bódulattól mentesen, örökös boldogságban, szépségben és kellemben élhetnek, ide érve a házassági örömeket is, melyek az üdvösség e helyén a maguk teljes valóságában érvényesülhetnek. A muzulmán igazi otthona tehát nem a föld, amely a küzdés, a törekvés, a szellemi és testi harc (*dzsihád*) tere, hanem a halál után bekövetkező teljesség, aminek biztosítéka az igaz hit.

Ez a paradicsom-hit a zsidóság és a kereszténység között helyezkedik el. Egyfelől hordozza a zsidóságban adott, politikai-empirikus vonást, másrészt a kereszténységben adott túlvilágiságot. Feltárja a túlvilági teleológiát, de az érzéki plaszticitást is. A keresztény otthon-hit azonban élesen eltér a másik kettőtől: a *politeuma* mint otthon valóban másvilági, valóban eltér mindentől, amit ezen a világon tapasztalunk. Hozzá képest evilág „siralomvölgy”, amelyben a halál uralkodik, az üldöztetés, a mártíromság helye, a keresés, amelyben a szív meg nem nyugodhat. Ágoston szerint az evilág a „*civitas diaboli*” vagy „*civitas terrena*”, amelyhez képest a menny, a valódi otthon, a *politeuma* nem egyszerűen az antipódus, hanem minden összevetésen túlmenő másság.

Mennyire tarthatjuk reálisnak ma ezt a felfogást? Úgy tűnik, ha szembeesülünk a zsidóság történeti elköteleződésével, az iszlám plasztikus

Paradicsomával, ha éljük a szekularizált világ technológiai hétköznapjait, alig marad helye annak a hitnek, amely a kereszténységet kezdetől fogva mozgatta. Túlvilág és feltámadás, üdvösség és beteljesülés az Újszövetségben, a patrisztikus hagyományokban, a teológiai felfogásokban a másság jegyében emelkedik fel és határozza meg évezredek gondolkodását. Az üdvösség tere — a 4. Lateráni zsinat meghatározását alkalmazva — nem lehet annyira hasonló a teremtet világhoz, hogy egy nagyobb különbség (*maior dissimilitudo*) meg ne jelenne benne... A keresztény erről a „nagyobb különbségről” tesz tanúságot és erre irányítja minden lélegzetét; ha ettől eltávolodik, ha ezt feladja, „nincs értelme a mi tanításunknak, s nincs értelme a ti hiteknek sem” (1Kor 15,14).

Ám mindez nem jelenti, hogy értelmetlen volna vizsgálni a párhuzamos felfogásokat, akár a történeti beteljesülés, akár a plasztikus Paradicsom hitét. Ezek vizsgálata sok mindent világossá tesz a mai kor történeti-empirikus irányairól, amelyeket nehezen tekinthetünk másnak, mint a voltaképpeni túlvilág-hittől elhanyagolt tételeknek, melyekkel szemben a *politeuma* hite még pregnánsabban megfogalmazható. Kihívásról van tehát szó, nem pedig beleegyezési kényszerről. Ha így viszonyulunk mai helyzetünkhöz, látni fogjuk, hogy a hit kiszolgáltatottsága, ahogyan erről az alapító iratok is tanúskodnak, ma is éppoly erőteljes, mint kezdetben volt. El kell fogadnunk ezt a helyzetet, mint a hit voltaképpeni struktúráját, de nem azért, hogy a sajtóosan keresztény *politeumáról* lemondjunk, hanem hogy különösségében jobban megértsük.

Éppen ez a távlat teszi lehetővé, hogy a szekularizációban, a másság történeti vagy empirikus leszűkítésében felismerjük az említett cezúrát követő korszak jeleit. Az üldöztetés a tanúságot, a felszámolás a felszámolhatatlanságot szolgálja. Az idők e jelei arról tanúskodnak, hogy a másság távlatában fel tudjuk fogni a párhuzamosnak tűnő alakzatok sajátosságát, azonosságukat és különbségüket, igazságukat és tévességüket. Valamiképpen minden tévedés az igazságról szól, s minden igazság továbbtal a teljesen másra. A *politeuma* ez a teljesen más, amelyet a történeti vagy az empirikus otthonosság szavaival leírni nem lehet; de ha mégis szembetalálkozunk e szavak tartalmaival, azonnal látjuk, hogy a maguk limitált módján, olykor akár a tagadás által is, a voltaképpeni otthonra, a másra, a *politeumára* irányulnak, azt feltételezik, s valamiképpen belőle erednek. Felemás módon: az egészen másról tanúskodnak.

Az otthon mint egészen más: otthontalanság. Miközben az ismert párhuzamos alakzatok — akár vallásiak, akár világiak — otthonosságra törekszenek, a mi otthonunk otthontalan. Emberileg persze mindenki szeret otthon lenni, s még a legaszketikusabb személy is örül annak, ha imafüzérét a megszokott mélyedésből veheti elő. Ám az otthontalanság, amely a keresztény végsőképpeni sorsa, nem a köznapi létezés apróságai, hanem történelmi vonalon jelentkezik. Megjelenik ugyanis abban, ahogyan az üdvösség földi viszonyai visz-

szatérően súlyos válság, olykor akár a katasztrófa formáit öltik — üldöztetésben, megroppanásban, a hitetlenség szétterjedésében, közösségi viszonyok rendezetlenségében, akár széthullásában. Háborúk és népvándorlások, forradalmak és lassú rombolások egyaránt arra törekszenek, hogy az otthon evilági formáit darabokra törjék. Mindebben azonban éppen azt teszik felfoghatóvá, ami az otthonosságon túli otthonosság, otthonos otthontalanság, amelyben a zarándok útja akkor is folytatódik, amikor már célba ért.

OROSZ GÁBOR VIKTOR

## *Bundás kabát*

*„...Isten otthon van,  
mi azonban idegenben.”  
(Eckhart mester)*

Evangélikus lelkész,  
teológus

Sokunk gyerekkorának szeretett szavai közé tartozott a bundás kenyér és a bundás kabát. A bundás kenyér felejthetetlen íze és illata összekapcsolódott a családi otthon békéjével és azzal szeretettel, amellyel készült. A bundás kabát melege pedig nem csak a külső zordon ellen védett meg puhaságával. Jó volt belebújni fázós reggeleken, ha iskolába indultunk. Jó volt benne kirándulni, mert megvédett a hideg szélről, és ezt viselve az őszi és a téli természet szépségében nyugodtan lehetett gyönyörködni. De a bundás kabátban úgy is éreztük, hogy az otthon melege és szeretete útra kel, velünk tart.

A bundás kabát egészen más módon is beszédtema lehet: felnőtté válás, egy olyan esemény kapcsán, amely ugyancsak a szeretet által valósult meg és René Girard-nál a kifordított bundás kabát formáját ölti. Érzékletesen fogalmazza meg Girard, hogy az emberiség történelmében az isteni kinyilatkoztatás volt az, ami a bundás kabát simának tűnő, külső felületét felénk fordította, megmutatta rajta a megnyúzott állat sebeit, fájdalmának lenyomatait, az otthonosság és megbékélés árát. Miért történik ez a kifordítás? Mert a transzcendens belépett a világba — mondja Girard. Az érinthetetlen megérinthetővé lett, a láthatatlan beláthatóvá vált. A kétségbeesett emberért, aki Istentől való függetlenségét nem szabadságként, hanem mezítelenségként éli meg, mindent magára akar öltetni, mert minden azzal kecsegteti, hogy gyerekkorának jó illatát szívhatja magába és megízlelheti a szeretettel készült bundás kenyér feledésbe merült ízét. A felnőtté válást, aki gyermeki nyitottsággal keresi és kutatja otthonosságának feltételeit.

A kinyilatkoztatás, a bundás kabát sebekkel teli felülete új valóságot tár fel. Egy új kapcsolat lehetőségét, egy olyan széles perspektívát, amelyben felismerhetjük, hogy Isten otthonában élünk. Hogy a világban ő adja a szülői ház illatát és békéjét, hogy ő az, aki végső soron bundás kabátba öltöztet bennünket.

Paul Tillich egyik korai írásában a metróhálózattal átszőtt és neonreklámokkal kivilágított „technikai város” az átalakítás, a felosztás, az elidegenedés szimbóluma, ami az otthonosság érzetének reményével is kecsegtet. A városba nemcsak belekényszerül az ember, hanem hozzá is menekül, a technika segítségével olyanná alakítja környezetét, hogy biztonságban érezhesse magát, szemben azzal, ami a városon kívüli található. Ám Tillich kérdése éppen az, hogy a technikai város mesterséges összetettsége eltakarja-e a bennünket megszólító valóságot? Hiszen a mérnöki pontossággal megépített ház jó és fontos, a lakás óv és véd, az otthon azonban elbocsát és visszavár.

Amikor a művész megrajzolni kíván egy alakzatot, akkor alapvetően két lehetősége van. Vagy a forma kontúrjait húzza a papírra művészi alapossággal, vagy a negatív teret körvonalazza, amely később megmutatja a megrajzolni kívánt alakzatot. Általában az alkotók mindkét módszert egyaránt használják. A negatív tér körülhatárolása ugyanolyan kihívás, mint egy alakzat pontos megrajzolása. Türelem és pontos vonalvezetés szükséges hozzá, különben torzó keletkezik. Ám mindkét esetben láthatóvá lesz a határos, ami meghatározza a kompozíciót, a képet, ott lesz a „Gestalt”, az az alakzat, amely uralja a kompozíciót, ami hatással van a negatív térre, mert jelentőséget ad a látványnak, a kép teljességét nyújtja.

Halmai Tamás *Jób* című versének utolsó sorai számomra éppen a nagykorú gyermek otthonra találását mutatják meg. A negatív tér felett mégis az Isten által fellelhető belső otthonosság győz.

*Így találta meg Jób, fényben és sárban,  
a barátait, s így őt azok hárman.  
„Fénye elég, hogy perlekedő kétség  
és szilárd hit magukat összeértsék:  
ha széthullok is, Ő megmarad bennem,  
mert könnyű az én, de nehéz az Isten.”  
Ezt mondta Jób, az időbe vetetten,  
emberi sorsban, szentelt félelemben,  
és azontúl családban és csodában  
élt a boldog, szívében és szavában  
hittel, s áldozott, s imával imádott.  
Áldott a bölcs. De bölcsebb, aki áldott.*

Ordass Lajos imádságra tanító könyvéből: „Én, az ember, olyan gyermek vagyok, akit rendeltetésem az otthonomból más országba, más földrészre vezet. Amikor hazulról elindulok, Atyámtól fölhatalmazást kapok arra, hogy otthonommal levelezés útján tarthatom fent a kapcsolatomat. Írhatok is, választ is várhatok. Ezzel egyben annak a nézetemnek is kifejezést adtam, hogy imádkozni nem kell, hanem szabad.”<sup>1</sup>

Ezt a nagykorú otthonra találást erősíti meg Dietrich Bonhoeffer börtönből írt levele, amely a bundás kabát melegétől a kifordítottságon át irányítja a tudatunkat az ember legbensőbb tapasztalatára:

<sup>1</sup>Ordass Lajos:  
*Az imádkozásról.*  
Evangelikus Sajtóosztály,  
Budapest, 1989, 17.

<sup>2</sup>Dietrich Bonhoeffer:  
*Börtönlevelek.*  
(Ford. Boros Attila.)  
Harmat Kiadó,  
Budapest, 1999, 89.

„Számomra igazán nem azon a gyermeteg kérdésen fordul meg a dolog, hogy otthon leszek-e karácsonykor, vagy sem (...); mindezt (azt hiszem) könnyen fel tudnám áldozni, ha 'hitben' tehetném, és tudnám, hogy így kell történnie. 'Hitben' — remélem — mindent el tudok viselni: azt is, ha elítélnék, bármit, ami rossz még ezután jöhet (Zsolt 18,30), ám az aggodalmas előretekinés felőrli az embert. Kérlek, akkor se aggodalmaskodjatok miattam, ha balul üt ki a dolog. Más testvérek is végigcsinálták már ezt. Az igazi veszély a hitetlen tétozásban, a cselekvés nélküli örökös töprengésben, a kockázattól való ódzkodásban áll. Bizonyosságban kell lennem afelől, hogy Isten kezében vagyok, nem pedig emberek kezében, s akkor minden könnyű lesz, bármit is kell elszenvednem.”<sup>2</sup>

PATSCH FERENC

Jezsuita szerzetes,  
teológus

## *Hol vagyok otthon?*

Életem eddigi negyvennyolc évéből tizenhármát (tizennyolc szerzetesi évemből pedig tizenegyet) külföldön töltöttem, három különböző szakaszban. Újabban — immár hetedik éve — újra idegenben dolgozom, Olaszországban. Mivel a küldetésem az egyházi felsőoktatásban való tevékenységre szól, hosszú vakációs idővel gazdálkodhatom: az idei nyárból két hetet Németországban, hat hetet pedig a Dominikai Köztársaságban (munkával) töltöttem. Csak három hét jutott Magyarországra — a szülővárosomba már nem jutottam el... Megérint a kérdés, hogy *hol vagyok otthon*.

Az otthont számomra talán elsősorban beszélgetések jelentik: védett helyek, ahol nem kell magyarázkodnom, ahol értik az utalásokat is. Meg anyám főztje, figyelme, a ház, ahol tudok összefüggően nyolc órát aludni. Otthon vagyok, ha értem a nyelvet — a szavak és gesztusok összes árnyalatával együtt —, otthon, ha érzékelem a határokat: értem, ki mond igazat és ki lódít, ki csap be és mennyivel (s tudom magamban mérlegelni, hogy ennyit elnézek-e még neki). Fontos nekem az is, hogy tudjak tájékozódni a szellemi életben, a tömegközlekedésben, és ismerjem az utat a sarki üzletig...

Évekig Budapest egyik belső kerületében éltem, egy 5–7 fős jezsuita közösségben. A feladataim közé tartozott a reggeli bevásárlás: az alapélelmiszerek és a zöldség-gyümölcs beszerzése. Emlékszem, amikor reggelenként hazafelé cígöltem a nehéz szatyrokat, pap létemre egy kicsit mindig családapának éreztem magam: hiába, sok otthon az éhes száj... Őszintén szólva nagyon élveztem, hogy név szerint ismerem az eladókat, és hogy ünnepek előtt egyeztetni kell, mikor megyünk a kenyérért, hogy biztosan jusson. Az egyik reggelen — hétköznapi eset, de nem tudom elfelejteni —, amint szokás szerint hazafelé tartottam, tejjel, zöldpaprikával meg almával felpakolva, az utca túloldaláról bárátságosan rám köszönt a szomszéd. Bennem pedig ennek az egyszerű

gesztusnak a hatására váratlanul eláradt egy boldogító, jórészt ismeretlen érzés: itthon vagyok — tartozom valahova.

Nem mindenkinek adatik meg ez a magamfajta közül. Nemrég egy misszionárius barátommal beszélgettem, aki 25 éve dolgozik Latin-Amerikában. Szóba került az önazonosságunk is. Egy ponton egyenesen neki szegeztem a kérdést: „Te inkább németnek érzed magad, vagy már bolíviainak?” „Németnek” — vágta rá azonnal. „És hol vagy inkább otthon — faggattam tovább —, Németországban vagy Bolíviában?” Egy pillanatra elhallgatott, mintha magába nézett volna. Aztán felemelte a fejét és elszánt nyíltsággal mondta — bár a hangjából némi melan-kóliát véltem kihallani: „Tudod, igazából egyik országban sem. Idő-közben mindenhol idegenné lettem...”

Emlékszem, megijesztett akkor ennek lehetősége. Vajon rám is ez a sors vár? Időbe tartott, amíg megbékültem a gondolattal. Merthogy valamifajta idegenség-érzés elől, azt hiszem, nincs menekvés — ha-csak nem akadunk el a belső úton. Mindannyian megéljük olykor, hogy nincs maradandó otthonunk ezen a földön. Sokan megénekeltek ezt, különböző műfajokban, Heideggertől Cat Stevens-ig. Hogy valakinek az „otthontalanság egzisztenciális modusza” mond-e többet, vagy a *Father and son* lírája, azt vérmérséklete válogatja.

Ha igaz, hogy mi magyarok nem spekulatív-filozófiai nép vagyunk, hanem lírai, akkor a mi szívünkhöz talán inkább a költők szólnak. Néhányan még a nagy megalkuvók közül is, például Váci Mihály, akit annak idején iskolai ünnepségen szavaltam, hogy *Valami nincs sehol*. De még inkább Kosztolányi, a *Boldog szomorú dal*. Engem szíven talál, hogy „nincs meg a kincs mire vágytam, / A kincs amiért porig égtem”, s annak veszélye, hogy „Itthon vagyok itt e világban / S már nem vagyok otthon az égben”. Emlékszem, már kamaszkoromban szembesültem ezzel, eltéveszthetetlen élességgel. Szerelmes voltam egy lányba, s mellette, a legmeghittebb pillanatokban éltem át legfájdalmasabban, hogy megoszthatatlan vagyok. Minél mélyebb egy emberi közösség, egyedüllétünk is annál nyilvánvalóbb.

Az otthont ma számomra leginkább az jelenti, hogy jóban vagyok önmagammal. Ima közben élem át ezt a legerősebben. Persze nem az ima az egyetlen hely: számomra erre vezetnek a kiegyensúlyozott, tartós, harmonikus kapcsolatok is. Életet ad, ha mások örülnek a jelenlétemnek, megosztják személyes belső világukat és én is mélyen ki-mondhatom magam előttük. Nincs túlságosan gyakran szükségem ennek átélésére, de időnként elengedhetetlen. Életszükséglet. Ahogy öregszem, egyre inkább azon kapom magam, hogy mind többet jelent, amikor néhány barátommal évente összejövünk és „átbeszéljük a világ dolgait”. Szeretek ilyenkor rájuk figyelni, és érezni, hogy ők is elfogadnak.

Nemrég egy Közép-Amerikából való barátom megkérdezte, vajon Magyarországról is elvágyakoznak-e az emberek? „Töltekek is mindenki külföldre igyekszik?” Egy pillanatra zavarba jöttem és válaszképpen valami olyasmit kezdtem dadogni, hogy igen, sokan elmennének, de

azért van egy erős hazafias érzés és identitástudat is. Azóta is gondolkodom a dolgon... Az erősödik bennem, hogy aki elvágódik, annak meg kell engedni, hogy elmenjen. Csak ott fogja megtapasztalni, mit is jelent a kötelék a szülőfölddel. Egyszer valaki elmesélte, hogy egy hosszú távol-keleti kiküldetése során szembesült ezzel a kérdéssel. Mély válságba került, s egyik este — menedékképpen — az ágya szélén megpróbálta felidézni a *Miatyánk* szavait. Gyerekkorában mondta utoljára. Ekkor kezdődött el benne az önazonossága — és hite — újrafelfedezésének hosszú folyamata.

Talán távolságot kell vennünk attól, ami a miénk, hogy újra értékelni tudjuk. Mert vannak elszakíthatatlan szálak, feldolgozhatatlan viszonyok. Gadamernek igaza van: az abszolút szabadság nem tartozik a történelmi emberiség lehetőségei közé. Térhez, időhöz, kultúrához kötve élünk — a hegeli tökéletes ön-transzparencia illúzió. Isten országa viszont valóság — az otthon, ahová legyőzhetetlen nosztalgia vonz bennünket. S az túlmutat ezen a világon (Jn 18,36a).

SOPSITS ÁRPÁD

## Egy válasz

Filmrendező

Ha komolyan akar az ember válaszolni a kérdésre, akkor a megadott, de érthető terjedelem semmire sem elég. Még csak az „otthon” fogalmának tisztázásához sem. Azt hiszem, az ember különböző életszakaszaiban egészen mást ért otthonon, mert mások az igényei, az elvárásai, lét- és lélekállapotai, és persze mások a jogai és a kötelességei is. De van néhány közös „dolog” talán, ami elengedhetetlen, hogy valamifajta otthonról beszélhessünk egyáltalán. Mik ezek szerintem?

Az otthon az a hely, ahol elengedheted magad, tehát önmagad lehetsz, ahol nem kell álarc, ahol bizalom vesz körül, ahol nem kell folyton hazudoznod, sőt „belsőleg” tilos, ahol tudod, hogy a többiek érted is vannak, és te is vagy másokért, s ahol akár meghalnak is érted, ha úgy adódik, és te is értük. Nagy szavak, nagy érzések, de ezek nélkül nincs „otthon”. Persze ez csak akkor igazi, ha ez kimondatlan, mindennapi és magától értetődő. És ahogy most ezeket leírtam, magam is rádöbbenek, hogy talán sohasem volt otthonom, illetve talán egyszer volt egy rövid ideig, és most van néhány éve. De már hatvanöt vagyok. Így ez nem sok, s talán nincs is jogom, tapasztalatom erről beszélni, hisz leginkább a hiányát éreztem, vagy mint nem fontosat elutasítottam. Nagy szerelmek, fontos, mély emberi kapcsolataim voltak, de az nem az otthon. És további kérdések törnek fel. Egyáltalán hely-e az „otthon”? Nem inkább egy szellemi, vagy még inkább lelkiállapot? A világban érzed magad otthon, vagy konkrétan valahol, vagy leginkább magadban? Vagy ezek összefüggnek, sőt feltételezik egymást? Ha valaki úgy érzi, hogy a pokol a „másik”, vagy „a pokol a többiek”, à la Sartre, óhatatlanul nincs, nem lehet otthona. Csak

akkor van rá esélye, ha megpróbál ebből a gondolatkörből kimászni. Számomra a legelfogadhatóbb magyarázatot a létezésünkre, az „itt-létre” Gabriel Marcel adta, amikor arra a kérdésre, hogy mit jelent szeretni?, a következő választ adta: szeretni azt jelenti; hogy „Te Vagy!”, hogy a másik létezik, és te is csak ebben a kölcsönös elfogadásban létezel, illetve létezhetsz, ha szeretetről beszélünk. Valami ilyesmi számomra az „otthon” is. S ezért pokoli nehéz.

De jönnek további kérdések. Az otthont neked teremtették?, vagy Te teremtetted?, vagy együtt teremtettétek?, és egymásnak? Ez mind-mind másfajta otthon. És mi van, amikor rátalálsz? — ahogy Ti kérdezitek. Én ezt az érzést nem ismerem, nem adatott meg, de feltételezem, hogy létezik ilyen. Például valamilyen közösség, amiben otthon érzed magad. Ami már előtted létezett, és te illeszkedsz, és ez nem esik nehezedre. Ezt keresheted is, és véletlenül is rátalálhatsz. Nincs szabály, nincs követendő út. Csak meg kell próbálnod nyitottnak lenni, illetve nyitottnak maradni. Ez utóbbi a nehezebb. Hogy van-e egyáltalán otthonunk? Készségtől, nyitottságtól, és igen, szerencsétől is függ, hogy van-e otthonunk. S hogy lehet-e közös? Igen, ha képesek vagyunk lemondani a túlzott önérvényesítésről, ha figyelünk a „másikra”. Hisz ettől lenne közös. Persze ez egyáltalán nem könnyű, ha figyelembe vesszük az ember alapvetően önző természetét, és a környezetet, a közeget, amiben él, illetve élni kényszerül. De ez leginkább személyes emberi tapasztalat és ebből fakadó világnézet kérdése. Amíg úgy érezzük, hogy menthetetlenül egyedül vagyunk, azt lehetne mondani, hogy nincs esélyünk az „otthon”-ra, az otthonteremtésre. De lehet, hogy pont ezért, illetve ennek ellenére Van. És ha van otthon, igen, az megszüntetheti a magányérzetet, vagy legalább is csökkentheti, vagy elviselhetővé teheti.

De bárhogyan nézem ezeket a kérdéseket, folyton az ötlök fel, hogy az ember nem lehet passzív résztvevője a saját életének, és a másokéinak sem. Folytonos keresésre, tetterre vagyunk kárhoztatva. S talán így mást jelenthetnek Madách záró sorai a *Tragédiában*, a „küzdj és bízva bízzál!” Vagy ahogy Rilke mondta: „az élet célja: kibírni”. Már csak azért is, mert nem tudhatjuk, hogy adatik-e másik, tehát itt és most kell tenni. Csak így van esély bármifajta „otthonra”. Persze, aki mélyen és igazán hívó, az gondolhatja másként. De passzivitásból nem születik semmi. Az anyagnak, a szellemnek, a léleknek is folytonos mozgásra, alakulására van szüksége, hogy bármi lehessen, vagy teremtsődjön. A nagy órát is, ha létezik, el kellett indítania valakinek.

Az utolsó kérdésre, hogy „hogyan tudom összekapcsolni az alkotáshoz szükséges magányt az elfogadó közeg ápolásával”? Hát viccesen, sehogy. Komolyan: próbálkozom. Próbálkozom folyamatosan. De hogy ez mennyire sikerül, azt a „másik”, a mások tudják. Az otthoniak.

# Otthon...

„Uram, Te voltál hajlékunk nemzedékről nemzedékre.”  
(Zsoltárok 90,1)

Református püspök

**Önnek mi a véleménye arról, hogy az ember miként találhat rá az otthonára?**

Az otthon az a hely, ahol az embernek kiteljesedhet az élete. Onnan „csak azért megyünk el” máshová, hogy újra, frissen megérkezhessünk oda; és ha kényszerből kellett elhagynunk hazánkat, vagy valami evilági „több” vezetett bennünket „idegenbe”, amikor csak lehet, visszatérünk eredeti helyünkre, mert „lélekben” mindig oda tartozunk. Az otthon a „valahová” tartozás öröme.

Az otthon erősen a gyerekkori kötődésekhez, élményekhez kapcsolódik, mert ezek az értékek végigkísérik az életünket. Az otthon az, aki vagyok, személyemben, kapcsolataimban, látásmódomban, gyökereimmel, hitemmel, kultúrámmal. Az otthon identitás és önazonosság.

Az „otthonosság” végső beteljesedése a mennyei haza, amelynek valóságát Jézus Krisztus által már ebben a világban megtapasztalhatjuk. Jézus Krisztusban „hajlékká” lett számunkra az Isten (Zsoltárok 90,1). A mennyei hazának, mint otthonnak, itteni „előképe” az egyház, a gyülekezet, a lelki, hitbeli otthon.

Az otthon biztonság, bensőségesség, intimitás, védelem. Az otthon az Isten rendjében mindenekelőtt a házasság és a család, mint „kis gyülekezet”, majd koncentrikus körökben a többiek: testvér, barát, munkatárs, település, régió, haza, nemzet, világ, emberiség. Elsősorban mindig azokért tartozunk felelősséggel, akiket az Isten különösképpen ránk bízott.

Otthonná lehet a kedves szoba, a kedves tárgyak, emlékek, a kertünk, egy fontos hely, amely „szent helyé” lett számunkra, mert oda valami meghatározó emlék köt, amelyben Isten jelenlétét is megtapasztaltuk. Otthon egy kulturális közeg, egy meghatározó mű. Otthon a feladat, a szakterület, amit az Isten rám bízott, amiben otthonosan mozoghatok...

**Van-e egyáltalán otthonunk?**

Mondjuk ki bátran: „Nincs itt maradandó városunk” (Zsidókhöz írt levél 13,14). Ebben a világban zárandokok, vándorok vagyunk; az itteni otthonunk ideiglenes. Csehov darabjait szeretem, mert hiteles őszinteséggel szólnak az emberlét mulandósága felett érzett szomorúságról, ami letagadhatatlan, és ami elől pótcselekvésekbe, szenvedélyekbe, élvezetekbe, munkamániába, fontoskodásba, ki tudja, még mi mindenbe menekülünk. A hiábavalóság kínja tény (Prédikátor könyve).

Isten ezt a földi életet eredetileg örök életre ajándékozta nekünk (1Mózes 1,31), de közben az ember visszaélt ajándékaival, büntetésként pe-

dig ránk szakadt a halál, és ennek következményeként az „otthontalanság” (1Mózes 3). Mégis, be kell rendezkednünk itt, ebben a világban, mert Isten feladatot bízott ránk. Ez a földi élet „töredezett” állapotában is Isten ajándéka, minden mulandóság ellenére az öröklét, az üdvösség része. Vagyis a feltámadott Jézus Krisztusban lehetünk úrrá az otthontalanságon, és találhatunk értelmet újra az emberi életnek.

Csak ezek után beszélhetünk arról, hogy evilági értelemben lehet-e egyáltalán itt otthonunk. Kell, hogy legyen! Otthontalanul élni csak kamaszként tűnik „bulinak”. Valójában menekülés, csavargás lesz az élet otthon nélkül.

Persze sokféle „hajléktalanság” van, a szó szerinti mellett a lelki, szellemi, hitbeli hajléktalanság is katasztrofális. A posztmodern, jóléti társadalmakban pedig ezt éljük meg: minden összekeveredett, nincsenek értékek, irányok, fix pontok, és a szabadság áradata elsodor bennünket a meder hiánya miatt. Az emberek nem tudják, hová tartoznak, hová tartanak, miért vannak itt? Csak a jelen élvezete érdekli őket. Ahol nem így van, ott „homályosan misztikus lelkiség”, vagy agresszivitás tapasztalható, vallási és ateista köntösben egyaránt. Az egyén kiemelése miatt „relatívva” lett a kozmosz, vélemények vannak, de igazság nincs. Szétestek a közösségek. Atomizálódott a társadalom. Az önzés átjárja életünk minden szegletét. Mindent megkérdőjelezünk, és erre még büszkék is vagyunk. Okos disputákat szervezünk. Lelkizünk és terápiára járunk, mert felnőttként is infantilis gyerekek maradtunk, akik még mindig keresik magukat. Mi ez, ha nem kínzó otthontalanság.

Pedig nem élhetünk így. Goethe Wertherével együtt sóhajthatunk fel: Milyen kevesek tudunk lenni, mi emberek, egymás számára. Belehalunk az otthontalanságba!

### *Lehet-e közös otthonunk?*

Nincs ennél nehezebb kérdés. Ha elvi, teológiai síkon fogom meg a kérdést, akkor nemcsak az „otthon”, hanem a „közös” kifejezés is nagy feladatok, kérdések elé állítanak bennünket.

Jézus Krisztusban nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő... — hangsúlyozza az apostol (Galata 3,28). Ebben a világban azonban önazonosságunk feladása egyben a biztos pusztulást is jelentheti. Meddig számíthat az, hogy milyen evilági gyökerekkel és sajátosságokkal, azaz „otthonnal”, önazonossággal (identitással) rendelkezem; és mikortól kell ezt elengedni, a szeretet, a béke, a nagyobb ügy érdekében? Hol van az a pont, ahol a krisztusi ember, éppen az ígéretekben bízva, alázattal lemond a sajátjáról, a másokra tekintettel? Vállalva akár a halál kockázatát is? Hol adhatjuk fel a saját identitásunkat a közösért, a „közös otthonért”, a „közös ügyért”, az egységért?

Mert van közös otthonunk. Ez pedig a lakott föld, amit művelnünk és őriznünk kell (1Mózes 2,15). Másik irányból megközelítve, ahogy már említettem, van közös otthonunk, koncentrikus körökben kifelé, egyre tágabb a közös nevező: házasság, család, testvér, barát, munkatárs,

település, régió, haza, nemzet, társadalom, közélet, ember, emberiség, világ, kozmosz, mennyei haza...

Van közös otthonunk, vannak közös, vitathatatlan értékeink, illetve mi itt vagyunk egymás számára, „mint közös otthon”, mert az Úr egymásra bízott bennünket. Van közös otthon, és ezt a közös otthont óvni kell! Ezt az „otthont” pedig egyféleképpen lehetne igazán óvni: ha megtanulnánk irgalommal, könyörülettel bánni egymással, ha megtanulnánk lemondani, ha képessé lennénk a másíknak is élni, ha tudnánk bizonyos helyzetekben hátrébb is lépni (1Korinthus 6,7), nemcsak „többet” és „többet” akarni, meg igazság címén csak a magunk igazát érvényesíteni... Persze, ebben a világban ehhez a másik is kellene, aki ugyanúgy irgalommal szeret, becsül, mint én őt. Ez a krisztusi etika. Hatalmas a kockázata, de nincs más út, egyébként elpusztítjuk az otthont és egymást. Ehhez a krisztusi élethez az örök élet bizonyossága ad garanciát. Merünk-e közösséget vállalni az Evangéliummal, éppen egymásért és a ránk bízott „otthonért”? (Filippi 1,3-6)

### *Megszünteti-e az otthonunk a magányunkat, vagy menthetetlenül egyedül vagyunk?*

Pilinszky írta, az ember magányáról, arról, hogy valójában minden egyes ember egy áthatolhatatlan „egység”, aki alig tudja az életét megosztani mással, még a házasságban is alig: „Az ágy közös, a párna nem...”

Individuális korunkban pedig egyre magányosabbak leszünk. Bajban szinte elképzelhetetlen, hogy bárki is kiállna bárki mellett. De ha nekünk jobban megy éppen, akkor is hajlamosak vagyunk elfeledni, hogy milyen ingatag minden. Az irigység és a bosszú pedig határtalan aljasságokra képes.

Sokféle „otthontalanság”, sokféle baj, testi, lelki, egyéni, közösségi „betegség” terhel bennünket, hiszen ebben a világban nincs tökéletes és teljes, az egyház sem az. János evangéliuma 5. fejezetében olvassuk, hogy a harmincnégy éve beteg embernek nem volt segítsége, mert betegekkel volt körülvéve, és a nyomorúságnak az a természete, hogy mindenki a magáét szenved, ezért mindenkinek a sajátja a legnagyobb. Ezért mindenki önző módon a saját bajára keresi a megoldást. Ki tagadhatná meg ennek „jogosságát”? Mindenki csak magával törődik, s élete egy pontján átéli, ha bajba kerül, nincs segítsége, nincs „embere” (7).

Az Evangélium azt hirdeti, hogy „van emberünk”. Isten ugyanis Jézus Krisztusban emberré lett. Ez az Evangélium, a Biblia központi üzenete, amely köré minden rendeződik, mint vasreszelék a mágnes köré. Tehát van emberünk, ebből következően van megoldás. Az egyetlen élő Isten azért lett emberré Jézus Krisztusban, hogy megoldást adjon az ember nyomorúságára. A megoldás több mint a testi gyógyulás. A megoldás az örök élet, az üdvösség, az Isten eredeti rendje, amelybe visszahelyezi az emberi életet, és amely által feltisztul, megbékül, meggyógyul és rendeződik a jelen. Ez a „megoldás” persze lehet testi gyógyulás is, ha Isten úgy akarja, de annál mindig több, akkor is a mi-

enk, ha nincs testi gyógyulás. Ez a megoldás a megváltás, de azért használtam mégis a „megoldás” kifejezést, mert ezt a ma embere jobban érti.

Tehát van emberünk, van megoldás, s ennek áldott következménye, hogy ebben a világban mi is egymás emberei legyünk, ne pedig egymás farkasai, vagyis figyeljünk sokkal jobban oda egymásra. Tegyük otthonossá ezt a világot.

Mondok egy példát erre. Nemrégiben egy fővárosi színház előadására kaptunk ajándékjegyet. Ez egy vígjáték volt. Nem a szellemi kapacitásunkat vette igénybe, nem is ez volt a cél, de jókat nevettünk, felüdültünk, ahogy két felvonáson keresztül egyik poén hangzott el a másik után, fokozva a legvégsőig, hogy még az utolsó percekre is jutott egy-egy váratlan, de nagy hahotára indító humoros fordulat. Az előadás után azon gondolkodtam, hogy miközben mi jót derültünk, a színészek milyen megfeszített munkát végeztek, itt ugyanis több órán keresztül nemcsak a saját szerepükben kellett tökéletes odaadással jelen lenni, hanem másodpercnyi pontossággal figyelniük kellett egymásra, egyébként nem sült el a poén. Elnézést a világi példaért, de pontosan erről van szó. Ez a krisztusi feladat: odaadással helytállni a magunk helyén, és nagyon odafigyelni egymásra. Legyünk egymás emberei. Az egyháznak, Krisztus testének, mint együttműködő egységnek, ebben példaként kell jelen lenni ebben a világban; így is hirdetve, hogy van emberünk, van megoldás, és egymás embereivé lehetünk.

Van-e emberünk? Ha egy van, már nagyon becsüld meg. De több van! Vedd észre, adj érte hálát! Nem vagyunk egyedül! Van emberünk, van otthonunk!

*Voltak-e az életében olyan kitüntetett események, amelyek az otthon érzetét nyújtották?*

Sokat megyek. Hazaérni mindig egy csoda. Ahol a szeretteim vannak, ott vagyok otthon. A kitüntetett esemény mindig az, amikor hazaérkezéskor ők megölelnek, mintha az Isten ölelését, az Úr érkezését tapasztalnám meg ilyenkor; a mennyei haza jelenvalóságát!

*Hogyan tudja összekapcsolni személyes életében az alkotáshoz, a gondolkodáshoz, az elmélyüléshez szükséges magányt az elfogadó közeg ápolásával?*

Olyan életszakaszban vagyok, hogy túl sok az inger és kevés a nyugalom. Ez azonban kortünet. Ma, a multimédia korában, még a legszegényebbek is egy képernyőt nyomkodnak, az egész világ monitorok előtt ül, és nekem is percenként sokat „pittyen” a telefonom, hogy megint keresett valaki. Sok áldása van mindennek, ugyanakkor még több átka. Ezeket még fel sem fogjuk. Nem részletezem. Arra azonban kíváncsi vagyok, meddig lehet még ezt srófolni. Mikor lesz egy összeomlás?

Őszinte leszek: a legnagyobb kihívás számomra az, hogy az elektronikus kommunikáció korának virtuális világában hogyan lehet elvonulni, hiszen előkerítenek és megszüldnek, ha egy e-mailre nem vá-

laszoltam „azonnal”. Már-már azt tapasztalom, hogy nem is tudok csendben lenni. Mindenki felpörgött, zizeg, kever, variál, ebben keresi léte értelmét; és már el is felejtettünk, nem tudunk megállni, igazán pihenni, netán imádkozni, az Úr elé állni, Igéjében gyönyörködni (Zsoltárok 1).

Ugyanakkor pedig nyugdíjasaimtól azt hallom, hogy egyszerre túl nagy lett a csend, az elfeledettség.

Egy bizonyos: „Velünk az Isten!” (Máté 1,23) Jézus Krisztus Evangéliuma otthonná teremti újra ezt a világot, és bátorít minket is a krisztusi úton való járásra, az örök élet bizonyosságának hitvalló bátorságával és ugyanakkor irgalmával.

*Pápa–Balatonalmádi, 2017. október 20.*

SZABÓ T. ANNA

## Az otthon

Költő *Az otthon az, ahol besüt a nap,  
sok tiszta fal és langyos bútorok,  
az ablakon túl ágak hajlanak,  
ahol a zene fényesen forog.*

*Az otthon az, hol dolgozni lehet,  
ahol írás és gyermek születik,  
hol tea fő, és a kenyér meleg,  
mi álmodni és ébredni segít.*

*Az otthon az, hol könyv és kép ölel,  
bekuckózol és hosszan olvasol,  
ahol figyelhetsz, minden érdekel,  
hisz enélkül nem jó neked sehol.*

*Az otthon: ismered zegét-zugát,  
de ha kilincsre markol a kezéd,  
alvajárón lépsz új terekbe át,  
mert minden ajtód másfelé vezet.*

*Az otthon az, hol nem rettegsz soha,  
ahol a tér is biztat és segít,  
ez belső békéd biztos záloga,  
itt sírhatsz is, hisz öröme derít.*

*Az otthon az, hol mindig süt a hold,  
ahol párnádon csillag aluszik —  
ahol egymásba ér a lesz s a volt:  
fénybe forgat és fényleni segít.*

SZŐKE PÉTER

# Otthon és otthontalanság

*Karácsony előtti gondolatok*

A Sant'Egidio közösség  
magyarországi vezetője

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának statisztikája szerint a világban mintegy hatvanmillió menekült él. Azaz olyan emberek, akik valamilyen okból — általában háború miatt — elhagyni kényszerültek otthonukat, hazájukat. Franciaországnyi ember... Eközben a föld lakói felső egy százalékának a vagyona megegyezik a másik kilencvenkilenc százalék vagyónával. Hatvankét család pedig annyit birtokol, mint az emberiség szegényebbik fele.

De elég Budapesten körülnézni. Hány ember fekszik az utcán, az aluljárókban úgy, hogy nincs más vagyona, csak az a néhány rongy, amit visel? Esetleg egy szatyornyi egyéb holmi, egy pokróc, ami ahhoz nehéz, hogy magával cipelje, de ahhoz értékes, hogy otthagyja. Így nem tudja intézni ügyeit, nem megy orvoshoz, nem keres magának munkát, szállást. Már vagy tíz évvel ezelőtt egy este a Sant'Egidio közösség fiataljaival forró teát osztottunk belvárosi hajléktalanoknak. A Kígyó utcában, egy női divatáru üzlet előtti rácson idős néni feküdt. Életkora hetven körül, a hőmérséklet bőven nulla fok alatt járt. A rácson a pincéből valamivel melegebb levegő áramlott felfelé. Ez megővta a fagyhaláltól. A kirakatban kosztümök, szoknyák, cipők, táskák... A kiegészítők is százezer forint feletti áron... Apokaliptikus kontraszt. És mégis, ez az apró Margit néni mindig mosolygott. Akkor is, amikor dideregve állt a nála tíz számmal nagyobb adománybundájában a Deák téri éjszakában, és ragyogó arccal arról álmodozott, hogy másnap hajnalban hat órakor a Teleki téri piacon lesz, mert olyan finom, friss krumplis lángost sehol nem adnak, mint ott. De nem fogom elfelejteni annak az afgán édesapának és kislányának az arcát sem, akiket 2015 adventjében, szintén igen hidegben, egy horvátországi sáttortáborban láttam, ahol menekültek tízezreit tették vonatra és indították el Németország, az ígéret földje felé. A kislány neve Zarah volt. Talán Sára, aki a bibliai Ábrahám, a koráni Ibrahim felesége... Az apa szomorúan mesélte, hogy felesége meghalt — nem háborúban, vagy terrorcselekményben, hanem balesetben. Ketten vannak egyedül a nagyvilágban. Nem tudják, mi lesz velük, de bíznak. A remény harcosai — mondta Ferenc pápa a migránsokról.

Ábrahám, de még inkább Jézus a par excellence migráns. Dávid Katalin meséli a *Soah. Emlékirataim a vészidőszak idejéből* című könyvében a következőket. 1944 májusában páter Sass, szegedi jezsuita szentsegimádást vezet. Kiáll a hívek elé, és az Oltáriszentségre mutat: „Miért jöttetek ide imádni ezt a zsidót?” Vagy migránst — mondaná ta-

lán ma. Vagy hajléktalant, halálra ítéltet... Alászállt a mennyekből, alá-  
szállt a poklokra — imádkozzuk a Hiszekegyben. Simone Weil, a *Jegyzet*  
füzetben: „Lesülyedni olyan mozgással, amelyben nincs része a ne-  
hézkedésnek... A nehézkedés lesülyeszt, a szárny magasba emel: miféle  
meghatványozott szárny képes alásülyedni nehézkedés nélkül? A szá-  
nalom leereszkedik egy bizonyos mélységig... Hogyan képes az irgalom  
még lejjebb szállni?”

A keresztény — ha Krisztus követője — maga is hontalan ebben  
a világban. Emlékszünk a *Diognétoszhoz írott levélre*? „Saját hazájukban  
laknak, de mégis jövevényekként... bárhol, idegenben is otthon van-  
nak, de minden haza idegen számukra.”

Hogyan tudunk segíteni az otthontalanoknak? A hazátlanoknak?  
A hajléktalanoknak? Hogyan lehet befogadni őket? A szükség mindig  
meghaladja lehetőségeinket. Igaz ez egyénre, államra. A válasz az, hogy  
el kell kezdeni. Egy pohár víz, egy darab kenyér, egy mosoly az éle-  
tet jelentheti annak, aki kapja, az örök életet annak, aki adja. Vagy a te-  
rített asztal. A szegények karácsonyi ebédje december 25-én, templo-  
mokban, az eucharisztikus liturgia meghosszabbításaként, mint az  
őskeresztények idején. Itt, Magyarországon, Budapesten, Pécsen is.  
A testvériség asztala, amiről Martin Luther King álmódott, ahol sok  
hely van, mint az Atya házában.

TÓTH KRISZTINA

## *Neked van otthonod?*

Költő, író

Otthon az, ahol vakon megtalálod a villanykapcsolót. Otthon az, aho-  
vá belépve megérezed az ismerős illatot. Otthon az, ahol a könyveid van-  
nak. Otthon az, ahol újabb és újabb leveleket hoz a növény, amit pár  
évvel korábban magad ültettél. Otthon az, ahol mindig jó egyedül len-  
ni. Otthon az, ahol a gyereked alszik a másik szobában. Otthon az, aho-  
vá csak az léphet be, akit te magad meghívsz. Otthon az, ahol nem fá-  
zol. Otthon az, ahol ismered a fények vándorlását az ablakokon. Otthon  
az, ahonnan látod legalább az ég egy kis darabját. Otthon az, ahol min-  
den éjszakai hangot be tudsz azonosítani. Otthon az, ahol hajnalban  
felébredve nyugodtan visszaalszol. Otthon az, ahol ismeri tenyered a  
kilincseket. Otthon az, ahol arcokat látsz a padló rajzolatában. Otthon  
az, ahol története van a tárgyaknak. Otthon az, ahol tested nyomot ha-  
gyott a bútorokon. Otthon az, ahová idegen, álmatlan éjszakán haza-  
vágysz. Otthon az, ahol betegén lábadozol. Otthon az, ahol mezte-  
lenül átmehetsz a szobán. Otthon az, ahová évtizedek múltán is  
visszavágysz.

Otthontalan vagy, ha nincs többé hová visszavágynod. Otthontalan  
vagy, ha nem ismered az éjszaka hangjait. Otthontalan vagy, ha nem  
zárhatod ki a világot. Otthontalan vagy, ha nem tudod, hol alszik a gyer-  
meked. Otthontalan vagy, ha nem látod az ég egy kis darabját sem. Ott-

hontalan vagy, ha bárki beléphet hozzád és nem csukhatod magadra az ajtót. Otthontalan vagy, ha nem vetkőzhetsz nyugodtan meztelenre. Otthontalan vagy, ha éjszaka felébredve nem mersz többé elaludni. Otthontalan vagy, ha egyáltalán nincsenek tárgyaid, mert nem hozhattál semmit magaddal. Otthontalan vagy, ha fáznod kell. Otthontalan vagy akkor is, ha folyton éhezned kell, hiába vesz körbe négy fal. Otthontalan vagy, ha arra a szóra, hogy otthon, már csak egy gyerekkori kép jut eszedbe. Otthontalan vagy, ha nem szereted az embereket, akikkel otthonodon osztozol. Otthontalan vagy, ha senki sem szeret. Otthontalan vagy, ha nincs élő ember a földön, akinek az otthon szóról a te arcod jutna eszébe. Otthontalan vagy, ha nincs teremtetett lény, akinek a létezésed lenne a hajlék. Otthontalan vagy akkor is, ha testedet idegen, eltévedt vándorként lakod, a szemek függönyét nappalra minduntalan behúzva, a világ változó hangjait szobáidon kívül rekesztve.

## A magány megközelítései

VÁRSZEGI ASZTRIK

Pannonhalmi főapát

„A sivatag eleinte: csönd és üresség; nem nyílik meg mindjárt az első napon szerelmesének. (...) Két lépésre tőled a férfi, aki kolostorába falazta magát, és számodra ismeretlen szabályok szerint él — valóban tibeti magányba vész, olyan messzeségbe, ahová soha, semmiféle repülőgép nem vihet el. Hiába néznéd meg celláját: üres az! *Az ember birodalma bent van, önmagában.* A sivatag se homokból, berberekből és fegyveres mórókból áll...” (Antoine de Saint-Exupéry: *Az ember földje* című munkájából).

Saint-Exupéry idézett mondata: „*Az ember birodalma bent van, önmagában*”, évtizedekig meghatározó volt számomra, nem öncélúan, hanem hogy meghódítsam saját „birodalmamat”, általa magányomat is.

Ismerem a magányt, főként a gyermek magányát. A környezetemben élő felnőttek úgy elrontották életüket, hogy egy életen át főként önmagukkal voltak elfoglalva. Morzsánságként keresték össze maguknak az élet örömet és éppen időszerű értelmét. Korán rájöttem és megtapasztaltam, hogy örömteli és gondtalan gyermeklétem felnőtt magányuk oldószerre, sőt összekuszált életük értelme lehetek. A gyermek magányának tapasztalata, emléke lelkem mélyén él, és ha magányos gyermeket látok, nem tudok könnyek nélkül továbbmenni. A Nyilas Misik bennünk és velünk élnek, és ha a névtelen Nyilas Misikkel összefutok, nem úszom meg könnyek és sírás nélkül felnőtt korban sem.

Eddigi életem és örömmel megélt hivatásom azt jelenti, hogy szinte mindig emberek között élek. Ez évtizedeket átívelve és a minden napokban is nagy „mozgástér”, nagy tapasztalati lehetőség. Érzékeny

vagyok a legkisebbek, a gyerekek magárahagyottságára. Felismerem a kamasz gyötrő magányát, egyedüllétét, a fiatalok nyugtalanító lelkiállapotát, amikor türelmetlenül akarják túllépni magányukat, érzekelem a „nap terhet és hevét” hordozó felnőttek magára maradottságát, ezt magam is sokszor megtapasztaltam már, és sokszor fájdalommal látom az idősek, az öregek üres és értelmetlen magányát. Ez esetleg — egy betegség révén — akár még rám is várhat. Vannak természetes magány-tapasztalatok és vannak fájdalmasan értelmetlen magányok, tehetetlen magányok, amelyeken ember a legjobb szándékkal sem tud segíteni.

Magányunk, magányom sokrétű valóság. Az örömtelítőt a gyötrő és lelket megölő állapotig minden árnyalat benne van és megtapasztalható. Leginkább úgy érzem és úgy tudom megragadni, hogy lét-tapasztalataim közé tartozik. Igazában véve „eszköz”, amellyel a Végtelent, magát az Istent megközelíthetem, illetve Ő elém jöhet, rám találhat. Ha a Végtelen betölti, érinti maroknyi létem magányát, akkor egy vagyok a Végtelennel, sőt túlcsozodom önmagamra, és mások, sokak magányát is oldani tudom. Eszköznek tárgyasítottam magányomat, szívem szerint kiegészíteném a Hegyi beszédet még egy „boldogsággal”, mert ahogy szegénységemre, szomorúságomra, szelídség igényemre, éhségemre és szomjámra, az irgalmasság és a tiszta szív utáni vágyamra, továbbá békeségvágyamra Isten, az Atya a válasz, úgy életem vigasztalása, magányomnak gyógyszere is egyedül az Atya. Teremtett voltom beteljesítője, nyitott kérdéseim válasza — hitem, meggyőződése és tapasztalatom szerint — egyedül a Teremtő, irgalmas Isten. Ezért a magány reményt-hordozó tapasztalat, útmutató a Teljesség felé. Szent Ágoston fogalmazza meg e vágy-teológiát számomra megnyugtatóan: „Vágyakozunk, testvéreim, hogy betöltsünk.”<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Szent Ágoston:  
„Desideremus ergo,  
fratres, quia implendi  
sumus”. In: *Epistolam  
Ioannis ad Parthos  
tractatus decem.*  
IV.6 (27,6)

Lelki írók keresik a magány, az elmagányosodás okait, és gyógyírt is ajánlanak. Csupán néhány, megítélésem szerint is fontos okra, gyógymódra szeretnék utalni: az önzés, mások elítélése, a sértődöttségre, irigységre és hiúságra való hajlandóságunk. Megszokjuk, hogy hamis példához igazodunk. Amíg az önfejlés és a makacsság szabadon működhet az emberben, amíg az ember nem veszi fel velük a harcot, addig azok belső magányba taszíthatnak bennünket: nem engedik, hogy szívünkben megszülessen az önfeláldozás vágya. Gyanútlanul magunkat érezzük a világegyetem középpontjának, a többi ember pedig körülöttünk forog. Az önmagunk iránti elvárás, hogy mindenben feddhetetlenek legyünk — bűnös út, csüggedéshez, zárkózottsághoz, és végül belső magányhoz vezet. Hogy a gyógymódról is szóljunk: Dorotheosz abba (6. század vége) szemléletes tanítóbeszédében mondja el. Az életünk egy kör. A kör középpontja — az Úr Isten, az emberek útjai pedig — olyan sugarak, amelyek a kör közepe felé tartanak. Minél több ember törekszik a kör felé, vagyis Istenhez, annál közelebb kerül a többi emberhez is. Ez az ima útja. Minél közelebb kerülünk a többi emberhez, annál közelebb kerülünk Istenhez is. Ez pedig a felebarátunkért

végzett önmegtagadás útja. A magány — a kör széle. Induljunk el a kör közepe felé!

Egy idős rendi testvérem temetésén sokunk számára emlékezetes egy búcsúztató beszéd. Maga a beszéd szeretetből fakadó tanúságtétel volt. Azt tette hitelessé, hogy ezt egy kívülálló mondta el. A tézis Pilinszky János gondolata volt: „*Merni egyedül maradni. Igen, ez az ember legkeserűbb kenyeré. A bukás és a siker fölismerhetetlenségig közös útja.*”

Merni egyedül maradni Istennel. Merő keserűség a rögre görcsösen kapaszkodóknak, de siker és elvehetetlen győzelem a bátraknak, akik a hit erejével áttörtek a megragadható dolgok végső, kozmikus mezsgyéin is, s kenyerük immár ama „mindennapi”, amelyet az Atya ad nekik az Evangélium ígéiben és a szentáldozásban, örök életre szóló táplálékként.

Kemény valóság, kegyetlen igazság, hogy aki „bukik”, vagy „sikeres”, az kegyetlenül magára marad. Korunk tömeges példákat mutat, ha éber szemmel tekintünk szét magunk körül. Ilyenkor, ezekben az „esetekben” szinte kifogy a vigasztalás szótára, ha akár a „bukót”, vagy akár a „sikereset” akarjuk vigasztalni, vagy támogatni. A keresztény lélek szeretetből ihletett lélek, és ha ez a hittapasztalat tudatosodik benne, akkor a „merni egyedül maradni” a járható út, és ez egyúttal kiút is, mert út a Végtelenhez, út a másikhoz, mert amikor az ember mer egyedül maradni, akkor szabad Istenre, a másokra, sokakra, és szabad önmagától is.

VASADI PÉTER

## Karácsony, 2017

Költő

*Kerti vörösfenyőim alatt  
ünnepelem a Születést.  
Negyven centiméteres csemeték  
voltak; ma huszonöt métereseek.  
Csöndbe' vagyunk, de hallom  
a fatörzsek halk ropogását,  
s ahogy mormolva emlékeznek  
a nagyerdőre, hol rajokban  
sorakozva kórust gyakoroltak.  
Meg szoktam őket ölelni.  
Nagy türelemmel hagyják.  
Mikor átnyargal köztük  
a szél, megrázzák magukat,  
de fényes, fölényes nyugalomba'  
maradnak.  
Mindazt bírják, érzem, ami  
a Megszületettnak kedvére  
lehet. Az ártatlanság*

növényi tudás. Ha tépi is  
őket a vihar, védik a  
riadt kisállatokat lepedőnyi  
lombjuk alatt. Mindentudásuk  
ára az, hogy nincs tudatuk.  
...A nagy csöndben, Főt felől  
valahol kondul a harang.  
Imádságba bugyolálva  
megjött a Fiú.  
Krisztus lelke, szentelj meg  
minket.  
Krisztus világossága, lobbanj  
föl bennünk.  
Te, örök születő, remény a neved.

VELKEY GYÖRGY

## Otthon lenni és otthont teremteni

(gyermekkor, helyek és közösségek, kórház, idő,  
nyaraló, nyelv és nemzet)

Orvos, a Bethesda  
Gyermeckórház  
főigazgatója

### *Hely és közösség*

Az otthon a gyermekkorral szoros kapcsolatban van: gyermekként rögzül az otthonérzés, majd a gyermekeknek teremt otthont a családalapító pár, ha egymásban újra gyermekké válva otthonra lel. Leginkább abból az érzésből teremt mindenki, ami otthon rögzült — a kétféle szag, íz, érintés, zene, szín és egyéb mintákhoz ragaszkodva, majd azokat átformálva és együtt újjá alkotva, veszítve-teremtve születik így egy új otthon.

Az otthon hely és közösség. Az otthon a jó hely: az ágy, a szoba, a kert, a hegyoldal, a falu. Az otthon a szeretetteljes közösség: az anya, az apa, a testvérek, a nagyszülők, a szomszédok, az osztálytársak, majd a kedves. Az otthon élménye a mélyen rögzült jó érzetek kavalkádja: a túrós csusza íze, a vonatfűtty, a hóbogyó összenyomásának érzése, a nagymama kötényének mintázata és illata. Mindenkinek más, teljesen egyedi, mégis egészen általános. Az otthon jó és szeretetteljes. Az otthontalanság ezeknek a hiánya: a nem jó hely és a szeretet nélküli kapcsolat. Maga a hiány: az idegenség és a magányosság. Mindkettőt hordozzuk: az otthont és az otthontalanságot.

A jó, a szeretetteljes az isteni. Az egyedüli teljesen jó és szeretettel telt az Isten. Az otthonérzés az istenire való emlékezés. Az otthonteremtés az isteni újratерemtésének a vágya. Egészében re-

ménytelen az otthontalanságát hordozó embernek, de fel-felcsil-  
lanhatnak az otthonérzetek belőle: ez kegyelem. A Család.

### *A Bethesda*

A gyermekkort érintő belső drámák a gyermekkorházban megje-  
lennek. Az otthonból kiszakított, idegenül keresgélő kis család, vagy  
éppen az otthontalanságból átmeneti menedéket keresők kórházi ott-  
honra lelése: egy-egy idegen kórházi ágyban fekvő kisded és a mel-  
lette zsebkendőnyi helyre letett szivacsos vagy sámlin gubbasztó  
anya. (Jászolba tett Jézusok mellett virrasztó Máriák hiányzó vagy  
háttérben szorongó Józsefekkel.) A gyermekkorház ezért otthon is  
szeretne lenni. Színnel, hanggal, simogatással, ízzel. Gyógyító hely,  
túl a tudományon, túl a minőségirányított ápoláson és orvosláson.  
Hely és közösség. Mert a gyermekkorházba került otthontalanok-  
nak, vagy az ott otthonukat keresőknek otthonos hely kell jó érze-  
tekkel, szeretetteljes közösséggel — ez isteni út, vagy legalább is-  
tenkereső: ilyesmin jár a Bethesda, mint gyermekkorház.

### *Az idő, a nemzet és a nyelv*

Az otthon az, amikor megáll az idő. A katarzis. Ez is a gyermekkorral  
és az otthon teremtő szerelemmel van kapcsolatban — az örökké  
tartó pillanatok: a fűben egy ide-oda mozgó hangyát hasalva bámuló  
gyerekek megőrzött nyár illata, vagy a kedves végtelen ideig le-  
nyomatot hagyó röpke mozdulata.

A huszadik század szétzilálta az otthon sugárzó helyeket, és így a  
végtelenbe nyúló időt is: hol van már a Kosztolányi előtti generációk  
sokaságának ütő „ódon ónémet cifra óra”? Esetleg valahol egy szabadkai  
régészeti lelőhelyen — az utódok pedig más városban, országban, föld-  
részen. Háborúk, diktatúrák és a határok húzogatása után a hely rend-  
re új, és gyorsan változik: az otthontalanság fokozódik. A huszonegyedik  
század infokommunikációs rendszerével a személyes közösségeket vir-  
tuálissá teszi. Az épületeket, a tereket és a tárgyakat gyorsan cseréli.  
Így nem lesz életre szóló állandóság. Nő az otthontalanság. Ebben a  
relativizálódó tárgyi és emberi világban az otthon jelentő hely és a kö-  
zösség utáni vágy új fogódzókat keres.

A mi családunk előző két generációja városról városra új ország-  
határokon át rángott ide-oda börtönök és megaláztatások közt buk-  
dácsolva — a polgári és paraszti világ sokmillió táborával. Ma pedig  
újabb generációkként mozgunk leamortizálódó panelek és elsorvadó  
közösségek között keresgélve. A nyári lassuló idő és a családi közös-  
ség utáni vágy szülte az újra és újratermelt új, alternatív otthonteremtést:  
a nyaralóépítést. Egy hely megalkotását, ahol elfér a kisebb-nagyobb  
szeretett közösség. Szünidőben, amikor fajsúlyos, és emlékezetes az idő.

Így, négy-öt botladozó generáció közepén akkor érzem magam leg-  
inkább otthon, ha a nyelvünket hallom, és ugyanaz a melegség tölt  
el a szülővárosomban, mint Gyimesfelsőlokon, Dunaszerdahelyen  
vagy Munkácson. Talán épp ez a felbolydult nagy nemzetköziség mu-

tat erre rá újra. A nemzet lehet újra az otthonunk? Azok a helyek és azok a közösségek, akikkel egy anyanyelvet beszélünk? Akiknek ugyanazt jelenti, hogy cserebogár, napnyugta vagy csók?

ZALÁN TIBOR

## Otthon, édes ott

Költő, író

Az otthon, *mint* közösségi létforma, bennem sokáig *így* nem merült fel. A szó értelmezett formájában. Az otthon az otthon, és nem tautologikus megfelelést akartam itt megképezni, inkább arra szándékoztam rámutatni, hogy az otthon a maga természetességében nem kíván definíciót a benne, akár vele, élőtől. Hogy az otthon több-e egy közösségnél, erről már érdemes lenne elgondolkodni, de ez semmiképpen sem lenne mostani töprengésünk részletesen kifejtendő tárgya. A maguk természetességében létező jelenségek csakis a hiányukban mutatkoznak meg teljes valóságukban. A nincs-hez viszonyított létező azonnal felkelti az érdeklődésünket, és legtöbbször a rokonszenvünket, szomjúságunkat, megvágyásunkat is.

Otthon lenni nem több, és nem kevesebb, mint a helyünkön lenni. Ezzel azt mondtuk, otthon lenni a legtöbb, mert helyünkön levés a számunkra. Derűs, egyszerű és meleg otthon burkában nőttem fel, és még az otthoni helytől való eltávolodásom után is éreztem ezt a burkot magam körül. Érdekes módon, először egy mesejáték írásakor kerültem szembe azzal a lehetőséggel, hogy valakinek nincs otthona. Hogy egyáltalán, lehet olyan, hogy otthontalanság. (Bár olyan gyerekekkel is jártam iskolába, akiknek a nevelését az anyjuk-apjuk nem vállalta föl, kvázi nem voltak hajlandóak megteremteni nekik az otthonukat, mégsem tűnődtem el ezen akkor mélyebben, hiszen a gyerekek *gyermekotthonba* kerültek, s ha elsődleges nem is, de volt egy másodlagos pót-otthonuk.) Visszatérve a *Rút kiskacsa* című Andersen-mese általam írott adaptációjára, abban a műben keres a nagyvilágba kiüldözött tapasztalatlan és naiv kiskacsa egy szót arra, ami meleg, állandóság, szeretet, biztonság, békesség, meghittség, nyugalom stb. egyszerre, és nem találja rá a szót, pedig már hallotta, ha nem is tapasztalta meg a jelenlétét: *hogy is mondják...* erőlködik, *úgy hívják...* próbálja megtalálni a kifejezést, míg végül kiszakad belőle: *otthon!*

Az otthon tehát, jutok arra a következtetésre, nem feltétlenül, vagy nem csak, közösséget jelent, hanem emberi melegséget, állandóságot a ferdén mozgó világban, áradó szeretetet a közömbösség fagyos éva-daiban, a megérkezhetőség biztonságának lehetőségét elbizonytalanító időkben.

Az otthon viszonyítási pont a világban. Az *otthontalanság délkörein* című versemben az otthontalanság megélésének élményét csakis azok a viszonyítási pontok tették lehetővé, melyek az otthonhoz mint olyanhoz kapcsolódhattak vissza. Hálát kell adnom Istennek, hogy eddig

még mindig fölém borult az a boltozat, amit otthonnak is hívhatunk. Otthonomnak. De akkor mit kerestem az otthontalanság délkörein?

Az otthon természetesen embereket, magunktól más embereket jelent, akik valamilyen formában fűződnek egymáshoz. Otthon meleg közeli emberi kapcsolatok nélkül nem létezik. Egy ember önmagában nem alkothat otthont, mert sem a befogadás, sem a viszonyítás folyamatát nem tudja lepergetni a maga számára. Az otthonhoz tartozó személyek, általában apa, anya, testvér, házastárs, gyermek, unoka, együttesen képezik meg azt az erőteret (amit az előbb boltozatnak hívtam), mely megtartó vonzásával átvezényli az embert léte gödrei fölé. Fel kell említeni, hogy az otthonhoz tartoznak a már a másik világban létezők, a halottak, illetően módon, bár tetszhet ez morbidnak akár, az otthonnak része lehet, sőt, adott esetben része kell legyen, a temető is, az eltemetett, de valójában a sírok fölé kerengő emlékekkel, élményekkel, közösen megélt órák ízeivel.

Az otthon hely is. Ha nem lenne az, miért épülnének föl újra a leégett vagy a pusztító bombáktól lerombolt házak ugyanazon a helyen, ahol a katasztrófa egyszer már megtörte, összerombolta őket. Miért építi újra meg újra az ember a házát a folyó ártéri részén, ugyanoda, ha tudja, hogy a megáradt víz évről-évre romba dönti az újabb és újabb építményeit? Lehet, hogy az otthon egy kijelölt transzcendentális pont a nagyvilágban, ahol az ember be tudja fedni magát saját magával, körbe tudja venni a szeretteivel és a számára kedves vagy fontos emberekkel.

Az otthon emléke is otthon.

Az otthon természetesen elfogadás, de egészségében elfogadása a másinak, ahogy a bibliai tékozló fiút fogadja apja, mint egy feltámadott halottat, úgy kell el- és visszafogadni az otthon közösségébe az onnan kitántorgott, eltévelyedett lelkeket, a bűnt kóstoló szájjal és szívvel visszaérkezőket, az Istentől elhanyagolt árnyékokat, akár az egoistákat, altruistákat, a másságban élőket, a másként gondolkodókat, a másként cselekvőket, a nem cselekvőket, az életükben holttá nyomorodottakat. Az otthon természetesen befogadást is jelent, az ember ott talál otthonra, ahol mindezek a teljesség-elfogadási gesztusok természetessé teszik a beérkezését, elhelyezkedését, átformálódását, az otthon közösségi formáinak elfogadását, át- és visszavételét.

Arra a kérdésre, lehet-e közös otthonunk, a magam részéről határozott nemmel válaszolok. Otthon közössége van. Közös otthonunk nincs. Mert amíg az otthon közösségét körül tudjuk írni, határozni, addig a közös otthonunk a bizonytalanságok sorával van teli. Kire vonatkozik a többes szám első személyű birtokrag, adott esetben, mert idegenekről van elsősorban szó, visszavonatkozatható-e rám? Vannak nagyobb közösségek, úgymint nemzet, úgymint politikai tömörülés, s vannak kisebb, praktikus célokkal létrejött, már nem kicsi, de még nem is makro-közösségek, gondoljunk itt munkahelyekre, vallási csoportosulásokra, valamilyen céllal összeverbuválódott „csapatokra”. Ezekben a *közöst* mindig valamilyen célból hozzák létre, míg az otthon közössége spontán teremődik, lélegzetből és nyálból, akár a fecskéfészek.

Az otthont nem megkeresni kell, az otthon jószerével megkeresi magának az embert. Alakítja, s azzal maga is kialakul. Az otthon nem a magány megszüntetésének a színtere, már ha az ember egzisztenciális magányát értjük ezen. Az ember alapvetően magányosságra ítélt lény. Világba-vetettségben magányos. Viszont az ember szociális magányának feloldója elsődlegesen az otthon. Nem vagyunk menthetetlenül magányosak, de menthetetlenül egyedül vagyunk. Világban létezésünk társas lét lehet.

Az otthon és az alkotás nem egymással feltétlenül érintkező fogalmak. Az alkotás erősen individuális lélek- és elmegyakorlat, amelynek az otthon helyet adhat, de nem lehet hatással arra. Az azonban, hogy az alkotás lázából/lázadásából kiszabadult alkotót (készen áll a... mű) milyen környezet veszi körül, nagyban meghatározza annak mentális állapotát. Személyesre fordítva ezt: ha nem lenne családom, én már régen nem élnék. No comment...



Szűcs Attila:  
*Napnyugta küldetés.*  
Olaj, vászon,  
140x100 cm, 2017

JÁSZ ATTILA

## Kamerás angyal

Egy angyal kameráz bennem. Ha tudnék zenélni,  
lekottáznám, és odaadnám Perényi Miklósnak.  
De csak írni tudok, mikor nem megy a hallgatás.  
A kamera bérlete drága napi szinten, ezért használ  
engem a Drága. Kényszerít, hogy leírd, amit mutat.  
Ha nem írom, ugyanazt vetíti újra. És újra. És újra.  
Amíg meg nem adom magam. Teljesen. Neki.  
Az idők végezetéig.

## Lassító szolgálatban

Mindig ugyanazt a verset írom, tudom én is,  
de azzal is tisztában vagyok, hogy örökké tart  
tökéletlenségem miatt. Vagy a szavak gravitációja  
miatt. Csak én hiszem, hogy az ég felé küldöm őket,  
valójában onnan zuhannak lefelé bennem lassulva  
kicsit. Ha már nem lassítom őket, az lesz az igazi  
költészet, tudom én is, de addig marad a szolgálat,  
lassítom őket, amíg, amennyire csak lehet. Ámen.

## Neonfény

Szeretem a sárga színű papírokat.  
Öreggé teszik a verset. A hó együtt hullik  
a szírommal. Van ilyen. Nem minden költészet.  
Egyedül vagyok a házban, énekelek. Egy meg nem  
született költő. Levegőben repülő vitorlásokról.  
Halálom nem lesz hasztalan, figyelmezteti az élőket.  
Hogy élnek. Még én is élek. Néha ezt álmodom.  
Jó költőnek lenni. Szépen elrendezem a kitömött hollókat  
a szekrényben. A galambokat visszazárom a szívembe.  
Hadd verdessenek, verdessenek csak. A rigók  
maradjanak csak a kertben. Nem kell mindent megírni.

FRIEDLER MAGDOLNA

# Csendes éj

1969-ben született Veszprémben. Orgonaművész, író.

Nem igazán ilyennek képzeltem a kápolnát: harangtorony és kereszt nélkül, beépítve egy régi épület belsejébe. Kettesével szedem felfelé a kopott lépcsőfokokat, de nem a sietség hajt, hisz van még jócskán időm a gyakorlásig. A szag elől menekülök. Káposzta, fokhagyma és hipó áporodott elegye tölt be mindent. Az alagsori főzelékes ebéd emléke, mégis a múlt avítt lehetének tűnik.

A második emeleten lihegve nyitom meg az üveges ajtót, a kilincs csikordul, de nem engedelmeskedik. Oldalt fordulok. A félhomályban egy emberi test körvonala bontakozik ki, ahogy mellé érek, látom, hogy nincsen lába. Szinte perzsel a hiány. A tolószék fémküllős kereke pókhálóként tartja fogva áldozatát. Mikor elmegyek előtte, páni félelem fog el, nehogy megragadjon és engem is gúzsba kössön. Gyerekkoromban féltem a sötétben. Rettegtem, ha este hazafelé a szomszédék kutyája megugatott, vagy amikor lefekvés után pattant egyet a szekrény fája. Most újra ez az érzés tör rám. A folyosó végén ismét zárt ajtó fogad, vissza kell mennem a lépcsőházba, el a tolókocsis árnyék előtt. Halkan nyöszörög. A hangocskákból aztán lassan összeáll valami: egy ének. A ráncos női arcból, kontyba szorított ősz haj alól tétova karácsonyi dallamok szállingóznak elő. Most veszem észre: üres a karfa és az öle is, melegítőjének mindkét ujjá lappadva lóg a pokrócba betűrve. Mint egy ágak nélküli fatörzs, amelynek kérge tekintete a semmibe réved. Földi büntetés vagy Istentől kirótt vezeklés, hogy ilyen testben élni és érezni kell?

Egy emelettel feljebb járókeretes idős bácsi igazít útba. Még a helyi kis versikét is elskandálja nekem, úgy, ahogy az ápoltak szokták egymás között.

*Nyitva áll a szent kápolna,  
mely a lelket ápolja.  
Ne kerüld el hetek hosszat,  
vesd ki magadból a rosszat!*

A tereméből ugyanaz a dallamfoszlány szűrődik ki, amit a nénike dúdolt az imént. Belépve a repedezett, fekete-fehér kockás járólapok sakktábláján úgy teszem meg a kezdőlépéseket, mint annak idején nagyszüleim előszobájában. Akkor persze huszár voltam, kislányként mi más. Most csupán egy keresgélő gyalog. Tart még a pásztorjáték próbája, hátrébb ülök le. Mintha zavart keltenék, bedobott kavicsként kis fodrozódást a tó sima vizén. Érzik az idegenségemet. Fiatal hölgy lép mellém, türelmemet kéri a késedelemért, még nem végeztek, várnom kell a gyakorlásig. Hátradőlve nézek szét.

Az utcáról nem látszik a kápolna, innen bentről mégis olyan, mint egy főtéri nagytemplom. Szimbolikusan sugallja, hogy nem a kül-

csín, hanem a belső értékek a fontosak. Nagy kereszt a rózsablak előtt, fehér csipketerítő az oltáron, szószék, gótikus formák, virágok. Elöl, a két feldíszített karácsonyfa alatt a gyerekek a *Csendes éjt* énekelik. Csupa sérült fiatal, talán húszan. Tolókocsiban, szőnyegen kuporogva, térden reszketve, Down-kóros lelkesedéssel, fogyatékos grimasszal, botra-mankóra támaszkodva, fél kézzel, fél lábbal, de teljes odaadással, tele torokból, mosolyogva. Összeszorul a szívem a látványtól, zavartan maszatom szét a könnyeimet. Ezek a gyerekek nem csupán betanult színészi feladatként játsszák el a betlehemi történetet, hanem ők maguk a főszereplők: a pásztorok és a háromkirályok. Tényleg átélik, valóságosan a jászol mellett örülnek.

*Isten Szent Fia hinti reád,  
Ajka vigaszt adó mosolyát,  
Krisztusunk megszületett,  
Krisztusunk megszületett!*

Vigaszt adó... Új értelmet nyernek számomra a jól ismert sorok. Az önfeledt mosolyokból megértem, hogy ebben a pillanatban igazi madárszárnyakkal repül a lelkük. Egy ikerpár integet a széksorok felé, két teljesen egyforma kamaszlány. Nem ül senki előttem, biztosan a mögöttem ülőnek szól. Hátrafordulok. Üres székek ott is. Az integetés nem lankad, majd kiesnek a kórusból a mozdulat hevesességétől. Már többen rám néznek és összesúgnak, kezd kínos lenni a helyzet. Biztosan azt találgatják, hogy honnan ismerhetik a lányok ezt a középkorú bajszos férfit, vagy azt nem értik, miért olyan mulya, hogy nem reagál semmit. Megadom magam. Nehezen, igen lassan, bénán emelkedik karom a magasba. Sután intek vissza. Visítva szakad ki belőlük az ujjongás. Furcsa érzés: nekem örülnek, a pusztá valómnak. Ezt jó párszor megismételjük a próba végéig. Utána oda-szaladnak hozzám, simogatják a kezem, a ruhám, a hajam. Feltétel nélkül, teljes bizalommal, hiszen már ismerjük egymást.

Az orgonát a kápolna karzatán találom. Félórám marad gyakorolni a karácsonyi hangversenyig. A kántor kulcscsomót nyom a kezembe, mondván, nem tudom eltéveszteni: kis kulcsot a kis zárba, a nagyot a nagyba. Érdeklődöm, melyik hangszín-kombinációkat használhatom. Szeme elkerekedik, és látom rajta, hogy meggyőződés nélküli a kurta válasz — „*hát bármelyiket*” —, majd inkább gyorsan elbúcsúzik, nehogy további kényes kérdéseket tegyek fel neki. A legkisebb kulcs nyitja a játékasztal faredőnyét. Feltolva megfordul velem a világ. A hangszerről kapott információk mindegyike valós, de másként. Tényleg két billentyűsora van, azonban mindegyik jóval rövidebb, mint kellene. Csakugyan van pedálja, ám harminc hang helyett csupán öt árválkodik a poros padlózat felett. A hangszínkapcsolók helyén különféle zenei stílusok állíthatók be: jazz, pop, rock. A Bach-darabot, amivel készültem, nem lehet eljátszani rajta.

Itt semmi nem az, ami. Az orgona nem más, mint a legegyszerűbb, könnyűzenére termett szintetizátor, a kápolna valójában elrejtett templom, a csonka test egy kósza dallamfoszlánnyal teljessé válik, a sérült szárnyal, a normális lebénel, a kevés bőven elegendő, de a sok sajnos itt nem elég. Én sem az vagyok már, aki idejöttem. A gondolatsort az igazgató úr fejezi be a lépcsőházban, miszerint a kápolna épülete sérültek elhelyezésére és gondozására létesített szeretetotthon, ezért a sok beteg ember a folyosókon. *„Sajnálom, hogy nem megfelelő az orgonánk. Tudja, nekünk nem telik drágábbra.”*

A villamos ablakára dobott hógolyók odatapadnak az üvegre, nem csúsznak le, mókás bandzsa tekintet kölcsönöznek a szerelvényeknek. Aztán megérkezik a vezető, és az ablaktörlővel könnyörtelenül félresöpri a faszor sárpárjára meredő fehér szempárt. Amikor a kedves szögletes arc végleg eltűnik, elindulunk. Kopasz fák futnak el mellettünk az estében, fázósan őrizgetve egy-egy erőtlenségre kapaszkodó levelet. A körúti padon az ázott kartonlap egy hajléktalan otthagyt lepedője. Áll rajta a víz, szegényes tükörképét csillantva meg a fákra erősített karácsonyi fényeknek.

*Szentséges éj!  
Mindenek álma mély.*

A metró aluljáróban vak házaspár muzsikál. Jól kiegészíti egymást a szájharmónika és a csörgődob. Néma zeneszerszám, egy fehér bot ad támaszt a megindító produkcióhoz. A ritmust erősítve úgy dobbant időnként, mintha tamburmajori pálca lenne. A parlament kivilágított kupolája fölött sirályok köröznék, fehéren repdesnek a csillagfényes éjszakában, mint megannyi hajtogatott papírangyal a reményvesztett világban. Keringenek körbe és körbe, mert nappalt éreznek a reflektorok becsapó, fogyatékos világosságában. A rakparton végláthatatlan kocsisor araszol, a fehér reflektorok, piros féklámpák, zöld és villogó sárga közlekedési lámpák tükörképe óriási karácsonyi fényfüzérként lebeg a Duna vizén...

*Csendes éj! Szentséges éj!  
Angyalok hangja kél;  
Halld a mennyei halleluját,  
Szerte zengi a drága szavát,  
Krisztusunk megszabadít,  
Krisztusunk megszabadít!*

Csendes, szentséges pesti éj. Világtalan csillag. Botladozó pásztorok. Szóttan királyok.

*Csend. Esély...  
Csendes éj!*

**TÖRÖK CSABA:  
ÍRÁS ÉS HAGYOMÁNY  
Kísérlet egy megújult katolikus  
értelmezésre**

A golgotai Keresztet úgy is értelmezhetjük, hogy az ember *megöli* Istent, azt az Istent, aki a maga terve, saját akarata és szuverén elhatározása alapján, nem pedig az ember logikájához, várához és vágyakozásához alkalmazkodva akar az ember elé lépni. Hogy aztán majd föltámad, és „végül is” bekövetkezik Isten győzelme, az — üdvösségi jelentősége ellenére — csak még kiélezettebbé teszi a dolgot. Azt jelenti ugyanis, hogy a valódi Isten túl van az ember maga által elgondolt istenhiányának betöltésére alkalmas istenségen (bálványon); annyira más, hogy a közte és az ember vágyott istensége között az *istengyilkosság* és a *halál* keresztje áll, mint az *ember műve* és tettének következménye. Erre képes — még erre is képes — az istenkereső, de a saját elgondolása szerinti istent kereső ember! Ilyen erősen vágyakozik utána, és ilyen hevesen reagál, ha valami elállja szenvedélyes sajátistenkeresésének végtelen útját; megteszi a legtöbbet, amit ember egyáltalán megtehet: öl. A halál az ember cselekvőképességének a határát jelenti; a halálból feltámadó Isten tehát az emberi cselekvőképesség határán túl van. A feltámadás — hiába öleli-szelidíti magához a történelmi kereszténység kétezer éves liturgiája imában, képen, zenében, okos teológiai traktatusban — az ember felől nézve váratlan és elképesztő, mert mindent meghaladó isten-voltát mutatja fel annak, akit a sajátistent kereső ember megölt. A feltámadásban Isten az emberi reménykedésen is túlinak bizonyul, vagyis még az ember lelkében fakadó remény se mintázza meg előre betöltésének módját és formáját (még kevésbé helyét és idejét, melyek esetlegessége szinte méltatlan az esemény üdvtörténeti jelentőségéhez). A feltámadt Isten nem az ember által várt és remélt, hanem az az Isten, aki maga kelt reményt, várához és hitet túl az emberileg remélhetőn és hihetőn, de csak azután, hogy keresztjével le-törte az ember saját logikájú vágyát. Csak az a gondolkodás, remény és hit éri el, amelyet nem az ember formál a maga akár legvégső reménykedésével, legszubtilisebb gondolkodásával és legmerészebb hitével, hanem maga Isten kelt az emberben, de nem az emberi létszerkezetbe előre beleírva — amit azután a történelmi Krisztus esemény tulajdonképpen csak betölt, még ha várához főlül is —, hanem a történelemben

végbemenő egyszeri konkrét eseménnyel. A kereszténység radikálisan történeti, a bibliai Isten nem metafizikai fogalmak öltözetében, nem a szellem időtlen igazságainak tündöklő palástjában, hanem az esetlegességek gúnyájában, a történelem szövetében lép az „itt és most”-ban élő — tehát konkrét — emberhez, és ebben az emberben alakítja ki befogadásának végtelen kapacitását, sőt, az egyszeri történeti esemény emlékezetének továbbadását, jelentésének megőrzését is az esendő emberre, a történelemben vándorló egyház közösségére bízva.

A vallástörténet folyamatának és kifejezetten a kereszténység születésének tanúsága szerint istenkeresésében az ember hajlamos a saját esze és a saját vágya után menni és a saját istenképét keresni. Lássuk be, pozitív kinyilatkoztatás nélkül mi egyebet tehetne. Ezért kell valami instancia, ami — ha megtörténik a kinyilatkoztatás — rögzíti a kinyilatkoztató Isten megmutatkozásának minden fontos mozzanatát és magának a megmutatkozónak mindazon tulajdonságát, amit akkor és ott — pontosan akkor és éppen ott — fontosnak tartott bemutatni. Ez az instancia az újszövetségi *paradoszisz*, időrendben: az apostoli ígéhirdetés majd annak írásban lecsapódott formája, az újszövetségi Szentírás. Ennél fogva az élő apostoli hagyomány a közvetlen történeti alapja az írott Evangéliumnak — természetesen úgy, hogy legfőbb teológiai alapja maga Krisztus. Csakhogy kérdés, vajon az írásos változat a hagyomány minden, az üdvösség szempontjából döntő elemét magába fogadta, vagy az írás kánonjának rögzítése után is maradtak, vannak a hagyományban olyan elemek, amelyek az eredeti *paradoszisz* szerves részét képezik. A teológia mint tudomány finom fogalmi disztinkciókkal próbálja a problémát artikulálni, ha megoldani nem is tudja. Török Csaba könyve bemutatja a teológia ezúttal is lenyűgözően gazdag fogalmi inventáriumát, ennek a fogalomkészletnek a használatát a hittudomány történelmének folyamatában az apostoli kortól kezdve a patrisztikán, a középkoron, a reformáció korán át, a katolikus megújuláson és a barokk teológián majd a két Vatikáni zsinaton keresztül egészen napjainkig. Az egyes történeti korszakokban ismerteti a legfontosabb nézeteket, hangsúlyokat és javaslatokat. Ezek önmagukban is fontosak, de ezúttal a tárgyalás fő témájának a II. Vatikánus *Dei Verbum* dogmatikai konstitúciónak a tágasabb megértéséhez szükségesek. A könyv harmadát ennek a zsinati dokumentumnak a keletkezéstörténete adja. Nem véletlenül. Egyrészt ez a rendelkezés tar-

talmazza a legfontosabb szöveghelyeket a hagyomány és írás kapcsolatára vonatkozóan, másrészt a *Dei Verbum* hosszas és rendkívül izgalmas folyamatban született meg. A keletkezéstörténet a legfontosabb teológiai érveket és vitákat vonultatja fel, ám több, mint redakció-történet vagy történelmi tudósítás (mellesleg annak is fölöttébb izgalmas): *in actu* láthatjuk a „teológiai ész”-t (kegyesebb megfogalmazásban a gazdagon ihlető Lelket), kivált azért, mert a korabeli teológia legjelesebb alakjai munkálkodnak benne: Rahner, Ratzinger, Congar, Schillebeeckx. Teológusoknak kötelező olvasmány!

Alcíme szerint a könyv arra tesz kísérletet, hogy egy megújult katolikus értelmezést nyújtson. A recensens nem tudja eldönteni, sikerült-e az új értelmezés. Mindenesetre kirajzolódik egy teológiatörténeti ív: hagyomány és írás kezdeti organikus viszonyától az újra körvonalazódó organikus viszonyig a közben bejárt, kontroverziákkal nehezített történelmi korok gazdag tanúságaival. A jelenből visszatekintve úgy látom, semmi sem volt fölösleges. Mert ha megoldani nem is tudjuk tudományos szigorral hagyomány és írás viszonyának minden kérdését, azt megtanulhattuk, hogy nem az egymást kizáró pozíciókkal kell vitatkozni, hanem el kell fogadni, hogy ezúttal is olyasmivel állunk szemben, ami lényegét tekintve Isten üdvözítő művében horgonyoz, következésképpen *misztérium*. Ebből nem az következik, hogy fel kell hagyni a teológiai kutatással, még kevésbé a felekezeti párbeszéddel. Ez, mint a szerző maga is megállapítja, nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a megoldás keresése „mind inkább egy jó vagy legalábbis jobban feltett kérdés kutatásába alakuljon át”. (447.) Török Csaba gazdag anyagot felvonultató és összegző könyve komoly hozzájárulás nem csupán e leltisztult kutatás előkészítéséhez, de a kibontakozásához is.

A könyv szakteológia, és mint ilyen komoly méltánylást érdemel, mert jelentős forrás- és kommentáryanaggyal dolgozik, jól és világosan tájékoztató és tájékoztat. A téma teológián belüli tárgyalásának jogossága és fontossága vitathatatlan, Török Csaba munkája pedig jelentősen gazdagítja a téma hazai feldolgozását. Mindazonáltal olvasása közben többször is elgondolkodtam: bárcsak ekkora lenne a baj, s az lenne most a legfőbb gond, hogy nehéz felekezeten belüli és felekezeti egyetértésre jutni hagyomány és írás viszonyának meghatározásában, és abban a kérdésben, hogy van-e a keresztény hitnek olyan eleme, ami csak bennfoglaltan található meg a Bib-

liában, ám a hagyományra támaszkodva kellő alapunk lehet/van dogmatizálására (klasszikus példa Mária mennybevétele vagy a pápai tévedhetetlenség). Az „idők jele” — fájdalmasan figyelmeztető jele — azonban most sokkal inkább az alapok megrendülése. Nem a bibliai és nem a hagyománybeli alapok, hanem... Bizony, már azt is nehéz megmondani, hogy miféle alapok mozdultak el, süllyedtek meg. Az írásban minden egzisztenciális bonyodalom ellenére rend van, bízást támaszkodhatunk rá, és lényegében el is igazodunk benne, egyebek között éppen az írást átölelő értelmező liturgiai hagyomány segítségével (*lex orandi lex credendi*). Ugyancsak rend van a teológiai értelemben vett hagyományban; példaképpen az ortodox kereszténység magabiztosan támaszkodik az írásra és a hagyományra egyaránt, pontosan érzékelve a kettő szerepét. Ahol baj van, az a nyugati kereszténység emberének hite és bizalma magában a kereszténységben jóval innen az írás és a hagyomány viszonyának minuciózus mérlegelésén. Ebből a szemszögből tekintve talán éppen egy bizonyos hagyománynak nőtt meg a jelentősége, mert az írást először is kézbe kell venni, erre pedig a hagyomány bízta. Ez a hagyomány, amiről szó van, nem a dogmatikai tradíció, hanem a relevancia elő- és erőtere, amely hordozza az írást is — sőt fogalmazunk merészebben: magát a kereszténységet mint vallást, egyáltalán az emberi létezés és világ vallási értelmezését, megalapozza ennek az értelmezésnek a jogosságát és szavatolja érthetőségét. Természetesen a Szentírás adja a hit tartalmát, de a hagyomány az éltető talaj, amin a hit kicsírázik. Mutatis mutandis *ősegyházi szituációban élünk*: amiként az ősegyház még nem rendelkezett az (újszövetségi) írással, hanem a releváns hit *paradoszisz*ával, úgy nekünk is, noha mi már birtokában vagyunk a teljes írásnak, de mégiscsak a hit előzetes ráhangolására van szükségünk ahhoz, hogy egyáltalán odaforduljunk az íráshoz. Ezt a ráhangolást nem az írás adja, hanem az élő igehirdetés, az egyház jelenléte mindazon terepen, ahol a mai ember élete zajlik. Vagyis mindenhol. Nem feltétlenül formálisan, de mindenképpen spirituálisan. Hogy azután az élő igehirdetés egyszersmind az írásból meríti lényegi tartalmát — nos, ez ismét csak hagyomány és írás egymást kölcsönösen föltételező kettős egységét bizonyítja. És ez így van rendjén. (*Új Ember*, Budapest, 2016)

GÁSPÁR CSABA LÁSZLÓ

## SOMMAIRE

- LÁSZLÓ VARGA: Noël et le mystère de l'Incarnation  
■ Les hymnes pour Noël de Pierre Abélard  
■ Poèmes d'Attila Jász, prose de Magdolna Friedler

*Chez-soi et sans chez-soi*

Réponses de personnalités de la vie culturelle hongroise à l'enquête de Vigilia

## INHALT

- LÁSZLÓ VARGA: Weihnachten und das Geheimnis der Menschwerdung  
■ Weihnachtshymnen von Peter Abaelard  
■ Gedichte von Attila Jász, Prosa von Magdolna Friedler

*Heimat und Heimatlosigkeit*

Antworten auf die Umfrage der Vigilia bei bedeutenden ungarischen Persönlichkeiten

## CONTENTS

- LÁSZLÓ VARGA: Christmas and the Mystery of Incarnation  
■ Christmas Hymns by Peter Abelard  
■ Poems by Attila Jász, Prose by Magdolna Friedler

*Home and Homelessness*

The Answers of Outstanding Hungarian Personalities to the Inquiry of Vigilia

Főszerkesztő és felelős kiadó: LUKÁCS LÁSZLÓ

Felelős szerkesztő: PUSKÁS ATTILA Főszerkesztő-helyettes: GÖRFÖL TIBOR

Szerkesztők: BENDE JÓZSEF, DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG, LÁZÁR KOVÁCS ÁKOS, VÖRÖS ISTVÁN

Szerkesztőbizottság: HAFNER ZOLTÁN, HORKAY HÖRCHER FERENC, KALÁSZ MÁRTON, KENYERES ZOLTÁN, KISS SZEMÁN RÓBERT, POMOGÁTS BÉLA, RÓRAY LÁSZLÓ, SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

Szerkesztőségi titkár és tördelő: NÉMETH ILONA Indexszám: 25 921 HU ISSN 0042-6024;

Nyomdai munkák: Séd Könyvkiadói Kereskedelmi és Nyomdaipari Kft., Ügyvezető igazgató: Dránovits István

Szerkesztőség és Kiadóhivatal: Budapest, V., Piarista köz. 1. IV. em. 420. Telefon: 317-7246; 486-4443; Fax: 486-4444. Postacím: 1364 Budapest, Pf. 48. Internet cím: <http://www.vigilia.hu>; E-mail cím: [vigilia@vigilia.hu](mailto:vigilia@vigilia.hu). Előfizetés, egyházi és templomi árusítás: Vigilia Kiadóhivatala. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletág, a Magyar Lapterjesztő Zrt. és alternatív terjesztők.

A Magyar Posta Zrt. postacíme: 1900 Budapest. Előfizetésben megrendelhető az ország bármelyik postáján, a hírlapot kézbesítőknél, [www.posta.hu](http://www.posta.hu) WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), e-mailen a [hirlapelofizetes@posta.hu](mailto:hirlapelofizetes@posta.hu) címen, telefonon 06-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen. Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt. fenti elérhetőségein.

A Vigilia csekkszámja száma: OTP V. ker. 11707024–20373432. Előfizetési díj: egy évre 6.000,- Ft, fél évre 3.000,- Ft, negyed évre 1.500,- Ft. Előfizethető külföldön a KKV-nál (H-1389 Budapest, POB 149.). Ára: EU országok: 6.000,- Ft/év + postaköltség, tengerentúli országok: 100,- USD, illetve ennek megfelelő más pénznem/év.

SZERKESZTŐSÉGI FOGADÓÓRA: KEDD, CSÜTÖRTÖK 10–14 ÓRA.  
KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA

Alapítvány  
a Közjóért



Nemzeti  
Együttműködési  
Alap

Ára: 600 Ft

# VIGILIA

*Minden kedves Olvasónknak  
áldott Karácsonyi Ünnepeket  
kívánunk!*

## KÖVETKEZŐ SZÁMAINKBÓL

- A kereszténység és a világvallások
- Az olvasás művészete
- Bazsányi Sándor, Deák Viktória Hedvig,  
Papp Miklós és Patsch Ferenc tanulmánya
- Demény Péter, Ferdinandy György,  
Iancu Laura, Juhász Anikó, Kontra Ferenc,  
Kun Árpád és Vörös István írása

**nka**

Nemzeti Kulturális Alap

